

Helsinki

VALTION OMISTAMAT ASETUKSELLA SUOJELLUT
TALOT HELSINGISSÄ.

RAKENNUSHISTORIAN SELVITYS

4.11.1988
Rakennushallitus
Veikko Kunnas

MUSEOVIRASTO
RAKENNUSHISTORIAN
OSASTON PÄÄKIRJA

RHO

inventointi kysely

Tämä on kesän 1988 aikana kerätty tiedosto valtion
asetuksella suojelluista taloista.

Tutkimustyön lisäksi tekstissä on yhdistelty tai
referoitu taloista aiemmin tehtyä rakennustutkimusta.
Tiedosto jakautuu historia- ja lähdeosaan seuraa-
vasti:

HISTORIA

lyhyt rakennushistoria
antikvaarinen arvo
rakennushistoria

LÄHDEOSA

bibliografia
inventoinnit
lehtiartikkelit
arkistot
lausunnot
työselitykset

VALTIONEUVOSTON PÄÄTÖKSELLÄ 18.9.1980 ON HELSINGIN ALUEELLA
SUOJELTU SEURAAVAT RAKENNUKSET, ASETUS 278/65.

1. Valtioneuvoston linna

Aleksanterinkatu 3

Suomen huomattavin historiallinen hallintorakennus.
Talon perusmuodon ja vanhimmat osat suunnittelu C.L.
Engel vuonna 1818.

2. Ns. Pihlflyktin talo

Hallituskatu 3

Jean Wik suunnitteli talon alunperin asuinkäyttöön.
Talo rakennettiin vuosina 1843-44.

3. Ns. Willebrandtin talo

Hallituskatu 3

Rakennuksen vanhin osa on 1840-luvulta. Alunperin
talousrakennuksena ollut talo muutettiin asuinkäyt-
töön 1887.

4. Ent. Kemian laitos

Hallituskatu 3

Arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnittelema rakennus
valmistui vuonna 1887.

5. Geologian laitos

Snellmaninkatu 3-5

C.A. Edelfelt suunnitteli tämän nelikerroksisen uus-
renessanssitalon. Rakennus valmistui vuosina 1866-69.

6. Presidentin linna

Mariankatu 2

Pehr Granstedtin suunnittelema klassistinen rakennus
tehtiin 1810-luvun lopulla yksityistaloksi. Vuosina
1837-1917 talo oli keisarin palatsi.

7. Aleksanterinkatu 4-10

Rakennus muodostuu neljästä pienestä porvaristalosta.
Kolme näistä on 1810-luvulta, neljäs 1820-luvulta.

8. Korkeimpien oikeuksien talo

Pohjoisesplanadi 3

Rakennuksen uusrenessanssityylinen ulkoasu on F.A.
Sjöströmin vuonna 1883 suunnittelema. Paikalla oli
kaksikerroksinen Pehr Granstedtin suunnittelema talo
vuodelta 1816.

9. Päävartio ja talousrakennus

Mariankatu 1

Kolezskij suunnitteli pääosan nykyisestä rakennuk-
sesta 1840-luvun alussa.

10. Ent. Kruununhaan keskikoulu

Mariankatu 11

A.H. Dalström suunnitteli klassistisen rakennuksen vuonna 1877.

11. Säätytalo

Snellmaninkatu 9-11

Säätytalo rakennettiin G. Nyströmin vuoden 1888 suunnitelmien mukaan aatelittomien säätyjen valtiopäivätaloksi.

12. Tontti nro 7 B

Maneesikatu 2 A

Talossa on ilmeikäs tiilijulkisivu. A. Mellin suunnitteli rakennuksen asuintaloksi vuonna 1885.

13. Vanha maneesi

Maneesikatu 6

Ulkoasultaan yksinkertaisen klassistinen maneesi on peräisin 1830-luvulta.

14. Maatilahallituksen talo

Mariankatu 23

E. Lagerspetz suunnitteli talon Uudenmaan pataljoonan upseerikasarmiksi vuonna 1882.

15. Sotakorkeakoulu ja Sotamuseo

E. Lagerspetz suunnitteli talon vuonna 1882 Uudenmaan pataljoonalle.

16. Snellmaninkadun postitoimisto

Snellmaninkatu 2

Yksikerroksinen, tasakattoinen postitoimisto rakennettiin vuosina 1902-03 Jac. Ahrenbergin suunnitelmien mukaan.

17. Vanha postitalo

Snellmaninkatu 4-6

Lohrmann suunnitteli katurakennuksen alimmat kerrokset 1850-luvulla. Sebastian Gripenberg korotti talon 1891.

18. Kemian laitos

Unioninkatu 33

Talo valmistui patologian ja anatomian rakennukseksi 1878. Arkkitehtina oli ruotsalainen J.E. Söderlund.

19. Valtionarkisto

Rauhankatu 17

Gustaf Nyströmin suunnittelema kolmikerroksinen uusrenessanssityylinen talo valmistui 1890.

20. Ns. Vanha klinikka

Snellmaninkatu 14

Empiretyylinen sairaala rakennettiin kahdessa vaiheessa C.L. Engelin noin 1829 ja 1835 tekemien suunnitelmien mukaan.

21. Sota-arkisto

Siltavuorenranta 16

A. Boman suunnitteli talon sotaväen viljamakasiiniksi. Rakennus valmistui vuonna 1885.

22. Yliopiston päärakennus

Hallituskatu 6

C.L. Engelin empiretyylinen puoli rakennettiin 1828-32. J.S. Sirenin klassistinen puoli tehtiin 1930-luvulla.

23. Yliopiston kirjasto

Hallituskatu 9

C.L. Engelin vanhimmat piirustukset kirjastoksi ovat vuodelta 1833. Empiretyylinen talo otettiin käyttöön 1845. G. Nyström suunnitteli länsijulkisivun laajenuksen 1906.

24. Farmasian laitos

Hallituskatu 9

Pääsiipi rakennettiin kemian opetusta ja anatomiasalia varten E. Lohrmannin suunnitelmien mukaan vuosina 1843-46.

25. Ent. Venäläinen sotilassairaala

Unioninkatu 38

Vanhimmat C.L. Engelin suunnittelemat osat rakennettiin 1820-luvulla ns. Kantonistikoulua varten.

26. Ateneum

Kaivokatu 2-4

Taidemuseo valmistui 1888. Uusrenessanssirakennuksen suunnitteli Th. Höijer.

27. Kasvitieteellinen puutarha

Unioninkatu 44

Alkuperäinen hallintorakennus on C.L. Engelin vuonna 1833 suunnittelema. Jugend-tyylinen laitusrakennus valmistui 1900.

28. Rautatieasema

Jugend-tyylisen asemarakennuksen suunnittelija on Eliel Saarinen. Talo rakennettiin vuosina 1905-19.

29. Valtioneuvoston juhlahuoneisto

Fabianinkatu 25

Empiretyylinen rakennus tehtiin sotaväen tarkastajan taloksi 1828. Empiretyylisen rakennuksen suunnitteli C.L. Engel.

30. Ent. Hypoteekkiyhdistyksen talo

Eteläesplanadi 16

Talo valmistui vuonna 1916. Arkkitehtina oli Lars Sonck.

31. Rikhardinkatu 2

Uusrenessanssityylinen asuintalo rakennettiin 1890-92. Arkkitehtina oli C.R. Rosenberg.

32. Kaartin kasarmi

Kasarmikatu 19

Pääsiipi rakennettiin 1820-22. C.L. Engel suunnitteli talon Suomen harjoituspataljoonalle.

33. Kaartin maneesi

Kasarmikatu 15

Maneesi rakennettiin A.H. Dalströmin piirustusten mukaan 1875-77.

34. Rakennustaiteen museo

Kasarmikatu 24

M. Schjerfbeckin suunnitelmista toteutettiin keski-osa. Talo oli valmis vuonna 1899.

35. Ent. Kalevan talo

Uudenmaankatu 1-5

Th. Höijerin suunnittelema uusrenessanssitalo valmistui vuonna 1891.

36. Tekninen oppilaitos

Abrahaminkatu 1-5

Ensimmäisen vaiheen arkkitehti oli F.A. Sjöström. Taloa laajennettiin G. Nyströmin piirustusten mukaan 1904.

37. Bulevardi 29

F.A. Sjöström suunnitteli talon 1870-luvun lopulla asuintaloksi.

38. Ooppera

Albertinkatu 32

Insinöörieversti Koshperoff suunnitteli talon teatteriksi. Rakennus valmistui vuonna 1879.

39. Lönnrotinkatu 37

Vanha päärakennus suunniteltiin 1827-29. Suunnittelijana oli C.L. Engel.

40. Sinebrychoffin galleria

Bulevardi 40

Rakennus valmistui 1842. Nykyinen klassistinen ulkoasu on Th. Höijerin vuonna 1875 tekemä.

41. Ent. Flicklyceum

Bulevardi 18

L. Lindqvist suunnitteli talon. Kolmikerroksinen uusrenessanssityylinen koulutalo tehtiin 1884.

42. Ent. Kirkkopuiston tyttökoulu

Yrjönkatu 18

Ulkoasultaan klassistinen kolmikerroksinen koulu valmistui 1887. Sebastian Gripenberg suunnitteli talon.

43. Ent. Suomalainen alkeisopisto

Ratakatu 2

Talo valmistui vuonna 1878 F.A. Sjöströmin suunnittelemana.

44. Helsingin I normaalikoulu

Ratakatu 4

Jac. Ahrenbergin suunnittelema kolmikerroksinen koulutalo rakennettiin vuosina 1904-05.

45. Vuorimiehenkatu 1

S.A. Lindqvistin ja E. Heikelin suunnittelema uusrenessanssipalatsi valmistui asuintaloksi 1897.

46. Korkeavuorenkatu 21

A. Högberg suunnitteli talon asuintaloksi 1888.

47. Tähtitieteellinen observatorio

Kopernikuksentie 1

Observatorio rakennettiin 1831-34 C.L. Engelin suunnitelmien mukaan. G. Nyströmin suunnittelema ns. refraktiotorni valmistui 1889.

48. Merikasarmi

Laivostokatu 22

Matruusisiipi, keittiösiivet ja upseerisiipi perustuvat C.L. Engelin suunnitelmiin vuosilta 1816 ja 1825. Sairaalan suunnitteli A.F. Granstedt 1833.

49. Rahapaja

Kanavakatu 4

Talo tehtiin 1862-64. Piirustukset teki A. Boman. Nykyinen ulkoasu on Florian Granholmin 1870 suunnittelema.

50. Cygnaeuksen galleria

Kallioliinnantie 8

J.W.F. Mieritz suunnitteli talon Fredrik Cygnaeukselle 1869-70. Taidegalleria avattiin yleisölle 1882.

51. Marmoripalatsi

Itäinen Puistotie 1

Eliel Saarinen teki talon 1915 Keirknerin yksityispalatsiksi.

52. Eduskuntatalo

Uusklassinen talo rakennettiin 1926-31. Se on J.S. Sirenin merkittävin työ.

53. Kansallismuseo

Kansallisromanttisen museon piirsi arkkitehdit Gesellius, Lindgren ja Saarinen. Piirustukset tehtiin 1904, talo oli kokonaan valmis 1923.

54. Kesäranta, pääministerin virka-asunto

Meilahti

Nikkarityylinen huvila on pääosin vuodelta 1873.

Talon suunnitteli F.L. Calonius.

55. Tamminiemi

Seurasaarentie 15

Jugend-tyylinen talo valmistui 1904. Arkkitehteina olivat Sigurd Frosterus ja Gustaf Strengell.

56. Valtion koulutuskeskus

Laajalahdentie 5

Eliel Saarinen suunnitteli talon osaksi Munkkiniemi-Haaga suunnitelmaa. Jugend-tyylinen talo valmistui 1920.

57. Viikin opetus- ja koetila

Latokartano

Päärakennus valmistui noin vuonna 1832.

58. Ent. Yleisradion talo

Fabianinkatu 15

Waldemar Aspelinin piirtämä talo valmistui Helsingfors Sparbankin toimitaloksi 1901. Yleisradio toimi talossa vuodesta 1933.

59. Taideteollisuusmuseo

Korkeavuorenkatu 23

Uusgoottilainen Gustaf Nyströmin piirtämä talo oli Suomen ensimmäinen yhteiskoulu. Rakennus oli valmis 1895.

60. Virastotalo

Kirkkokatu 14, Snellmaninkatu 7

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 1. Valtioneuvoston linna
Osoite: Aleksanterinkatu
Numero: 091.001.071.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Valtioneuvoston linnan rakennus on muotoutunut kahdessa päävaiheessa. Rakennuksen eri-ikäiset siipiosat ovat kuitenkin arkkitehtuuriltaan yhtenäiset ja ulkoasultaan klassistiset.

Senaatintalon perusmuodon ja vanhimmat osat suunnitteli C.L. Engel vuonna 1818. Senaatintorin puoleinen pääsiipi rakennettiin vuosina 1818-1820, eteläsiipi 1822-1824 ja itäsiipi 1826-1828. Pohjoissiiven suunnitteli E. Lohrmann vuonna 1847 ja se toteutettiin 1850 luvun alussa. Pohjoissiiven nykyasu on vuosina 1897-1900 tehdyn uudisrakentamisen asussa. Muutostöitä vastasivat Björnberg, Granstedt ja Björck.

Matalaa eteläsiipeä korotettiin pihan puolella kerroksella vuonna 1914. Magnus Schjerfbeck ja Åberg suunnittelivat itäsiiven nykyisen muodon vuonna 1916.

Antikvaarinen arvo

Talo on Suomen huomattavin historiallinen hallintorakennus. Valtioneuvoston linnan arvo yksittäisenä rakennuksena ja osana Helsingin empirekeskustaa ja Senaatintorin kulttuurihistoriallisesti merkittävää kokonaisuutta on kiistaton.

Alunperin senaatin ja myöhemmin valtioneuvoston toimitalana linna on liittynyt katkeamattomasti merkittävällä tavalla maan valtiollisen kehityksen vaiheisiin.

Linnan eri rakennusvaiheet muodostavat sen rakennustaiteellisesti merkittävän yhtenäisen kokonaisuuden.

Valtioneuvoston linnassa on tehty koko sen olemassaolon aikana jatkuvasti erillisiä, toisistaan riippumattomia muutoksia. Muutostarpeita ovat synnyttäneet toiminnalliset ja tekniset syyt. Muutoksia on toteutettu toisistaan hyvinkin poikkeavin tavoin ja niiden

yhteydessä on hävitetty paljon alkuperäisten, toteutettujen suunnitelmien mukaisia rakenteita ja rakennusosia. Osa muutoksista on kuitenkin tehty rakennuksen sisäarkkitehtuuriin soveltuvalla tavalla, ja kun niitä lisäksi on pidettävä vakiintuneina, on rakennuksen jatkuvasta käytöstä johtuvina, ei ole osoitettavissa antikvaarisia tai toiminnallisia edellytyksiä entistämislle.

Tärkeimpiä suojelutavoitteita on julkisivujen, alkuperäisten ja niihin sopeutettujen tilojen sekä alkuperäisten rakenteiden ja rakennusosien säilyttäminen. Tämän lisäksi on myös rakennuksen käyttötarkoituksen pääpiirteinen säilyttäminen osa kokonaissuojelun tavoitteesta.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 2. ns. Pihlflycktin talo (Ritarik. ja Hall.k.kulma)
Osoite: Hallituskatu 3
Numero: 091.001.007.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Alkuaan virkakäyttöön vuosina 1843-44 rakennetun kolmikerroksisen vinkkelitalon suunnitteli ilmeisesti Jean Wik. Rakennus oli 1900 luvun alusta yliopiston käytössä. Se korjattiin perusteellisesti vuosina 1972-1973, jolloin ylin kerros ja porrashalli entistettiin. Nykyisin rakennus on valtion virastona.

Antikvaarinen arvo

Talo on harvinainen esimerkki Helsingin kiviasuintaloista ennen 1850-lukua. Se on tehty kaupungin jälleerakennuskauden lopussa. Tyyllillisesti talo liittyy empireen arkkitehtuuriin. Talon klassinen muotokieli on hyvin niukka.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 3. ns. Willebrandtin talo
Osoite: Hallituskatu 3
Numero: 091.001.007.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus on osaksi peräisin 1840-luvulta. Se oli alkuaan Pihlflycktin tontin kaksikerroksinen talousrakennus. Talo korotettiin vuonna 1887 kolmikerrokseksi ja muutettiin asuintaloksi. Tämän vuosisadan alussa rakennus otettiin yliopiston käyttöön. Silloin sitä korotettiin vielä kerroksella. Rakennus peruskorjattiin ja osaksi entistettiin vuosina 1972-73. Nykyisin se on valtion virastotalona.

Antikvaarinen arvo

Talo on esimerkki viime vuosisadan arkkitehtuurin kerrostuneisuudesta.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi:	<u>4. ent. Kemian laitos</u>
Osoite:	Hallituskatu 5
Numero:	091.002.007.002
Ministeriö:	VM
Haltija:	RAKH
Korjaushuoltaja:	RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus valmistui vuonna 1887 Gustaf Nyströmin suunnittelemana. Taloa laajennettiin Gunnar Steniuksen johdolla 1926. Perinpohjaisia korjaustöitä tehtiin vuosina 1974-1976. Tuolloin uusittiin sisätilat. Ulkoasu säilytettiin entisellään. Nykyisin rakennus on valtion virastotalona.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 5. Geologian laitos
Osoite: Hallituskatu 3
Numero: 091.002.007.003
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Arkkitehti Albert Edelfeltin suunnittelema rakennus on nelikerroksinen uusrenesanssitalo. Talo tehtiin vuosina 1866-1869 yliopiston Kemian laitoksen käyttöön.

Edelfelt laati taloa varten kaikkiaan 12 suunnitelmaa, jotka jakaantuivat kahteen päälinjaan. Toisessa rakennus oli suorakaiteen muotoinen, toisessa kaksisiipinen vinkkelitalo. Näistä toteutettiin suorakaiteinen vaihtoehto. Edelfelt kuoli ennen talon valmistumista. Axel Loenbom saattoi hankkeen päätökseen.

Antikvaarinen arvo

Talon valurautainen pääportaikko on sisätilojen tärkein suojelukohde. Se on varhaisimpia esimerkkejä julkisten tilojen rautakonstruktioista Suomessa.

Rakennushistoria

Vuonna 1869 valmistunut laboratoriotalo oli yliopiston suurin rakennushanke 1800-luvun jälkipuolella.

Kemian professori Adolf Edward Arppe oli hankkeen alkuunpanija. Hän laati myös talon ensimmäisen tilaohjelman ja oli valitsemassa Carl Albert Edelfeltin talon suunnittelijaksi. Edelfelt oli hänen osakuntaystäviään.

Arppe esitteli taloajatuksen ensimmäisen kerran yliopiston konsistorille 18.2.1860. Kun asiaan suhtauduttiin periaatteessa myönteisesti, taloa varten hankittiin tontti samana keväänä. Talon perustustyöt aloitettiin jo kesällä, ennen varsinaisten rakennuspiirustusten valmistumista. Edelfelt jätti piirustusluonnoksensa konsistorille syksyllä 1860. Hänen ensimmäinen ehdotuksensa hylättiin. Konsistori hyväksyi Edelfeltin keväällä 1862 tekemät uudet piirustukset jatko-suunnitelmien lähtökohdaksi. Arkkitehti teki kuuden vuoden aikana kaikkiaan kaksioista eri suunnitelmaa. Ne jakautuivat kahteen päälinjaan. Rakennus oli niissä joko suorakaiteen muotoinen, tai toiseen kulmaan keskitetty vinkkelitalo.

Talon varsinainen rakentaminen alkoi helmikuussa 1866. Muuraustöihin ryhdyttiin syksyllä 1866 kun perustukset olivat valmiit.

Talon seinät ja katot maalattiin useimmissa tiloissa liimaväreillä tasaisen yksivärisiksi ja jätettiin ilman koristelua. Helsinkiläiset Samuel Carlberg ja Frans Holmgren maalasivat talon.

Edelfeltin suunnitelmiin sisältyi myös talon kiinteän kalustuksen suunnittelu. Helsinkiläinen Anders Hertzin valmisti maalatut puukalusteet. Petter Calrström teki tammi- ja koivukalusteet.

Arkkitehti Axel Loenbom saattoi rakennushankkeen loppuun Edelfeltin kuoleman jälkeen.

Talo valmistui vuoden 1869 lokakuussa ja otettiin käyttöön vuoden 1870 alussa. Julkisivut maalattiin 1870-luvun alussa. Talon alkuperäinen seinäväri oli hiekkakivenpunainen. Listoitukset pylvää ja kipsikoristelu olivat valkoiset.

Taloa on myöhemmin muutettu jonkin verran. Vuosina 1885-87 tehtiin uusi Kemian laitos tontin eteläsivulle. Kemian laboratorion sisustus purettiin 1887. Porashuoneen ja pääeteisten seinät marmorointiin 1890-luvulla. Auditoriosalin penkit uusittiin 1988. Talon vanhat kaakeliuunit purettiin 1938.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 6. presidentin linna
ent. Heidenstrauchin talo
Osoite: Mariankatu 2
Numero: 091.001.177.001
Ministeriö:
Haltija: Tasavallan presidentin kanslia
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

*C.L. Engel'n /
osuuks
Taloa tse.*

Pehr Granstedt suunnitteli talon Kauppias J.H. Heidenstrauchin yksityistaloksi vuonna 1814. Talo rakennettiin vuosina 1813-1820.

Rakennuksesta tehtiin keisarillinen palatsi vuonna 1837, jolloin varsinkin sen sisätilat täysin muutettiin. Muutoksen päälinjat suunnitteli C.L. Engel. Kunnostustöitä tehtiin myös vuosina 1858, 1874 ja 1880 luvulla. Tanssisali sisustettiin valtiosaliksi vuonna 1863. Viime vuosisadan lopulla tehtiin perin pohjaisin muutos- ja laajennussuunnitelmia, joita ei toteutettu. Valtiosalisiipi rakennettiin vuosina 1906-07 Jac Ahrenbergin ja Th. Granstedtin piirustusten mukaan. Lisäsiipeen tuli uuden valtiosalin lisäksi myös edustavat eteistilat. Tämän rakennusvaiheen yhteydessä kunnostettiin ja vahvistettiin talon vanhan osan rakenteita.

Kansalaissodan aikana rakennuksessa toimi väliaikainen sotilassairaala, minkä jälkeen entinen keisarillinen palatsi oli muutaman vuoden ajan vaihtelevassa käytössä. Rakennus otettiin Suomen tasavallan presidentin virkakäyttöön vuonna 1919.

Sittenmin on linnassa tehty muutos- ja kunnostustöitä 1950-luvulla ja 1970-luvun alussa.

Antikvaarinen arvo

Rakennus on valtakunnallisesti symboliarvoltaan ja historialtaan kiistämättä yksi merkittävimmistä taloista Suomessa. Lisäksi talon rakennustaiteellinen ja kaupunkirakenteeseen vaikuttava merkitys on erittäin suuri.

Talo on symboloinut maan korkeinta valtaa vuodesta 1837 lähtien. Kahdeksankymmentä vuotta Venäjän Keisarikunnan konkreettisenä symbolina, jonka jälkeen itsenäisen Suomen presidentin linnana.

Kauppiastalona rakennus ilmentää sitä uskoa tulevaisuuteen joka uusi pääkaupunki rakentamisellaan heijasti.

Eteläisen rannan ja senaatintorin ympäristön kivitalot loivat uuden pääkaupungin yhteiskunnallista hierarkiaa.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 7. Virastotalo Aleksanterinkatu 4-10
Osoite: Aleksanterinkatu 4-10
Numero: 091.001.014.001
Ministeriö: UM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus on muodostettu neljästä pienestä porvaristalosta. Numerot 6-10 on tehty 1810-luvulla. Aleksanterinkatu 6 on Wannbergin suunnittelema, A. Kocke piirsi talon tontille 8 ja Pehr Granstedt tontille 10. Aleksanterinkatu 4:n talo tehtiin 1820-luvulla. Höijer muutti sitä perusteellisesti 1880-luvulla.

Rakennukset tulivat valtion haltuun vuosisadan vaihteessa. Kolmikerroksisen virastokompleksin nykyinen yhtenäinen ulko- ja sisäasu on tehty 1910-luvulla. Muutoksista vastasi pääasiassa Magnus Schjerfbeck. Talojen sisätiloja kunnostettiin ja osin myös entistettiin 1970-luvun alussa.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

Kaikki Aleksanterinkatu 4-10 tonteilla sijainneet rakennukset tuhoutuivat Helsingin palossa 1808. Tonttien kaikki uudet talot tehtiin kivistä.

Aleksanterinkatu 4

Kauppias Erik Borgström rakennutti omistamalleen tontille uuden talon vasta 1820-luvulla. C.L. Engel suunnitteli hänelle kolmikerroksisen empiretalon. Talon Aleksanterinkadun puoleiseen pääsiipeen aiottiin sijoittaa kauppiaan asuin- ja edustustilat. Palvelusväen huoneet, myymälät ja varastot piti tehdä Mariankadun puoleiseen kapeampaan siipeen.

Tontille tehtiin kuitenkin kaksi taloa. Ne rakennettiin 1825-26. Ratkaiseva ero Engelin suunnitelmaan oli se, että talo tehtiin kahtena erillisenä runkona joilla oli erilliset fasadit.

Vuonna 1852 kiinteistö haluttiin muuttaa hotelliksi, ja talot aiottiin korottaa. Talot säilyttivät kuitenkin alkuperäisen ulkonäkönsä 1880-luvulle asti. Theodor Höijer korotti silloin talot kolmikerroksisiksi,

ja niiden klassistinen ulkoasu muutettiin uusrenesanssityyliseksi. Valtio osti talot 1904. Taloista tehtiin valtion virastoja. Arkkitehti Hjalmar Åberg teki tarvittavat muutostyöt. Talojen julkisivut yhtenäistettiin naapuritalojen mukaan 1930-luvulla.

Aleksanterinkatu 6

L. Wannberg suunnitteli tälle kauppias G.A. Sederholmin omistamalle tontille kivitaloa 1812. Vuonna 1835 talo oli kolmikerroksinen.

F. Liewendal omisti kiinteistön 1860-luvulla. Hän rakennutti tontille arkkitehti Basilierin suunnitteleman kaksikerroksisen varasto- ja asuintalon. Valtio osti koko kiinteistön 1896. Jac Ahrenberg suunnitteli Aleksanterinkatu neljän ja kuuden yhdistämisen.

Aleksanterinkatu 8

J.H. Weckman hankki leskirouva Dobbinin tontin kaupungin palon jälkeen. Luutnantti Anders Kocke piirsi hänelle kivitalon 1813.

Valtio hankki rakennuksen vuonna 1852 ruotsalaista tyttökoulua varten. Vuodesta 1885 talossa oli yleisten rakennusten ylihallitus ja lääkintöhallitus. Vuonna 1905 Aleksanterinkadun valtioneuvoston sisäisesti isoksi virastotaloksi.

Aleksanterinkatu 10

Kauppias Johan Cadenius omisti tontin palon jälkeen. Linnoitusupseeri Pehr Granstedt suunnitteli paikalle kauppa- ja asuintalon 1817. Kulmatalo korotettiin kolmikerroksiseksi 1915. Silloin uudenaikaistettiin myös talon sisätilat.

TUNNISTETIEDOT

Nimi:	<u>8. Korkein oikeus</u>
Osoite:	Pohjoinen Esplanadi 3
Numero:	091.001.024.001
Ministeriö:	VM
Haltija:	RAKH
Korjaushuoltaja:	RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Merikapteeni Castegren rakennutti 1813-1816 tontille kaksikerroksisen klassistisen vinkkelitalon. Sen suunnitteli Pehr Granstedt. Vuosina 1852-1883 talon omisti leipurimestari Forsström, joka piti siinä konditorialiikettä. Hugo Standertskjöld osti talon häneltä. F.A. Sjöström teki vuonna 1883 perusteellisen laajentamis- ja uudistamissuunnitelman. Hänen suunnitelmien mukaan talosta tehtiin kolmikerroksinen ja uusrenessanssityylinen. Rakennuksen fasadi on edelleen 1880-luvun asussa. Arkkitehti Yrjö Sadeniemi uudisti sisätiloja 1933, kun rakennus otettiin nykyiseen käyttöön.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

nimi: **9. Päävartio**
Osoite: **Mariankatu 2**
Numero: **091.001.245.001,**
091.001.245.002
Ministeriö: **PLM**
Haltija: **PLM**
Korjaushuoltaja: **PLM**

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Päävartio ja presidentin linnan talousrakennus muodostavat yhtenäisen matalan rakennusryhmän. Pääosa rakennuksista on Kolehmainen 1839 suunnittelema. Ne rakennettiin vuosina 1840-43.

E. Lohrmann ja J. Wik suunnittelivat vuonna 1846 päävartion läntisen laajennuksen. Itäinen laajennussii-
pi, ns. vankilasiipi on vuodelta 1874. Sen suunnitteli Th. Decker. Tämän vuosisadan alussa rakennusryhmää muutettiin ja korjailtiin. Åbergin johdolla tehtiin muutostöitä vuonna 1907. Myös entistävää korjausta tehtiin 1970-luvun korjaustöiden yhteydessä.

Antikvaarinen arvo

Suojelun yhteydessä on huomioitava, että päävartiotorin puolella oleva etupiha on osa päävartion kokonaisuutta.

TUNNISTETIEDOT

nimi:	<u>10. Ent. Kruunuhaan keskikoulu</u>
Osoite:	Mariankatu 11
Numero:	091.001.180.001
Ministeriö:	OPM
Haltija:	HYO
Korjaushuoltaja:	HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Koulutalo valmistui vuonna 1877 Axel Hampus Dalströmin suunnitelmien mukaan. Dalström kehitti yhdessä yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehdin Evert Lagerspetzin kanssa uutta koulutyyppiä ja valvoi maan koulusuunnitelmia.

Kruununhaan keskikoulun rakennuksessa toteutettiin Dalströmin kehittäämä pohjaratkaisu, jossa sivukäytävälliseen runkorakennukseen liittyy pihan puolella kaksikerroksinen voimistelu- ja juhlasalisiipi. Koulurakennuksessa on poikkeuksellisen hyvin säilynyt alkuperäisen huonejaon lisäksi lukuisia kiinteän sisustuksen yksityiskohtia.

Suurempia muutoksia rakennuksessa tehtiin 1900-luvun alussa, jolloin sen toimiessa teollisuuskouluna ullakkokerrokseen sisustettiin suuri avoin piirustussali. Muutoksia tehtiin myös 1930-luvulla, kun teollisuuskoulun laajennuksesta oli luovuttu. Silloin perustussali muutettiin väliseinällä luokka- ja työtiloiksi alakerrosten luokkien ja salien säilyessä ennallaan.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 11. Säätytalo
Osoite: Snellmaninkatu 9-11
Numero: 091.001.003.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Säätytalo rakennettiin Gustaf Nyströmin suunnitelmien mukaan vuosina 1888-1890. Talo tehtiin aatelittomien säätyjen valtiopäivätaloksi.

Talo otettiin käyttöön vuonna 1891. Vuoteen 1906 saakka se oli käytössä alkuperäisessä tarkoituksessaan säätyvaltiopäivätalona.

Eduskunnan kirjasto sijaitsi rakennuksessa vuoteen 1931. Sen jälkeen talo luovutettiin tieteellisille seuroille, joiden käytössä se on edelleen.

Antikvaarinen arvo

Säätytalolla on historiallisesti valtakunnallinen ja paikallinen merkitys. Sen rakentaminen on myös merkittävä osa Suomen 1800-luvun lopun arkkitehtuurin historiaa.

Rakennus on muistomerkki säätyyhteiskunnan loppuvaiheesta ja se on ollut monien valtakunnallisesti merkittävien tapahtumien näyttämönä.

Vastakohtana Senaatintorin ankarasti arkkitehtonille torisommitelmalle Snellmaninkadun varren rakennukset liittyvät puistomaiseen ympäristöön; Suomen pankin etuistutukset ja Säätytalon puistikko liittyvät olennaisena osana aikakautensa julkisten rakennusten suunnitteluihanteisiin, joiden mukaan tontillaan vapaasti sijaitsevat rakennukset nousevat esiin vehreyden ympäröiminä.

Säätytalon ulkoarkkitehtuuria, etenkin pääjulkisivun korinttilaistyylistä pylväikköä kolmiopäätyineen, leimaa vahvasti klassinen, "hellenismiin" viittaava sommittelu. Säätytalo liittyy läheisesti aikakautensa kansainvälisiin suunnitteluihanteisiin, merkittävien rakennusten ulkomuodoille luotiin vertauskuvallista arvovaltaa klassisiin aiheihin. Esimerkkinä voidaan mainita vaikkapa Wienin 1870-luvulla suunniteltu parlamenttitalo (arkkitehtina Theophilus von Hansen). Kansainvälisestä 1800-luvun lopun arkkitehtuurista Säätytalo liittyy suunnitteluihanteiltaan erityisen läheisesti Wienin rakennustaiteeseen - Nyström olikin opiskellut 1870-luvun lopussa Wienissä Ferstelin johdolla.

Pääjulkisivun otsikkoa koristava kuvaryhmä perustuu v. 1892 järjestettyyn kilpailuun. Kuvanveistäjä Emil Wikströmin pronssiveistosarja paljastettiin v. 1903.

Korkean pääportaikon avulla Säätytalon pääjulkisivua pyrittiin nostamaan Snellmaninkadun itäpuolelle viettävästä notkosta.

Rakennuksen julkisivulle antaa leimansa kiviharkotusta kuvaava rappaus, joka alun perin on ollut maalattuna kalkkikiveä jäljittelevällä tavalla. Koristeluun kuuluu julkisivuja kattolistan alla kiertävä maalattu friisi, joka kuitenkin myöhemmin on ollut peitettynä. Julkisivukoristeet ovat kipsiä ja arimmilla paikoilla sementtiä.

Erityisen tärkeän aseman Suomen rakennustaiteessa antanut Säätytalolle sen sisätilat: jostakin myöhemmistä muutoksista huolimatta voidaan Säätytaloa pitää yksityiskohtiaan myöten parhaiten säilyneenä 1800-luvun loppupuolen julkisena rakennuksena maassamme.

Tilasommittelua hallitsee selkeys ja symmetria. Säätytalossa on monumentaali porrashuone, joka on hyvin säilynyt. Sen yksityiskohdat, värillinen lasikatto ja pintakäsittely ovat hyvin säilyneet.

Perspektiiviset näkymät porrashallin lävitse ovat tyypillisiä.

Säätytalo on hyvin säilynyt esimerkki 1800-luvun jälkipuoliskon arkkitehtuurin pyrkimyksestä monivärisyyteen ja loisteliaisiin - vaikkakin keinomateriaalein aikaansaatuihin - materiaalitarkoituksiin. Eri väri- ja materiaali-vaikutukset ja pintojen eri kiiltoasteet on otettu esille harkitun valaistuksen avulla.

Arkkitehti Nyström suunnitteli koristelun ja pintakäsittelyjen kokonaisuohjelman ja valvoi sen toteutusta. Koristemaalaukset ja pintakäsittelyt teki Salomo Wuorion maalausliike, tekijöinä Wuorio itse ja hänen avustajansa Wilhelm Sjöberg joka teki marmorimukailut. Eteishallille on tunnusomaista marmoroidut pylväät ja holvien grotteskimaalaukset, ja porrashallille marmorimukailut ja pingoitettua telttakangasta kuvaava lasikatto. Kaikki 1. ja 2. kerroksen salit ovat - tai ovat olleet - koristemaalattuja. Erityisen hyvin ovat säilyneet 2. kerroksen pienimmät kanslia- ja etuhuoneet sekä suuret istuntosalit, joiden maalauksissa on eri säätyjen toimien vertauskuvia. Istuntosalien ikkunoiden suuria valopintojen elävöittävät värilasit.

Myös sekä perinteisen rakentamisen käsityötaidon että aikansa uuden rakennustekniikan muistomerkkinä Säätytalo on huomattava. Ovien puu- ja intarsiamukailut sekä 2. kerroksen parkettilattiat edustavat arvokasta

käsityötaitoa, eteishallin ja porrashallin käytävien moniväriset Helsingissä valetut sementtimosaiikit uutta tekniikkaa.

Talon rakenteiden runkona on 1800-luvun edustusrakennusten tapaan tiilimuuraus ja holvaus sekä puurakenteiset välipohjat. Säätytalo on kuitenkin toisellakin tavalla tyypillinen ja merkittävä 1800-luvun jälkipuolen rakennus. Ensimmäisen kerroksen suurimpien salien (3 ja 10) kannattajina ovat valurautapylväät ja katoissa osittain rautakiskot. Nämä tekniset keinot ovat myös salien ilmavien sisätilojen arkkitehtonisena lähtökohtana - rakenteita on paikoin täydennetty jopa rautakiskojen ja -pulttien näköisillä kipsikoristeilla. Valurautatöitä, kuten pääportaikon lyhtypylväät, toteutti Högfors Ab Karkkilassa.

Porrashallin lasikattoa kannattava siro rautaristikko, siihen liittyvä valokatto sekä talonpoikais- ja porvarissäädyn salien kattoja ullakolla kannattavat teräsristikot ovat huomattavia rakennustekniikan historian muistomerkkejä, vaikkakaan ne eivät ole kuuluneet yleisötiloissa nähtäviin rakennuksen osiin.

Gustaf Nyström olikin arkkitehtina tunnettu sekä selkeiden pohjaratkaisujen että huolellisesti viimeistelyjen yksityiskohtien suunnittelijana, mutta myös uuden rakennustekniikan tuntijana ja esitaistelijana Suomessa. Yksilöllisyys ja omaperäisyys olivat vähemmän tärkeinä tavoitteina Nyströmin suurissa julkisissa rakennustehtävissä.

Myös teknisen varustuksensa suhteen Säätytalo on merkittävä. Rakennuksessa oli alun perin vedellä ja höyryllä toimiva keskuslämmitys ja sen rinnalla toimiva ilmanvaihto, joka perustui raittiin ilman lämmitykseen ja kostutukseen. Molempien järjestelmien vaatima höyry otettiin kellarissa sijainneista höyrypannuista. Raitis ilma otettiin sisään "paviljongin" kautta, jollaisena toteutettiin talon itäpuolella puistossa sijaitseva koristeellinen suihkulähde. Sieltä johtivat maanalaiset muuratut käytävät kellarissa sijainneisiin lämminilmakammioihin. Tilat ovat jäljellä, samoin talon hormijärjestelmä, mutta kellarissa olleet lämmityslaitteet on myöhemmin poistettu, kun taloon on sisustettu normaali radiaattorilämmitys. Alkuperäiset lämmitys- ja ilmanvaihtolaitteet suunnitelti tehtailija G.E. Berggren ja toteutti Åbo jernmanufakturbolag. Lämmitys- ja ilmanvaihtojärjestelmä oli myös yksityiskohtaisesti suunniteltu osaksi talon arkkitehtuuria. Istuntosaleissa ovat edelleen säilyneet takkamaiset lämmityslaitteiden kehykset. Erityisesti suunnitellut ilmeikkäät ilmanvaihtopiippujen päät ovat tärkeät talon kattomaisemassa.

Säätytalossa on säilynyt, vaikkakin pääosin uudelleen sijoitettuna, huomattava osa Nyströmin suunnittelemissa alkuperäiskalusteista. Näille ovat ominaisia uusrensanssityyli ja sorvatut muodot. Alunpitäen taloon

tilattiin myös wieniläistuoleja. Valaisimina on istuntosaleissa kristallikruunut ja eteis- ja por-rashalleissa aikakauden kansainvälisille virtauksille tyypillisiä lamppuja, joissa on himmeän valkeiksi käsitelty lasikuvut.

Rakennushistoria

Säätytalo rakennettiin aatelittomien säätyjen, papis-ton, porvariston ja talonpoikien, kokoontumispaikak-si. Arkkitehti Karl Gustaf Nyströmin laatimat piirus-tukset valmistuivat vuonna 1888 ja rakennus otettiin käyttöön vuonna 1891.

Taloa oli tätä ennen suunniteltu kauan. Talon rakenta-minen Suomen säädyille oli ajankohtainen ja 1800-lu-vun alussa, jolloin perustuslaillinen valtiojärjestys elvytettiin uudelleen järjestämällä ajoittain valtio-päiviä Ritarisääty sai oman talonsa, Ritarihuoneen v. 1857. Vuosien 1863-64 valtiopäivillä kaikki Suomen säädyt pitivät istuntojaan Ritarihuoneella, mutta rakennuksen tilat olivat riittämättömät. Eri valtio-päivillä tehtiin jatkuvasti esityksiä Säädytalon rakentamiseksi. Aluksi ajateltiin talon rakentamista Ritarihuoneen läheisyyteen. Vuoteen 1882 mennessä hanketta oli viety eteenpäin järjestämällä laajaa huomiota saavuttanut kansainvälinen arkkitehtikil-pailu. Arkkitehti F.A. Sjöströmin voittaneen ehdotuk-sen mukaan talo piti rakentaa Ritarihuoneen yhteyteen Hallituskadun toiselle puolelle kortteliin, jossa on nykyisin Suomalaisen kirjallisuuden seuran talo. Sjöström laati sittemmin uuden ehdotuksen kaikille neljälle säädyille tarkoitetun Säädytalon rakentamiseksi Tähtitorninmäelle, mutta hankkeesta luovuttiin v. 1885 - Sjöström kuoli pian tämän jälkeen.

Vuonna 1886 arkkitehdeiltä Grinpenberg, Höijer ja Nyström tilattiin luonnokset Ritarihuoneeseen liitet-tävän kolmisäädytalon rakentamiseksi Ritarihuoneen edustalla olevaan puistiksoon. Tämäkin hanke raukesi.

Tontti, jolle Säädytalo lopulta tehtiin hankittiin vuonna 1887 lunastamalla Majavan kortteli. Samana vuonna hyväksyttiin myös Gustaf Nyströmin suunnitelma kolmen aatelittoman säädyn talon rakentamisen pohjak-si. Lopullista ehdotusta edelsi jälleen kutsukilpai-lu, johon olivat jättäneet ehdotuksensa Decker ja Nyström sekä Gripenberg ja Wrede.

Talohanketta pidettiin hyvin tärkeänä, ja sitä valmisteltiin huolella. Valmistuneen Säätytalon katsottiin erittäin hyvin palvelevan tarkoitustaan. Kuitenkin Säätytalo ehti toimia alkuperäisessä käytössään vain 15 vuotta, vuoteen 1906. Talon rakentamisen aikaan sääty-yhteiskunta oli jo hajoamisvaiheessa.

Kun Nyströmin Säätytalossa ei ollut riittävän suurta kokoussalia, ei uusi yksikamarinen eduskunta voinut kokoontua siellä, vaan istunnot pidettiin aluksi Vapaan palokunnan talossa ja sitten Heimolan salissa. Eduskunnan kirjasto toimi Säätytalossa sen sijaan vuodesta 1906. Taloa käytettiin myös valiokuntien ja eduskuntaryhmien kokoontumistiloina ja osittain yliopiston tarpeisiin.

Yksikamarisen eduskunnan tilantarpeita yritettiin ratkaista suunnittelemalla Säätytalon laajentamista puiston puolelle. Gustaf Nyström laati vuoden 1906 jälkeen ja 1910-luvulla useita tällaisia ehdotuksia, ja vielä v. 1924 esitettiin Nyströmin aikaisempien luonnosten pohjalta ehdotus Säätytalon laajentamiseksi.

Kun uusi eduskuntatalo valmistui nykyiselle paikalleen, luovutti valtioneuvosto v. 1931 Säätytalon tieteellisten seurojen käyttöön. Tieteellisten seurain valtuuskunta oli perustettu vuonna 1899, ja seurat olivat aluksi toimineet talossaan Kasarmikatu 24:ssä, joka oli sittemmin käynyt ahtaaksi.

Tieteellisten seurojen talona Säätytalo on ollut merkittävä maan tieteellisen toiminnan keskus. Talossa toimii 14 tieteellisten seurojen valtuuskuntaan kuuluvaa sekä 64 kotioikeutta nauttivaa seuraa. Merkittävimmät muutokset talossa aiheutti tieteellisten seurojen kirjaston ja seurojen tieteellisten julkaisujen varastojen sekä kansainvälisten tieteellisten julkaisujen vaihtokeskuksen sisustaminen rakennukseen.

Säätytalo on myös toiminut monenlaisten tilaisuuksien näyttämönä. Tunnetuimpia ovat sotasyysliisyysoikeudenkäynnin istunnot 1940-luvun jälkipuolella. Viime vuosina Säätytalossa on järjestetty yliopiston luentoja, teatteriesityksiä ja vapaan kansalaistoiminnan tilaisuuksia.

Säätyvaltiopäivien aikana istuntosalit sijaitsivat keskeisen porrashallin ympärillä 2. kerroksessa: talonpoikaissäädyn sali huoneessa 15, porvarissäädyn sali huoneessa 20 ja pappissäädyn sali huoneessa 23. Kulmahuoneet oli varattu valiokuntakäyttöön. Välissä olevat pienemmät huoneet oli varattu kanslia- ja etuhuoneiksi. Yleisölehterit olivat suurten kokoussalien parvina 3. kerroksessa, niihin johtivat puistikon puoleiset sivuportaat.

Ensimmäisen kerroksen päätila oli porrashalliin johtava eteinen. Kerroksen kulmahuoneet oli varattu valiokuntien käyttöön. Rauhankadun puolella muissa huoneissa olivat pikakirjoittajien tilat sekä suuremmassa salissa konekirjoitustilat. Suomen kansanedustuslaitoksen historiassa kerrotaan kuinka rakennuksen tilat myös palvelivat yhteydenpitoa. Porrashallissa ja sitä ympäröivissä käytävissä voitiin kokousten välillä luontevasti käydä epävirallisia neuvonpitoja, ja illanistujaisten merkeissä tavattiin ravintolassa, joka oli yöllä avoinna ainakin vielä tunnin ajan viimeistään yleis- ja valiokuntakokousten päätyttyä.

Talon kellarissa sijaitsivat arkisto- ja kirjastotilat, taloudenpidon tilat henkilökunnan asunnot sekä ravintolan keittiö ja ilmanvaihtoa sekä keskuslämmitystä palvelevat tilat.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 12. Tontit n:o 7:13 Pohjoisranta 18
Osoite: Maneesikatu 2 a
Numero: 091.001.191.001
Ministeriö: PLM
Haltija: PLM
Korjaushuoltaja: PLM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus on kolmikerroksinen. Ulkoasua leimaa paljaiden julkisivujen ilmeikäs koristelu. Rakennus valmistui vuonna 1885 asuintaloksi A. Mellinin suunnittelemana. Nykyisin se on osaksi virastokäytössä.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

nimi:	<u>13. Ns. vanha maneesi</u>
Osoite:	Meritullinkatu 18
Numero:	091.001.187.001
Ministeriö:	PLM
Haltija:	PLM
Korjaushuoltaja:	PLM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Kruunuhaan vanha maneesi rakennettiin vuonna 1824 venäläisen sotaväen käyttöön. Se kuului alunperin läheiseen santarmi ja kasakkakasarmiin.

Antikvaarinen arvo

Maneesi kuuluu Helsingin jälleenrakennuskauden empire-tyylisten sotilasrakennusten edustavaan ryhmään. Se liittyy kiinteästi Kruunuhaan rakentamisen historiaan ja kuuluu Helsingin historiallisen keskustan vanhimpaan rakennuskantaan.

Maneesin rakennustyyppiin kuuluu oleellisena piirteenä miltei koko sisätilan suuruinen yhtenäinen halli, joka on mahdollista palauttaa.

Rakennushistoria

Vanha maneesi suunniteltiin viimeistään vuonna 1837 venäläisen santarmiosaston maneesiksi. Se oli lämmitettävää huonetta. E. Lohrmann allekirjoitti suunnitelman, jonka mukaan maneesihalli muutettiin santarmien harjoitustilaksi ja uusi kattamaton ratsastusalue suunniteltiin maneesin viereen. Muutosten toteutuksesta ei ole tietoa.

Talon länsipäätyyn lisättiin vuonna 1845 kaksi lämmitettävää huonetta. E. Lohrmann allekirjoitti suunnitelman, jonka mukaan maneesihalli muutettiin santarmien harjoitustilaksi ja uusi kattamaton ratsastusalue suunniteltiin maneesin viereen. Muutosten toteutuksesta ei ole tietoa.

Vuonna 1882 maneesi otettiin vastaperustetun Uudenmaan tarkk'ampujapataljoonan haltuun. Evert Lagerspetz muutti rakennuksen erilaisten ajoneuvojen varastoksi. Tässä yhteydessä talon pohja päällystettiin katukivillä. Vuonna 1885 uusittiin talon kattokonstruktio.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 14. Maatilahallituksen talo
Osoite: Mariankatu 23
Numero: 091.001.023.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus on entinen Uudenmaan pataljoonan upseerikasarmi, kolmikerroksinen ja ulkoasultaan klassistinen. Sen suunnitteli Evert Lagerspetz vuonna 1882.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

nimi: 15. Sotakorkeakoulu/Sotamuseo
Osoite: Liisankatu 1
Numero: 091.001.193.001,
091.001.193.003
Ministeriö:
Haltija:
Korjaushuoltaja.

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

E. Lagerspetzin 1882 Uudenmaan pataljoonalle suunnittelema talo muodostaa kaksi siipeä. Niitä elävöittävät vaihtelevan korkuiset rakennusosat ja paljaat tiiliseinät. Liisankadun siivessä on Sotakorkeakoulu, Maurinkadun siivessä Sotamuseo.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

nimi: 16. Snellmaninkadun postitoimisto
Osoite: Snellmaninkatu 2
Numero: 091.001.026.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Yksikerroksinen tasakattoinen postitoimisto rakennettiin 1902-3 Jac Ahrenbergin suunnitelmien mukaan.

Antikvaarinen arvo

Talo rakennettiin uudelleen 1960-luvun alussa klassistisen pylväsjärjestelmän jäsentämää katusivua lukuunottamatta. Rakennuksen koko interiööri on peräisin 1960 luvun uudistusvaiheesta. Tärkein antikvaarinen arvo on fasadin monumentaalipylväikkö, joka nivoutuu senaatintorin arkkitehtuuriin.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 17. Vanha Postitalo
Osoite: Snellmaninkatu 4-6
Numero: 091.002.026.002,
091.003.026.003

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus tehtiin alunperin postitaloksi E.B. Lohrman-
nin piirustusten mukaan 1850-luvun puolivälissä. Se
oli kaksikerroksinen vinkkelitalo, jonka ulkoasu
vastasi nykyisen rakennuksen kahta alinta kerrosta.

Rakennuksen pihasiipi tehtiin arkkitehti Sjöströmin
suunnitelmien mukaan 1873. Florian Granholm korotti
talon kolmikerroksiseksi vuonna 1883. Rakennusta laa-
jennettiin viereiselle tontille 1890-luvulla. Samalla
rakennettiin kaksi uutta piharakennusta ja talon van-
han osan sisätiloja muutettiin. Sebastian Gripenberg
teki uudistus- ja muutospiiirustukset vuonna 1891.
Rakennukset luovutettiin postilaitokselle vuoden 1892
lopulla.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 18. Kuvalaitos II
Osoite: Unioninkatu 33
Numero: 091.001.081.003
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Kaksikerroksinen rakennus valmistui patologisen anatomian laitokseksi 1878. Se sijaitsee vapaasti puistomaisessa ympäristössä. Rakennuksen suunnitteli ruotsalainen J.E. Söderlund. Nykyiseen käyttöön talo otettiin perusteellisen kunnostuksen jälkeen 1972.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 19. Valtionarkisto
Osoite: Rauhankatu 17
Numero: 091.001.097.001
Ministeriö: OPM
Haltija: VA
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Arkkitehti Gustaf Nyström teki suunnitelmat uutta valtionarkistoa varten vuonna 1885.

Alkuperäisessä asussaan arkistossa oli kolme osaa. Päärakennus, tutkijasali ja ns. virkailijarakennus. Talo oli valmis vuonna 1890.

Suunnittelussa oli kolme tärkeää lähtökohtaa; korkean tontin maasto, rakennuksen toimivuus ja valonsaanti. Nyströmin mukaan talon muodon lähtökohtana oli tila-ohjelma ja sijainti lähellä empirekeskustaa.

Taloon on myöhemmin nivelletty kaksi laajennusosaa. Venhemman suunnitteli Magnus Schjerfbeck vuonna 1928, uudemman Olof Hansson 1960-luvulla.

Antikvaarinen arvo

Gustaf Nyström rakensi melkein samanaikaisesti Valtionarkiston ja Säätytalon. Nyströmin arkkitehtuuri leimaa siis hyvin voimakkaasti näin syntyneen aukiokokonaisuuden kaupunkikuvaa.

Senaatintorin tavoin muodostavat Suomen Pankin rakennus, valtionarkisto ja Säädytalo Senaatintorin jälkeen toisen, 1800-luvun loppupuolella luodun julkisten rakennusten kokonaisuuden.

Kun Senaatintorin rakennukset kuvastavat maan toimeenpanovaltaa, sivistystä ja kirkkoa, on tämän myöhemmän keskuksen rakennukset omistettu maan omalle rahalle, kansakunnan muistille ja kansan edustukselle. Tämä osoittaa Suomen autonomisen aseman vakiintumista ja kehittymistä.

Arkisto-sana on peräisin kreikankielisestä sanasta arheion, mikä merkitsee julkista, pyhitettyä rakennusta, jossa säilytetään julkisia papereita.

Erityisesti kulttuuriin, hallintoon ja oikeudenkäyttöön liittyviin rakennuksiin otettiin Euroopassa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla vaikutteita Kreikan arkkitehtuurin suurista monumenteista.

Valtionarkisto ja Säätytalo kuuluvat klassismin rakennusperinteeseen. Niiden klassismissa on kreikkalaisia piirteitä, jotka erottavat ne aikansa muusta suomalaisesta arkkitehtuurista ja liittävät ne Englannissa ja Keski-Euroopassa vaikuttaneeseen hellenistiseen uusklassismin haaraan. Valtionarkiston ulkoarkkitehtuurissa on kreikkalaisia piirteitä. Rakennusmassan suorakulmaisuus ja irrallinen kompositio ovat näitä uushellenistisiä piirteitä.

Vaikka Nyström valitsi talon rakennustehtävän takia perinteisen arkkitehtonisen muotokielen, sovelsi hän myös aikansa uusinta rakennustekniikkaa. Sisätiloille leimalliset rautarakenteet edustavat uutta ja ennakkoluulotonta tekniikkaa. Peittelemättömien rautarakenteiden käyttö julkisessa tilassa oli talon rakentamisen aikana harvinainen ratkaisu.

Pohjakaava

Valtionarkiston tilaohjelman lähtökohtana oli toiminnallinen periaate, joka British Museumin kirjastossa ja Pariisin Bibliothèque Nationaleissa oli toteutettu käänteentekeväällä tavalla. Tämä tarkoitti sitä, että vanhanaikaisen salijärjestelmän sijasta valittiin ns. makasiinijärjestelmä, jossa asiakirjat sijoitettiin varastomaisiin tiloihin erilleen tutkimus- ym. tiloista.

Valtionarkiston pohjakaavaratkaisuun ei näillä rakennuksilla kuitenkaan ollut suoranaista yhteyttä, vaan monet muutkin tekijät ovat vaikuttaneet sen muotoutumiseen. Yhtenä mahdollisena esikuvana saattaa olla Friedrich von Landauerin suunnitelma v. 1878-85 rakennettu Königl. Öffentliches Bibliothek Stuttgartissa. Kooltaan kirjasto on miltei kaksinkertainen Valtionarkistoon nähden, mutta pohjakaavan perusmuoto on samanlainen. Kirjavarastot on sijoitettu pitkänomaiseen rakennusosaan, jonka keskiosaa ja päätyjä on korostettu risaliitein. Yleisö- ja virkailijatilat ovat pienemmässä makasiiniosan keskeltä erkanevassa siivessä. Porrashalli jatkuu pidemmälle rakennuksen sisätiloihin kuin Valtionarkistossa. Porrashallin ympärille on sijoitettu lehti- ja käsikirjoituskokoelmat ja niiden lukusali sekä toimistotiloja. Kirjaston pohjakaavaa leimaa sama tiukka symmetrisyys kuin Valtionarkiston pohjaratkaisua.

Gustaf Nyström oli senaatille osoitetussa matkastipendihakemuksessaan yhdeksi kohteekseen maininnut erityisesti Stuttgartin kirjaston viitaten sen tarkoituksen mukaiseen ja yksinkertaiseen pohjakaavaan. Kirjastoa pidettiin tarkoituksenmukaisena myös alan kirjallisuudessa, ja lisäksi katsottiin rakennuksen muodon mahdollistavan helposti myöhemmät laajennukset, seikka,

joka Valtionarkiston suunnittelussakin tuli alusta alkaen esille. Taloudellisen tilankäytön ja valaistuksen kannalta mallikelpoisina pidetään myös Kielin, Hallen, Rostockin ja Greifswaldin yliopistojen kirjastoja, jotka Nyström myös mainitsi stipendihakemuksessaan. Pohjakaavaltaan ne, samoin kuin Tukholman kuninkaallinen kirjasto, ovat toista, kompaktimpaa tyyppiä, jossa suorakaiteen muotoinen pohja on puolitettu makasiiniosaan ja yleisö- ja virkailijatilat sisältävään osaan. Heinrich von Ferstel'in suunnittelema Wienin yliopiston kirjasto oli toinen Nyströmin stipendihakemuksessaan mainitsema erityiskohde, koska sen ratkaisut olivat tilaasäästäviä ja samalla halpoja. Kirjasto on kuitenkin osa laajempaa yliopistorakennusta, eikä siten ole voinut toimia suoranaishana esikuvana.

Julkisivujen suunnittelun yhtenä tärkeänä lähtökohtana oli riittävän valaistuksen saaminen rakennuksen sisälle. Toinen lähtökohta oli rakennuksen sijainti toisten valtion rakennusten läheisyydessä. Nyström valitsi sanojensa mukaan saman tyylin, jolla "useimmat ja kauneimmat pääkaupungin julkiset rakennukset on rakennettu". Vertailtaessa Valtionarkistoa Engelin piirtämiin yliopiston kirjastoon, yliopistoon ja senaatintaloon on havaittavissa paitsi yhtenäisestä klassisesta tyylistä johtuvaa samankaltaisuutta, myös piirteitä, jotka näyttävät miltei sellaisenaan siirtyneen Valtionarkiston arkkitehtuuriin.

Varsinkin yliopiston kirjastosta on otettu vaikutteita. Tämä ei ole hämmästyttävää, sillä olihan kirjasto tehtävältään ainoa samantyyppinen laitos kotimaassa. Kirjaston pohjakaava muodostuu kolmesta vierekkäisestä, Diokletianuksen termeistä vaikutteita saaneesta salista, joita kiertävät puiset galleriat. Sisätilojen suunnittelu oli ratkaistu ns. salijärjestelmän mukaan, joka Valtionarkistoa suunniteltaessa oli vanhanaikaisena ja epäkäytännöllisenä hylätty, mutta julkisivuarkkitehtuuri on kuitenkin toiminut esikuvana.

Arkiston, yliopiston kirjaston ja yliopiston päärakennuksen koriste-elementit ovat paljolti samoja.

Arkiston korkea ensimmäinen kerros, eräänlainen hellenistisen temppelin podium, muistuttaa yliopiston ja senaatintalon vastaavia osia. Samoin kuin näissä on arkistossakin sisäänkäynnit sijoitettu keskelle julkisivua kolmen oviaukon ryhmäksi.

Näiden kotimaisten vaikutteiden lisäksi on löydetty yhteyksiä myös ulkomaiseen arkkitehtuuriin. Karl Friedrich Schinkelin Berliiniin vuosina 1819-21 suunnittelema teatteri, Schauspielhaus, on tässä mielessä tärkeä rakennus. Etenkin sen pohjoinen ja eteläinen siipi ovat julkisivukompositioltaan Valtionarkiston kaltaisia. Kivijalka, rustikoitu ensimmäinen

kerros terävästi muuripinnasta leikkautuvine ikkuna-aukkoineen sekä korkeat pilasterien toisistaan erottamat ikkunat ovat idealtaan ja keskinäisiltä suhteiltaan samanlaiset kuin vastaavat osat Valtionarkistossa. Lisäksi kyseisten siipirakennusten päätyfasadeissa on neljä useiden kerrosten yli ulottuvaa pilasteria ja niiden välissä pienemmät pilasterit. Schinkelin Schauspielhausissa kreikkalaista ikkunaa etsiessään kehittämä ikkunapilasteriaihe toistuu usein myöhemmässä saksalaisessa arkkitehtuurissa. Schauspielhausin pelkistynyttä arkkitehtuuria on pidetty jopa esifuntionalistisena. Valtionarkiston muotokieli ei ole yhtä rohkeata, vaan pitäytyy klassisessa rakennustyyliässä huomattavasti enemmän kuin Schauspielhaus.

Nyström oli käynyt useampiakin kertoja Berliinissä. Schinkelin työt eivät olleet Nyströmille tuntemattomia, sillä hän seurasi ulkomaista arkkitehtuuria. Nyströmin mielestä Schinkel oli viime vuosisadan suurimpia arkkitehteja.

C.E. Sjöstrandin tekemän päärakennuksen attikan veistosryhmälle on annettu kaksi tulkintaa. Toisen mukaan ryhmä on historian muusa Kleio seuralaisineen, toisen mukaan keskushahmo on Suomi-neito.

Valtionarkiston porrashalli sijaitsee kapean eteistilan takana. Se on kaksikerroksinen halli, jota portaatt hallitsevat erillisenä monimuotoisena rakennelmana. Symmetriset kaksihaaraiset portaatt ovat tyyppi, jota käytettiin roomalaisissa ja bysanttilaisissa kaupunginmuureissa sekä amfiteattereissa. Ulkotilasta porrastyyppi siirtyi vähitellen barokin aikana sisätiloihin. Saksan barokkiarkkitehtuuri käytti tämän tyyppisiä portaita. Valtionarkiston portaiden plastisuus yhdessä niihin liittyvän pylväsrakennelman kanssa antaa porrashallille barokkimaista leimaa.

Münchenin teknillisen korkeakoulun suuren porrashallin eteishalliosassa on toiseen kerrokseen johtava porraskakennelma, jossa on havaittavissa monia selviä yhtäläisyyksiä Valtionarkiston portaiden kanssa. Münchenin koulun portaatt ovat symmetristä, kaksihaaraisista tyyppiä, ja ne on rakennettu kiertämään suora-kaiteen muotoisen hallin seiniä Valtionarkiston portaiden tapaan. Valtionarkistossa portaatt ovat pienemmän tilan vuoksi toteutettu vaatimattomannin. Portaiden väliin jäävän seinämän koristelu on molemmissa rakennuksissa hyvin samanlainen.

Münchenin teknillinen korkeakoulu oli Nyströmin tietoisuudessa siksi, että siellä opetti Rudolph Gottgetreu, jota Nyström piti rautakonstruktioiden etevänä asiantuntijana. Valtionarkiston suunnittelun aikoihin v. 1886-88 koulussa opiskeli myös Onni Törnqvist, jonka kanssa Nyström tuolloin kävi läheistä kirjeenvaihtoa.

Tyyliillisesti Valtionarkiston porrashalli on luonnehdittavissa uusrenesanssiksi. Katon poikkeuksellinen jyrkyys antaa vaikutelman kreikkalaisesta arkkitehtuurista, jota lisäävät pompeijilaisvaikutteinen maalauskoristelu sekä palmikko- ja punosornamentiikka, silti monet arkkitehtoniset elementit sekä muu maalauskoristelu toistavat renesanssin muotoja uusrenesanssin käyttämin keinoin hyvin kurinalaisesti ja taitavasti.

Yhdyskäytävässä ja tutkijasalissa on renesanssi samalla tavoin tyyliällisenä lähtökohtana ja lisänä kreikkalaisia piirteitä. Tutkijasalin katto on selvästi renesanssivaikutteinen. Arkistonhoitajan huoneessa, joka sijaitsee yhdyskäytävän vieressä, on koristeluna käytetty käynnöskuvioita ja ilmeisesti myös geometrisaieista maalausta, joka nykyisin kuitenkin on peitetty nä maalipinnan alle.

Rautaisten konstruktioiden peittelemätön käyttö julkisessa tilassa oli säätytalon rakentamisen aikaan harvinaista.

Suomessa oli kantavia rautarakenteita käytetty tätä ennen peittelemättöminä miltei yksinomaan hyötyrakennuksissa. Valtionarkiston rautarakenteet edustivat ainutlaatuista teknillistä suoritusta Suomessa sekä suunnittelijan kannalta että Suomen rautateollisuuden kannalta.

Valtionarkiston suunnittelussa päädyttiin rautakonstruktioihin ennen kaikkea paloturvallisuussyistä. Eri tyisenä ongelmana oli aktimakasiinin konstruktioiden suunnittelu, sillä paloturvallisuuden lisäksi oli ratkaistava vielä valaistusongelma. Valtionarkiston makasiinin eri kerrosten pohjat tehtiin reiällisistä ritilöistä. Niiden lävitse päivänvalo siivilöityi makasiinin keskimmäisiinkin osiin. Tutkijasalin valuja takorautaiset galleriat tukeutuvat osittain seinämuuriin ja osittain lepäävät lattiasta nousevien valurautapylväiden päällä.

Valtionarkiston rautarakenteet valmistettiin kotimaassa kattorakenteita lukuunottamatta. Nyström suunnitteli kaikki rakenteet itse, mutta mahdollisesti hän on käyttänyt apunaan raudanvalmistajien luettelointia sekä mallikirjoja, joita ulkomailla oli julkaistu runsaasti. Rakenteista on säilynyt vain pari kattokonstruktiopiirustusta, mutta rakennusten ylläpidon hallitukselle lähetettyjen piirustusten luettelossa on mainittu kaikkiaan 31 asiaan liittyvää piirustusta. Lujuuslaskelemissa hän noudatti Saksan arkkitehti- ja insinööriyhdistyksen liiton julkaisemaa normikokoelmaa. "Normalbedingungen für die Lieferung von Eisenkonstruktionen für Brücken und Hochbau". Valtionarkiston konstruktioiden suunnittelutyö oli niin vaikuttava, että se herätti ihastusta insinöörienkin keskuudessa.

Tutkijasalin arkkitehtuuri tuo mieleen doorilaisen temppelin. Valtionarkiston korinttilaisilla pylväillä on ehkä haluttu symboloida Suomen saavuttamaa autonomista asemaa. Korinttilaisilla pylväillä korostettiin tavallisesti valtaa ja voimaa.

Voiton ja vallan symboleja ovat myös ylöspäin asetetut laakeriseppeleet päärakennuksen friisissä. Tutkijasalissa käytettiin oppineisuuteen ja tieteisiin yhdistettyä joonialaista kapiteelia. Näin kuvataan valtionarkiston toinen funktio; talon piti olla historian tutkimuksen keskuksena.

Porrashallin pylväät ja pilasterit sekä tutkijasalin ulkopilasterit ovat doorilaiset. Doorilaiset pylväät ovat usein kuvanneet voimaa ja kreikkalaisuuteen aikaan liitettyä "jalon yksinkertaisuutta ja hiljaista suuruutta".

Valtionarkiston sisätilojen maalauskoristelun kuva-aiheet on valittu yleisestä tieteisiin ja historiaan liittyvästä symboliikasta. Käytävän maalausten allegoriat ovat totuus, tutkimus, muinaisuus ja tulevaisuus.

Tutkijasalin pilasterien aiheet esittävät luonnontiedettä, maantiedettä, historiaa ja tähtitiedettä. Käytävän katossa olleet leijona-aiheiset lasimaalaukset symboloivat valtiota.

Valtionarkiston porrashallilla oli myös symbolinen ja seremonialinen luonne. Vanhan pääsisäänkäynnin kautta tilojen kulku on määrätietoista johdatusta kohti tutkijasalin ovea, josta astutaan symbolisesti pyhimpään tilaan.

Rakennushistoria

Valtionarkisto toimi vuodesta 1846 lähtien senaatintalon itäsiivessä, jossa oli myös senaatin kirjasto.

Kun asiakirjojen määrä kasvoi, tuli tiloista ahtaat. Valtionarkiston johtajan Reinhold Hausenin johdolla ryhdyttiin arkistolle suunnittelemaan uutta taloa. Hausen valittiin johtajaksi vuonna 1883.

Hausen teki vuonna 1883 senaatille aloitteen uuden talon rakentamiseksi. Senaatti piti hänen aloitettaan aiheellisenä ja pyysi häntä laatimaan arkkitehdin kanssa tilaohjelman. Senaatin talousosasto kehotti häntä myös tutustumaan vastaaviin ulkomaisiin laitoksiin.

Uudesta talosta haluttiin aiempaa isompi, ajanmukaisempi ja paloturvallisempi.

Arkkitehti Gustaf Nyström teki vuonna 1885 luonnospii-
rustukset ja kustannusarvion uutta arkistoa varten.
Edellisenä vuonna Nyström ja Hausen olivat yhdessä
tutustuneet euroopan arkistoihin. Arkisto kuului hal-
linnollisesti kirkollisasiain toimituskunnan alaisuus-
teen. Yleisten rakennusten ylihallitus ja kirkollis-
asiaintoimituskunta olivat hyväksyneet uuden arkisto-
rakennuksen suunnitelmat 24.12.1885. Keisari myönsi
Suomen verovaroista rahat talon rakentamiseen seuraava
vuonna.

Valtionarkiston tilojen muotoutumiseen ja järjeste-
lyyn vaikutti olennaisesti pohjakaavan makasiinirat-
kaisu. Suunnittelun alusta lähtien pidettiin asiakir-
jojen sijoittamista saliin mahdolltomana.

Nyström kiteytti talon muodon lähtökohdaksi rakennuk-
sen tilaohjelman ja sijainnin lähellä empirekeskus-
taa.

Vuonna 1885 tehtyjen piirustusten mukaan arkisto
muodostui kolmesta osasta. Päärakennus eli aktimaka-
siini, jossa oli yleisöltä suljetut tilat. Tutkijasa-
li ja ns. virkailijarakennus jossa oli toimistotilat.

Talon pohjakaava oli symmetrinen ja selkeä. Pohjois-
etelä suuntainen akseli jakoi talon kahteen melkein
identtiseen osaan. Pohjakaava koostui suorakaiteen
muotoisista tilakokonaisuuksista joista kukin oli
oman seinän sisällä ja aukeni viereiseen tilaan vain
pienen oviaukon kautta. Tilat haluttiin suljetuiksi
paloturvallisuuden takia.

Rakennustöitä johti senaatin asettama rakennusjohto-
kunta, joka oli vastuussa senaatin kirkollisasiaintoi-
mituskunnalle.

Rakennusjohtokunnan puheenjohtajana oli professori
Otto Hjeit. Hän vastasi rakentamisen taloudesta.
Johtokunnan muut jäsenet olivat Gustaf Nyström talon
arkkitehtina, Sebastian Gripenberg yleisten rakennus-
ten ylihallituksesta sekä Valtion Rautateiden konepa-
jan johtaja Klaus Mathias Moring. Hänen vastuullaan
oli talon rautarakenteet.

Gustaf Nyström sai muodollisesti talon suunnittelu-
työn tehtäväkseen rakennusjohtokunnan ensimmäisessä
kokouksessa 4.9.1886.

Senaatti edellytti, että talon rakennustyöt parantai-
sivat kaupungin työllisyyttä, ja että materiaalihan-
kinnat tehtäisiin suomalaisilta yrityksiltä.

Senaatin vaatimusta noudatettiinkin melkein kaikilta
osin. Rautaiset kattorakenteet ja vesikatot tilattiin
kuitenkin Duisburgilaiselta J.C. Harkortin liikkeel-
tä, joka toimitti rautaa myös Suomen rautateille.
Moringin vaikutus tilaukseen on ilmeinen. Lämpö- ja

ilmastointilaitteet hankittiin Pietarista F.K. San Gallin liikkeestä. Suomessa ei tuolloin ollut vastaavia laitevalmistajia.

Perniön Mathildedalin ruukki valmisti ja asensi talon sisäiset rautarakenteet, rautaiset ikkunapuitteet ja ovet.

Talon perustustyöt alkoivat syksyllä 1886 ja se oli valmis vuoden 1887 lopulla. Urakoitsija oli C.G. Hjort af Ornäs, ja K.G. Sivenius. Talon kivijalka tehtiin luonnonkivestä, perusmuurit olivat pääosin ns. kylmämuurausta, joka tehtiin ilman laastia.

Peruskivi muurattiin 26.2.1887 talon kaakkoisnurkkaan. Sen jälkeen rakennettiin tutkijasali- ja virkailijarakennus, sitten päärakennus.

Tutkijasalin ja virkailijarakennuksen muuraustyöt alkoivat heinäkuussa 1887 ja valmistuivat elokuun lopulla. Päärakennuksen muuraus alettiin kevättalvella 1888, työt valmistuivat samana kesänä.

Tutkijasalin ja virkailijarakennuksen kattorakennepiirustukset olivat valmiit alkukesästä 1887. Urakkatarjousten pohjalta päädyttiin Duisburgilaiseen Harkortin liikkeeseen, jonka käyttämän raudan laatua valvoivat Suomen rautateiden Duisburgissa olleet insinöörit. Saksalaiset insinöörit johtivat asennustöitä Suomessa, katot valmistuivat vuoden 1888 lopulla.

LVI-asennustöitä tehtiin vuodesta 1887 vuoteen 1890.

Taloa kuivattiin vuonna 1889 väliaikaisilla uuneilla, jotta sisämaalaus ja kipsityöt voitiin tehdä.

Maalaustyöt teki koristemaalari Salomo Wuorio, marmori-imitoinnit Wilhelm Sjöberg. Kipsityöt ja sementtiset koristetyöt teki kuvanveistäjä Nikolai Belugin. Nyström piirsi taloon myös käsikäyttöisen hissin. Talon huonekalut valmisti Sörnäs Änghytleri och snickeri Fabriksbolag.

Talon ulkorappausten ja maalaustyön piti olla valmis keväällä 1889. Töihin päästiin kuitenkin vasta vuoden 1890 alussa. Kesäkuussa 1890 C.E. Sjöstrandin tekemä attikan veistosryhmä oli valmis ja paikallaan. Talon katselmuspäivä oli 22.10.1890. Tarkastajina oli pankinjohtaja E.E. Wasastjerna, Theodor Höijer ja E.O. Bergbom. Mukana olivat myös Hausen ja Nyström.

Materiaalit ja värit

Graniittisella kivijalalla oleva rakennus on tiilestä muurattu ja rapattu. Julkisivut on kauttaaltaan

harkoitettu virkailijarakennusta lukuunottamatta. Alimpien kerrosten harkoitus on aikaansaatu tiili-muurauksella, ylemmissä kerroksissa on harkkomuoto uurrettu rappaukseen. Rapattu muuripinta on alunperin ollut kalkkivärillä maalattu.

Ulkoseinien maalista on maininta: "måling med kalk-färg samt äkta kobolt", mikä osoittaa maalissa olleen mukana sinistä. Vuoden 1887 piirustukset esittävät rakennuksen väriasteikon hyvin niukkana, vain vaalean ruskeaa eri sävyissä. Pääasiallisen värivaihtelun ovat saaneet aikaan rakennusosien varjot. Eräessä kirjeessään Nyström mainitsee "tutkijasalin metooppien värin tuovan mieleen rehevän etelämaalaisen kasvillisuuden", mikä viittaa paikoitellen käytetyn myös voimakkaita värejä. Vuonna 1962 ulkomaalaustyön työseloituksessa mainitaan kapiteelien maalauksen tehtävän kultamaalilla, mikä saattaa olla alkuperäinen väri. Julkisivuissa ei 1880-luvulla käytetty monia eri värejä, koska seinäpinta oli rikkaan muotoilunsa vuoksi jo ennestään rikkonainen ja monivärisyys olisi sitä vain lisännyt, eikä yhtenäistä, plastista seinäpintavaikutelmaa olisi syntynyt.

Koristeiden ja ornamenttien materiaalina on tavallisimmin kipsi, mutta myös muita materiaaleja on käytetty. Ikkunapinnat jakavan vaakasuoran palkin kukkakoristeet ovat sinkistä samoin kuin tutkijasalin akroterionit. Sementtiä taas käytettiin päärakennuksen balusterikaiteisiin ja katon patsasryhmään ja akroterioneihin.

Rakennuskompleksin katot on päällystetty galvanoidulla rautapellillä. Rautapelti oli miltei yksinomainen kattomateriaali 1800-luvulla, mutta galvanoidun rautapellin käyttö ei ollut yleistä ennen kuin 1910-luvun jälkeen. Katot oli todennäköisesti maalattu mustiksi, mikä oli tavallisin peltikaton väri tuona aikana.

Valtionarkistossa oli ensimmäinen patterilämmitykseen perustuva keskuslämmitysjärjestelmä Helsingissä. Aiemmin oli julkisissa rakennuksissa käytetty kalorifeerilämmitystä, mutta siihen liittyi useita haittoja, mm. liian kuiva ja pölyinen ilma. Valtionarkistoon valittiin matalapaineeseen perustuva lämminvesijärjestelmä, koska sillä oli parhaiten todettu saatavan tasainen lämpö ja laitteiden pysyvän hyvin kunnossa. Arkiston lämmityksessä pyrittiin siihen, että kaikissa tiloissa, joita lämmitettiin, lämpötila pysyisi +19°C:ssa, vaikka ulkolämpötila laskisi -35°C:een. Jokainen rakennuksen pääosa oli voitava erottaa erikseen lämmityksestä, ja samoin jokaisen huoneen lämpötilaa oli voitava tarpeen mukaan säädellä.

Lämmön lähteenä oli kaksi haloilla toimivaa lämminvesikattilaa, jotka oli sijoitettu virkailijarakennuksen alla olleeseen pannuhuoneeseen. Kattiloista lähti

kaksi pääputkea, toinen tutkijasaliin ja toinen pääputki jakaantui viiteen putkeen, joista kaksi johti virkailijarakennukseen ja kolme makasiinin eri osiin, porrashalliin ja sen viereisiin tiloihin. Keskuslämmityspattereita oli sijoitettu eri tiloihin rakennuksessa, mm. tutkijasalissa ne sijaitsivat ulkoseinän ja alimpien kirjakaappien välissä.

Rakennukseen suunniteltiin myös koneellinen ilmastointi. Ilma tuli aktimakasiinissa vaihtua neljä kertaa vuorokaudessa. Tutkijasalissa kuusi kertaa samoin kuin porrashallissa. Virkailijarakennuksessa riitti ilman vaihtuminen kerran vuorokaudessa. Tuuletus oli liitetty keskuslämmitykseen siten, että uusi ilma lämmitettiin ja myös kosteutettiin sopivaksi, mikä oli tärkeää asiakirjojen säilymisen kannalta. Ilmanvaihdolla oli omat vertikaaliset ja horisontaaliset kanavansa. Tutkijasalissa ilma tuli ulos kaappien yläpuolelle avatuista aukoista.

Nyströmin mielestä rautarakenteiden paloturvallisuuden kannalta oli tärkeää, että ne oli yksityiskohtia myöten hyvin suunniteltu ja ympäröity mahdollisimman paljon palamattomilla materiaaleilla.

Hieman hämmästyttävää on, että vain kuutisen vuotta aikaisemmin oli Valtionarkiston suunnittelussa päädytty paljaisiin rautarakenteisiin juuri paloturvallisuussyistä. Valurautapylväiden, joita Valtionarkistossa oli käytetty kantavina elementteinä, oli kuitenkin ulkomailla laboratoriokokeissa todettu taipuvan kuumuuden vaikutuksesta vain niin vähän, etteivät ne menettäneet kokonaan kantokykyään, vaikka ne kuumentivat hehkuviksi koko pituudeltaan ja vaikka niihin suunnattaisiin suora sammutusvesisuihku.

Tulipalon leviäminen suurpaloksi oli taas estetty useilla palomuuureilla ja palo-ovilla. Ikkunapuut olivat rautaiset, eikä ikkunoissa ollut lainkaan karmejä, vaan ikkuna oli kiinnitetty suoraan seinämuuriin. Mahdollista ulkopäin tulevaa tulipaloa vastaan rakennus oli suojattu peltisillä ikkunaluukuilla, rautaisilla kattorakenteilla sekä peltikatolla. Ainoa palava rakennusmateriaali aktimakasiinissa oli puu, josta arkistohyllyt oli tehty. Sen ei Nyström kuitenkaan katsonut vaarantavan paloturvallisuutta ratkaisevasti, koska kaikki muu oli palamatonta ainetta.

Ilmeisesti paloturvallisuussyistä ei Valtionarkiston ulkovalaistusta lukuunottamatta suunniteltu keinovalaistusta, joka tuohon aikaan tavallisimmin toimi kaasulla. Päivänvalo oli rakennuksen ainoa valonlähde sisätiloissa.

Myöhemmät lisärakennukset ja muutokset

Valtionarkiston laajenemistarve oli alusta alkaen tiedostettu, kuten edellä on mainittu, sekä tontin valinnan yhteydessä että rakennusta suunniteltaessa. Jo v. 1908 oli tonttijako laajenemisen varalta naapuritonttien kesken järjestetty siten, että Valtionarkisto sai lisämaata rakennuksen länsipuoliselta tontilta. Ensimmäinen lisärakennus, vahtimestarien asuinrakennus, valmistui ilmeisesti heti Valtionarkiston rakentamisen jälkeen, sillä sen tarpeellisuudesta oli puhetta jo rakennusjohtokunnan kokouksissa. Itse päärakennuksen yhteyteen suunniteltiin ensimmäinen pieni lisärakennus v. 1912, jolloin virkailijarakennuksen koilliseen kulmaan lisättiin Nyströmin suunnittelema saniteettitila.

Samoihin aikoihin ryhdyttiin yleisten rakennusten ylihallituksessa suunnittelemaan Magnus Schjerfbeckin johdolla laajennustöitä itse arkisto-osassakin. Piirustukset valmistuivat kuitenkin vasta 1920-luvulla olojen vakiinnuttua. Ensimmäiset piirustukset ovat vuodelta 1922, ja ne on allekirjoittanut ylihallituksen Alfred Stenfors sekä Mahnus Schjerfbeck. Schjerfbeck oli tuolloin yliarkkitehtina ylihallituksessa. Toiset piirustukset täydensi vuoden 1927 piirustukset. Ne allekirjoitti ylihallituksen yliarkkitehti Torsten Montell sekä ensimmäinen arkkitehti Erns Kranck. Vuoden 1927 piirustukset pohjautuvat miltei sellaisinaan Schjerfbeckin suunnitelmiin. Uusi nelikerroksinen lisärakennus, joka sisälsi etupäässä arkistotiloja, rakennettiin vanhan tutkijasalin itäpäähän poikittain. Tutkijasali säilyi koskemattomana, sillä kulku-yhteys uuteen osaan kävi vanhan virkailijarakennuksen kirjaston kautta. Virkailijarakennusta korotettiin kerroksen verran ja uusiin tiloihin sijoitettiin viisi toimistohuonetta sekä kasvihuone.

Yleisenä rakennusperiaatteena oli, että kaikki työt oli tehtävä yhtä huolellisesti ja kestävällä tavalla kuin vanhassa osassa oli tehty. Uuden makasiinin julkisivut suunniteltiin vanhan makasiiniosan kaltaisiksi. Niissä toistuvat kolossaalipilasterijako ja pilasterien väliset suuret ikkunavyöhykkeet. Rakennus on satulakattoinen ja siinä on päätykolmiot kuten tutkijasalissa. Sisäosien muutoksissa oli myös periaatteena noudattaa vanhaa rakennustapaa. Kun kyseessä olivat vähäiset muutokset, seurattiin vanhaa rakennustapaa. Kun kyseessä olivat vähäiset muutokset, seurattiin vanhaa tyyliä tarkoin, ja suuria muutoksia tehtäessä sovellettiin vanhaa rakennustapaa yksinkertaisemmin. Työt valmistuivat v. 1928.

Seuraavaksi Valtionarkiston tilat laajenivat maan alle. Arkiston, valtioneuvoston ja Suomen Pankin yhteiset kalliosuojat, jotka sijaitsevat Valtionarkiston alla, rakennettiin osittain toisen maailmansodan lopulla ja 1950-luvun alussa.

Helsingin rautatieaseman tulipalo kesällä v. 1950 antoi aiheen pohtia Valtionarkiston paloturvallisuutta. Pelättiin, että mahdollisen tulipalon syttyessä vanhan makasiinin yhtenäiset hallitilat, joiden välipohjina oli reiälliset ritilät, toimisi kuin suuri tulisija arinoineen, sillä tuli saisi suuren voiman korkeassa tilassa. Sen vuoksi päätettiin välipohjat valaa betonista tavallisiksi kerrospohjiksi. Vanhat rautarakenteet purettiin ja urakkasopimuksen mukaan urakoitsija sai rakenteet itselleen. Uudet välipohjat rakennettiin v. 1953-57 ja samassa yhteydessä makasiini jaettiin pienempiin osastoihin.

Huolimatta kalliosuojien valmistumisesta oli 1950-luvun alusta lähtien tarve saada sekä lisätiloja että ajanmukaisia tiloja arkiston toiminnoille. Vuonna 1961 sai Arkkitehtitoimisto Olof Hansson tehtäväksi suunnitella Valtionarkiston laajennuksen. Alustavat luonnokset tehtiin v. 1961-62 ja varsinainen rakennustyö v. 1968-72. Uusi rakennuskompleksi, joka muodostuu kolmesta rakennusmassasta, on sijoitettu vanhan rakennusosan taakse pienen sisäpihan ympärille. Uuden osan tilavuus on miltei yhtä suuri kuin vanhojen osien yhteinen tilavuus. Vanhan virkailijarakennuksen ja tutkijasalin länsipuolella ovat uudet yleisötilat ja arkiston sisäiset työtilat seitsemässä kerroksessa osittain maan päällä ja osittain maan alla tontin pohjoisrinteeseen porrasmaisesti sijoitetussa rakennusosassa. Suurin osa arkistovarastoista sijaitsee Snellmaninkadun suuntaisesti rakennetussa yhdeksänkerroksisessa makasiinissa, jonka sijoitus 1920-luvun makasiinin jatkeeksi perustui osittain Einari Teräsvirran koko ympäröivän yliopiston tonttialuetta koskeneen kilpailun voittaneeseen ehdotukseen. Teräsvirran suunnitelmassa oli vanha potologian laitos purettu Valtionarkiston pohjoispuolelta ja koko Snellmaninkatua reunusti yhtenäinen rakennusrivi.

Uusi rakennus sopeutuu hyvin vanhaan rakennukseen. Snellmaninkadun julkisivu on jaoteltu pilasterein, mikä liittää sen hienovaraisesti vanhoihin rakennuksiin. Tontin sisäpuoliset julkisivut on jätetty sileiksi. Gustav Nyströmin suunnittelemaa arkistonosaa uusi rakennusvaihe muutti verrattain vähän. Suurin muutos oli pääsisäänkäynnin siirtäminen uuden rakennuksen länsiosaan. Sisääntulijalta jää käyttämättä vanha porrashalli.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 19. Valtionarkisto
Osoite: Rauhankatu 17
Numero: 091.001.097.001
Ministeriö: OPM
Haltija: VA
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Arkkitehti Gustaf Nyström teki suunnitelmat uutta valtionarkistoa varten vuonna 1885.

Alkuperäisessä asussaan arkistossa oli kolme osaa. Päärakennus, tutkijasali ja ns. virkailijarakennus. Talo oli valmis vuonna 1890.

Suunnittelussa oli kolme tärkeää lähtökohtaa; korkean tontin maasto, rakennuksen toimivuus ja valonsaanti. Nyströmin mukaan talon muodon lähtökohtana oli tila-ohjelma ja sijainti lähellä empirekeskustaa.

Taloon on myöhemmin nivelletty kaksi laajennusosaa. Vanhemman suunnitteli Magnus Schjerfbeck vuonna 1928, uudemman Olof Hansson 1960-luvulla.

Antikvaarinen arvo

Gustaf Nyström rakensi melkein samanaikaisesti Valtionarkiston ja Säätytalon. Nyströmin arkkitehtuuri leimaa siis hyvin voimakkaasti näin syntyneen aukio-konaisuuden kaupunkikuvaa.

Senaatintorin tavoin muodostavat Suomen Pankin rakennus, valtionarkisto ja Säädytalo Senaatintorin jälkeen toisen, 1800-luvun loppupuolella luodun julkisten rakennusten kokonaisuuden.

Kun Senaatintorin rakennukset kuvastavat maan toimeenpanovaltaa, sivistystä ja kirkkoa, on tämän myöhemmän keskuksen rakennukset omistettu maan omalle rahalle, kansakunnan muistille ja kansan edustukselle. Tämä osoittaa Suomen autonomisen aseman vakiintumista ja kehittymistä.

Arkisto-sana on peräisin kreikankielisestä sanasta arheion, mikä merkitsee julkista, pyhitettyä rakennusta, jossa säilytetään julkisia papereita.

Erityisesti kulttuuriin, hallintoon ja oikeudenkäyttöön liittyviin rakennuksiin otettiin Euroopassa 1700-luvun lopulla ja 1800-luvulla vaikutteita Kreikan arkkitehtuurin suurista monumenteista.

Valtionarkisto ja Säätytalo kuuluvat klassismin rakennusperinteeseen. Niiden klassismissa on kreikkalaisia piirteitä, jotka erottavat ne aikansa muusta suomalaisesta arkkitehtuurista ja liittävät ne Englannissa ja Keski-Euroopassa vaikuttaneeseen hellenistiseen uusklassismin haaraan. Valtionarkiston ulkoarkkitehtuurissa on kreikkalaisia piirteitä. Rakennusmassan suorakulmaisuus ja irrallinen kompositio ovat näitä uushellenistisiä piirteitä.

Vaikka Nyström valitsi talon rakennustehtävän takia perinteisen arkkitehtonisen muotokielen, sovelsi hän myös aikansa uusinta rakennustekniikkaa. Sisätiloille leimalliset rautarakenteet edustavat uutta ja ennakkoluulotonta tekniikkaa. Peittelemättömien rautarakenteiden käyttö julkisessa tilassa oli talon rakentamisen aikana harvinainen ratkaisu.

Pohjakaava

Valtionarkiston tilaohjelman lähtökohtana oli toiminnallinen periaate, joka British Museumin kirjastossa ja Pariisin Bibliothéque Nationaleissa oli toteutettu käänteentekevällä tavalla. Tämä tarkoitti sitä, että vanhanaikaisen salijärjestelmän sijasta valittiin ns. makasiinijärjestelmä, jossa asiakirjat sijoitettiin varastomaisiin tiloihin erilleen tutkimus- ym. tiloista.

Valtionarkiston pohjakaavaratkaisuun ei näillä rakennuksilla kuitenkaan ollut suoranaista yhteyttä, vaan monet muutkin tekijät ovat vaikuttaneet sen muotoutumiseen. Yhtenä mahdollisena esikuvana saattaa olla Friedrich von Landauerin suunnittelmia v. 1878-85 rakennettu Königl. Öffentliches Bibliothek Stuttgartissa. Kooltaan kirjasto on miltei kaksinkertainen Valtionarkistoon nähden, mutta pohjakaavan perusmuoto on samanlainen. Kirjavarastot on sijoitettu pitkänomaiseen rakennusosaan, jonka keskiosaa ja päätyjä on korostettu risaliitein. Yleisö- ja virkailijatilat ovat pienemmässä makasiiniosan keskeltä erkanevassa siivessä. Porrashalli jatkuu pidemmälle rakennuksen sisätiloihin kuin Valtionarkistossa. Porrashallin ympärille on sijoitettu lehti- ja käsikirjoituskokoelmat ja niiden lukusali sekä toimistotiloja. Kirjaston pohjakaavaa leimaa sama tiukka symmetrisyys kuin Valtionarkiston pohjaratkaisua.

Gustaf Nyström oli senaatille osoitetussa matkastipendihakemuksessaan yhdeksi kohteekseen maininnut erityisesti Stuttgartin kirjaston viitaten sen tarkoituksen mukaiseen ja yksinkertaiseen pohjakaavaan. Kirjastoa pidettiin tarkoituksenmukaisena myös alan kirjallisuudessa, ja lisäksi katsottiin rakennuksen muodon mahdollistavan helposti myöhemmät laajennukset, seikka,

joka Valtionarkiston suunnittelussakin tuli alusta alkaen esille. Taloudellisen tilankäytön ja valaistuksen kannalta mallikelpoisina pidetään myös Kielin, Hallen, Rostockin ja Greifswaldin yliopistojen kirjastoja, jotka Nyström myös mainitsi stipendihakemuksessaan. Pohjakaavaltaan ne, samoin kuin Tukholman kuninkaallinen kirjasto, ovat toista, kompaktimpaa tyyppiä, jossa suorakaiteen muotoinen pohja on puolitettu makasiiniosaan ja yleisö- ja virkailijatilat sisältävään osaan. Heinrich von Ferstelin suunnittelema Wienin yliopiston kirjasto oli toinen Nyströmin stipendihakemuksessaan mainitsema erityiskohde, koska sen ratkaisut olivat tilaasäästäviä ja samalla halpoja. Kirjasto on kuitenkin osa laajempaa yliopistorakennusta, eikä siten ole voinut toimia suoranaishana esikuvana.

Julkisivujen suunnittelun yhtenä tärkeänä lähtökohtana oli riittävän valaistuksen saaminen rakennuksen sisälle. Toinen lähtökohta oli rakennuksen sijainti toisten valtion rakennusten läheisyydessä. Nyström valitsi sanojensa mukaan saman tyylin, jolla "useimmat ja kauneimmat pääkaupungin julkiset rakennukset on rakennettu". Vertaillaessa Valtionarkistoa Engelin piirtämiin yliopiston kirjastoon, yliopistoon ja senaatintaloon on havaittavissa paitsi yhtenäisestä klassisesta tyylistä johtuvaa samankaltaisuutta, myös piirteitä, jotka näyttävät miltei sellaisenaan siirtyneen Valtionarkiston arkkitehtuuriin.

Varsinkin yliopiston kirjastosta on otettu vaikutteita. Tämä ei ole hämmästyttävää, sillä olihan kirjasto tehtävältään ainoa samantyyppinen laitos kotimaassa. Kirjaston pohjakaava muodostuu kolmesta vierekkäisestä, Diokletianuksen termeistä vaikutteita saaneesta salista, joita kiertävät puiset galleriat. Sisätilojen suunnittelu oli ratkaistu ns. salijärjestelmän mukaan, joka Valtionarkistoa suunniteltaessa oli vanhanaikaisena ja epäkäytännöllisenä hylätty, mutta julkisivuarkkitehtuuri on kuitenkin toiminut esikuvana.

Arkiston, yliopiston kirjaston ja yliopiston päärakennuksen koriste-elementit ovat paljolti samoja.

Arkiston korkea ensimmäinen kerros, eräänlainen hellenistisen tempppelin podium, muistuttaa yliopiston ja senaatintalon vastaavia osia. Samoin kuin näissä on arkistossakin sisäänkäynnit sijoitettu keskelle julkisivua kolmen oviaukon ryhmäksi.

Näiden kotimaisten vaikutteiden lisäksi on löydettyvissä yhteyksiä myös ulkomaiseen arkkitehtuuriin. Karl Friedrich Schinkelin Berliiniin vuosina 1819-21 suunnittelema teatteri, Schauspielhaus, on tässä mielessä tärkeä rakennus. Etenkin sen pohjoinen ja eteläinen siipi ovat julkisivukompositioltaan Valtionarkiston kaltaisia. Kivijalka, rustikoitu ensimmäinen

kerros terävästi muuripinnasta leikkautuvine ikkuna-aukkoineen sekä korkeat pilasterien toisistaan erottavat ikkunat ovat idealtaan ja keskinäisiltä suhteiltaan samanlaiset kuin vastaavat osat Valtionarkistossa. Lisäksi kyseisten siipirakennusten päätyfasadeissa on neljä useiden kerrosten yli ulottuvaa pilasteria ja niiden välissä pienemmät pilasterit. Schinkelin Schauspielhausissa kreikkalaista ikkunaa etsiessään kehittämä ikkunapilasteriaihe toistuu usein myöhemmässä saksalaisessa arkkitehtuurissa. Schauspielhausin pelkistynyttä arkkitehtuuria on pidetty jopa esifunktionalistisena. Valtionarkiston muotokieli ei ole yhtä rohkeata, vaan pitäytyy klassisessa rakennustyyliässä huomattavasti enemmän kuin Schauspielhaus.

Nyström oli käynyt useampiakin kertoja Berliinissä. Schinkelin työt eivät olleet Nyströmille tuntemattomia, sillä hän seurasi ulkomaista arkkitehtuuria. Nyströmin mielestä Schinkel oli viime vuosisadan suurimpia arkkitehteja.

C.E. Sjöstrandin tekemän päärakennuksen attikan veistosryhmälle on annettu kaksi tulkintaa. Toisen mukaan ryhmä on historian muusa Kleio seuralaisineen, toisen mukaan keskushahmo on Suomi-neito.

Valtionarkiston porrashalli sijaitsee kapean eteistilan takana. Se on kaksikerroksinen halli, jota portaat hallitsevat erillisenä monimuotoisena rakennelmana. Symmetriset kaksiaaraiset portaat ovat tyyppi, jota käytettiin roomalaisissa ja bysanttilaisissa kaupunginmuureissa sekä amfiteattereissa. Ulkotilasta porrastyyppi siirtyi vähitellen barokin aikana sisätiloihin. Saksan barokkiarkkitehtuuri käytti tämän tyyppisiä portaita. Valtionarkiston portaiden plastisuus yhdessä niihin liittyvän pylväsrakennelman kanssa antaa porrashallille barokkimaista leimaa.

Münchenin teknillisen korkeakoulun suuren porrashallin eteishalliosassa on toiseen kerrokseen johtava porrusrakennelma, jossa on havaittavissa monia selviä yhtäläisyyksiä Valtionarkiston portaiden kanssa. Münchenin koulun portaat ovat symmetristä, kaksiaaraisista tyyppiä, ja ne on rakennettu kiertämään suora-kaiteen muotoisen hallin seiniä Valtionarkiston portaiden tapaan. Valtionarkistossa portaat ovat pienemmän tilan vuoksi toteutettu vaatimattomannin. Portaiden väliin jäävän seinämän koristelu on molemmissa rakennuksissa hyvin samanlainen.

Münchenin teknillinen korkeakoulu oli Nyströmin tietoisuudessa siksi, että siellä opetti Rudolph Gottgetreu, jota Nyström piti rautakonstruktioiden etevänä asiantuntijana. Valtionarkiston suunnittelun aikoihin v. 1886-88 koulussa opiskeli myös Onni Törnqvist, jonka kanssa Nyström tuolloin kävi läheistä kirjeenvaihtoa.

Tyyllillisesti Valtionarkiston porrashalli on luonnehdittavissa uusrenesanssiksi. Katon poikkeuksellinen jyrkkyys antaa vaikutelman kreikkalaisesta arkkitehtuurista, jota lisäävät pompeijilaisvaikutteinen maalauskoristelu sekä palmikko- ja punosornamentiikka, silti monet arkkitehtoniset elementit sekä muu maalauskoristelu toistavat renesanssin muotoja uusrenesanssin käyttämin keinoin hyvin kurinalaisesti ja taitavasti.

Yhdyskäytävässä ja tutkijasalissa on renesanssi samalla tavoin tyyllillisenä lähtökohtana ja lisänä kreikkalaisia piirteitä. Tutkijasalin katto on selvästi renesanssivaikutteinen. Arkistonhoitajan huoneessa, joka sijaitsee yhdyskäytävän vieressä, on koristeluna käytetty käynnöskuvioita ja ilmeisesti myös geometrisaiheista maalausta, joka nykyisin kuitenkin on peitetty nä maalipinnan alle.

Rautaisten konstruktioiden peittelemätön käyttö julkisessa tilassa oli säätytalon rakentamisen aikaan harvinaista.

Suomessa oli kantavia rautarakenteita käytetty tätä ennen peittelemättöminä miltei yksinomaan hyötyrakennuksissa. Valtionarkiston rautarakenteet edustivat ainutlaatuista teknillistä suoritusta Suomessa sekä suunnittelijan kannalta että Suomen rautateollisuuden kannalta.

Valtionarkiston suunnittelussa päädyttiin rautakonstruktioihin ennen kaikkea paloturvallisuussyistä. Eriytyisenä ongelmana oli aktimakasiinin konstruktioiden suunnittelu, sillä paloturvallisuuden lisäksi oli ratkaistava vielä valaistusongelma. Valtionarkiston makasiinin eri kerrosten pohjat tehtiin reiällisistä ritilöistä. Niiden lävitse päivänvalo siivilöityi makasiinin keskimmäisiinkin osiin. Tutkijasalin valuja takorautaiset galleriat tukeutuvat osittain seinämuuriin ja osittain lepäävät lattiasta nousevien valurautapylväiden päällä.

Valtionarkiston rautarakenteet valmistettiin kotimaassa kattorakenteita lukuunottamatta. Nyström suunnitteli kaikki rakenteet itse, mutta mahdollisesti hän on käyttänyt apunaan raudanvalmistajien luetteloita sekä mallikirjoja, joita ulkomailla oli julkaistu runsaasti. Rakenteista on säilynyt vain pari kattokonstruktiopiirustusta, mutta rakennusten ylihallitukselle lähetettyjen piirustusten luettelossa on mainittu kaikkiaan 31 asiaan liittyvää piirustusta. Lujuuslaskelmissa hän noudatti Saksan arkkitehti- ja insinööriyhdistyksen liiton julkaisemaa normikokoelmaa. "Normalbedingungen für die Lieferung von Eisenkonstruktionen für Brücken und Hochbau". Valtionarkiston konstruktioiden suunnittelutyö oli niin vaikuttava, että se herätti ihastusta insinöörienkin keskuudessa.

Tutkijasalin arkkitehtuuri tuo mieleen doorilaisen temppelin. Valtionarkiston korinttilaisilla pylväillä on ehkä haluttu symboloida Suomen saavuttamaa autonomista asemaa. Korinttilaisilla pylväillä korostettiin tavallisesti valtaa ja voimaa.

Voiton ja vallan symboleja ovat myös ylöspäin asetetut laakeriseppeleet päärakennuksen friisissä. Tutkijasalissa käytettiin oppineisuuteen ja tieteisiin yhdistettyä joonialaista kapiteelia. Näin kuvataan valtionarkiston toinen funktio; talon piti olla historian tutkimuksen keskuksena.

Porrashallin pylväät ja pilasterit sekä tutkijasalin ulkopilasterit ovat doorilaiset. Doorilaiset pylväät ovat usein kuvanneet voimaa ja kreikkalaisuuteen aikaan liitettyä "jalon yksinkertaisuutta ja hiljaista suuruutta".

Valtionarkiston sisätilojen maalauskoristelun kuva-aiheet on valittu yleisestä tieteisiin ja historiaan liittyvästä symboliikasta. Käytävän maalausten allegoriat ovat totuus, tutkimus, muinaisuus ja tulevaisuus.

Tutkijasalin pilasterien aiheet esittävät luonnontiedettä, maantiedettä, historiaa ja tähtitiedettä. Käytävän katossa olleet leijona-aiheiset lasimaalaukset symboloivat valtiota.

Valtionarkiston porrashallilla oli myös symbolinen ja seremonialinen luonne. Vanhan pääsisäänkäynnin kautta tilojen kulku on määrätietoista johdatusta kohti tutkijasalin ovea, josta astutaan symbolisesti pyhimpään tilaan.

Rakennushistoria

Valtionarkisto toimi vuodesta 1846 lähtien senaatintalon itäsiivessä, jossa oli myös senaatin kirjasto.

Kun asiakirjojen määrä kasvoi, tuli tiloista ahtaat. Valtionarkiston johtajan Reinhold Hausenin johdolla ryhdyttiin arkistolle suunnittelemaan uutta taloa. Hausen valittiin johtajaksi vuonna 1883.

Hausen teki vuonna 1883 senaatille aloitteen uuden talon rakentamiseksi. Senaatti piti hänen aloitettaan aiheellisena ja pyysi häntä laatimaan arkkitehdin kanssa tilaohjelman. Senaatin talousosasto kehotti häntä myös tutustumaan vastaaviin ulkomaisiin laitoksiin.

Uudesta talosta haluttiin aiempaa isompi, ajanmukaisempi ja paloturvallisempi.

Arkkitehti Gustaf Nyström teki vuonna 1885 luonnospii-rustukset ja kustannusarvion uutta arkistoa varten. Edellisenä vuonna Nyström ja Hausen olivat yhdessä tutustuneet euroopan arkistoihin. Arkisto kuului hal-linnollisesti kirkollisasiain toimituskunnan alaisuuteen. Yleisten rakennusten ylihallitus ja kirkollis-asiaintoimituskunta olivat hyväksyneet uuden arkisto-rakennuksen suunnitelmat 24.12.1885. Keisari myönsi Suomen verovaroista rahat talon rakentamiseen seuraava vuonna.

Valtionarkiston tilojen muotoutumiseen ja järjeste-lyyn vaikutti olennaisesti pohjakaavan makasiinirat-kaisu. Suunnittelun alusta lähtien pidettiin asiakir-jojen sijoittamista saliin mahdolltomana.

Nyström kiteytti talon muodon lähtökohdaksi rakennuk-sen tilaohjelman ja sijainnin lähellä empirekeskus-taa.

Vuonna 1885 tehtyjen piirustusten mukaan arkisto muodostui kolmesta osasta. Päärakennus eli aktimaka-siini, jossa oli yleisöltä suljetut tilat. Tutkijasa-li ja ns. virkailijarakennus jossa oli toimistotilat.

Talon pohjakaava oli symmetrinen ja selkeä. Pohjois-etelä suuntainen akseli jakoi talon kahteen melkein identtiseen osaan. Pohjakaava koostui suorakaiteen muotoisista tilakokonaisuuksista joista kukin oli oman seinän sisällä ja aukeni viereiseen tilaan vain pienen oviaukon kautta. Tilat haluttiin suljetuiksi paloturvallisuuden takia.

Rakennustöitä johti senaatin asettama rakennusjohto-kunta, joka oli vastuussa senaatin kirkollisasiaintoi-mituskunnalle.

Rakennusjohtokunnan puheenjohtajana oli professori Otto Hjelt. Hän vastasi rakentamisen taloudesta. Johtokunnan muut jäsenet olivat Gustaf Nyström talon arkkitehtina, Sebastian Gripenberg yleisten rakennus-ten ylihallituksesta sekä Valtion Rautateiden konepa-jan johtaja Klaus Mathias Moring. Hänen vastuullaan oli talon rautarakenteet.

Gustaf Nyström sai muodollisesti talon suunnittelu-työn tehtäväkseen rakennusjohtokunnan ensimmäisessä kokouksessa 4.9.1886.

Senaatti edellytti, että talon rakennustyöt parantai-sivat kaupungin työllisyyttä, ja että materiaalihan-kinnat tehtäisiin suomalaisilta yrityksiltä.

Senaatin vaatimusta noudatettiinkin melkein kaikilta osin. Rautaiset kattorakenteet ja vesikatot tilattiin kuitenkin Duisburgilaiselta J.C. Harkortin liikkeel-tä, joka toimitti rautaa myös Suomen rautateille. Moringin vaikutus tilaukseen on ilmeinen. Lämpö- ja

ilmastointilaitteet hankittiin Pietarista F.K. San Gallin liikkeestä. Suomessa ei tuolloin ollut vastaavia laitevalmistajia.

Perniön Mathildedalin ruukki valmisti ja asensi talon sisäiset rautarakenteet, rautaiset ikkunapuitteet ja ovet.

Talon perustustyöt alkoivat syksyllä 1886 ja se oli valmis vuoden 1887 lopulla. Urakoitsija oli C.G. Hjort af Ornäs, ja K.G. Sivenius. Talon kivijalka tehtiin luonnonkivistä, perusmuurit olivat pääosin ns. kylmämuurausta, joka tehtiin ilman laastia.

Peruskivi muurattiin 26.2.1887 talon kaakkoisnurkkaan. Sen jälkeen rakennettiin tutkijasali- ja virkailijarakennus, sitten päärakennus.

Tutkijasalin ja virkailijarakennuksen muuraustyöt alkoivat heinäkuussa 1887 ja valmistuivat elokuun lopulla. Päärakennuksen muuraus alettiin kevättalvela 1888, työt valmistuivat samana kesänä.

Tutkijasalin ja virkailijarakennuksen kattorakennepiirustukset olivat valmiit alkukesästä 1887. Urakkatarjousten pohjalta päädyttiin Duisburgilaiseen Harkortin liikkeeseen, jonka käyttämän raudan laatua valvoivat Suomen rautateiden Duisburgissa olleet insinöörit. Saksalaiset insinöörit johtivat asennustöitä Suomessa, katot valmistuivat vuoden 1888 lopulla.

LVI-asennustöitä tehtiin vuodesta 1887 vuoteen 1890.

Taloa kuivattiin vuonna 1889 väliaikaisilla uuneilla, jotta sisämaalaus ja kipsityöt voitiin tehdä.

Maalaustyöt teki koristemaalari Salomo Wuorio, marmori-imitoinnit Wilhelm Sjöberg. Kipsityöt ja sementtiset koristetyöt teki kuvanveistäjä Nikolai Belugin. Nyström piirsi taloon myös käsikäyttöisen hissin. Talon huonekalut valmisti Sörnäs Änghytleri och snickeri Fabriksbolag.

Talon ulkorappausten ja maalaustyön piti olla valmis keväällä 1889. Töihin päästiin kuitenkin vasta vuoden 1890 alussa. Kesäkuussa 1890 C.E. Sjöstrandin tekemä attikan veistosryhmä oli valmis ja paikallaan. Talon katselmuspäivä oli 22.10.1890. Tarkastajina oli pankinjohtaja E.E. Wasastjerna, Theodor Höijer ja E.O. Bergbom. Mukana olivat myös Hausen ja Nyström.

Materiaalit ja värit

Graniittisella kivijalalla oleva rakennus on tiilestä muurattu ja rapattu. Julkisivut on kauttaaltaan

harkoitettu virkailijarakennusta lukuunottamatta. Alimpien kerrosten harkoitus on aikaansaatu tiili-muurauksella, ylemmissä kerroksissa on harkkomuoto uurrettu rappaukseen. Rapattu muuripinta on alunperin ollut kalkkivärillä maalattu.

Ulkoseinien maalista on maininta: "måling med kalk-färg samt äkta kobolt", mikä osoittaa maalissa olleen mukana sinistä. Vuoden 1887 piirustukset esittävät rakennuksen väriasteikon hyvin niukkana, vain vaalean ruskeaa eri sävyissä. Pääasiallisen värivaihtelun ovat saaneet aikaan rakennusosien varjot. Eräässä kirjeessään Nyström mainitsee "tutkijasalin metooppien värin tuovan mieleen rehevän etelämaalaisen kasvillisuuden", mikä viittaa paikoitellen käytetyn myös voimakkaita värejä. Vuonna 1962 ulkomaalaustyön työseloituksessa mainitaan kapiteelien maalauksen tehtävän kultamaalilla, mikä saattaa olla alkuperäinen väri. Julkisivuissa ei 1880-luvulla käytetty monia eri värejä, koska seinäpinta oli rikkaan muotoilunsa vuoksi jo ennestään rikkonainen ja monivärisyys olisi sitä vain lisännyt, eikä yhtenäistä, plastista seinäpintavaikutelmaa olisi syntynyt.

Koristeiden ja ornamenttien materiaalina on tavallisimmin kipsi, mutta myös muita materiaaleja on käytetty. Ikkunapinnat jakavan vaakasuoran palkin kukkakoristeet ovat sinkistä samoin kuin tutkijasalin akroterionit. Sementtiä taas käytettiin päärakennuksen balusterikaiteisiin ja katon patsasryhmään ja akroterioneihin.

Rakennuskompleksin katot on päällystetty galvanoidulla rautapellillä. Rautapelti oli miltei yksinomainen kattomateriaali 1800-luvulla, mutta galvanoidun rautapellin käyttö ei ollut yleistä ennen kuin 1910-luvun jälkeen. Katot oli todennäköisesti maalattu mustiksi, mikä oli tavallisin peltikaton väri tuona aikana.

Valtionarkistossa oli ensimmäinen patterilämmitykseen perustuva keskuslämmitysjärjestelmä Helsingissä. Aiemmin oli julkisissa rakennuksissa käytetty kalorifeerilämmitystä, mutta siihen liittyi useita haittoja, mm. liian kuiva ja pölyinen ilma. Valtionarkistoon valittiin matalapaineeseen perustuva lämminvesijärjestelmä, koska sillä oli parhaiten todettu saatavan tasainen lämpö ja laitteiden pysyvän hyvin kunnossa. Arkiston lämmityksessä pyrittiin siihen, että kaikissa tiloissa, joita lämmitettiin, lämpötila pysyisi +19°C:ssa, vaikka ulkolämpötila laskisi -35°C:een. Jokainen rakennuksen pääosa oli voitava erottaa erikseen lämmityksestä, ja samoin jokaisen huoneen lämpötilaa oli voitava tarpeen mukaan säädellä.

Lämmön lähteenä oli kaksi haloilla toimivaa lämminvesikattilaa, jotka oli sijoitettu virkailijarakennuksen alla olleeseen pannuhuoneeseen. Kattiloista lähti

kaksi pääputkea, toinen tutkijasaliin ja toinen pääputki jakaantui viiteen putkeen, joista kaksi johti virkailijarakennukseen ja kolme makasiinin eri osiin, porrashalliin ja sen viereisiin tiloihin. Keskuslämmityspattereita oli sijoitettu eri tiloihin rakennuksessa, mm. tutkijasalissa ne sijaitsivat ulkoseinän ja alimpien kirjakaappien välissä.

Rakennukseen suunniteltiin myös koneellinen ilmastointi. Ilma tuli aktimakasiinissa vaihtua neljä kertaa vuorokaudessa. Tutkijasalissa kuusi kertaa samoin kuin porrashallissa. Virkailijarakennuksessa riitti ilman vaihtuminen kerran vuorokaudessa. Tuuletus oli liitetty keskuslämmitykseen siten, että uusi ilma lämmitettiin ja myös kosteutettiin sopivaksi, mikä oli tärkeää asiakirjojen säilymisen kannalta. Ilmanvaihdolla oli omat vertikaaliset ja horisontaaliset kanavansa. Tutkijasalissa ilma tuli ulos kaappien yläpuolelle avatuista aukoista.

Nyströmin mielestä rautarakenteiden paloturvallisuuden kannalta oli tärkeää, että ne oli yksityiskohtia myöten hyvin suunniteltu ja ympäröity mahdollisimman paljon palamattomilla materiaaleilla.

Hieman hämmästyttävää on, että vain kuutisen vuotta aikaisemmin oli Valtionarkiston suunnittelussa päädytty paljaisiin rautarakenteisiin juuri paloturvallisuussyistä. Valurautapylväiden, joita Valtionarkistossa oli käytetty kantavina elementteinä, oli kuitenkin ulkomailla laboratoriokokeissa todettu taipuvan kuumuuden vaikutuksesta vain niin vähän, etteivät ne menettäneet kokonaan kantokykyään, vaikka ne kuumentuivat hehkuviksi koko pituudeltaan ja vaikka niihin suunnattaisiin suora sammutusvesisuihku.

Tulipalon leviäminen suurpaloksi oli taas estetty useilla palomuuureilla ja palo-ovilla. Ikkunapuut olivat rautaiset, eikä ikkunoissa ollut lainkaan karmeja, vaan ikkuna oli kiinnitetty suoraan seinämuuriin. Mahdollista ulkopäin tulevaa tulipaloa vastaan rakennus oli suojattu peltisillä ikkunaluukuilla, rautaisilla kattorakenteilla sekä peltikatolla. Ainoa palava rakennusmateriaali aktimakasiinissa oli puu, josta arkistohyllyt oli tehty. Sen ei Nyström kuitenkaan katsonut vaarantavan paloturvallisuutta ratkaisevasti, koska kaikki muu oli palamatonta ainetta.

Ilmeisesti paloturvallisuussyistä ei Valtionarkiston ulkovalaistusta lukuunottamatta suunniteltu keinovalaistusta, joka tuohon aikaan tavallisimmin toimi kaasulla. Päivänvalo oli rakennuksen ainoa valonlähde sisätiloissa.

Myöhemmät lisärakennukset ja muutokset

Valtionarkiston laajenemistarve oli alusta alkaen tiedostettu, kuten edellä on mainittu, sekä tontin valinnan yhteydessä että rakennusta suunniteltaessa. Jo v. 1908 oli tonttijako laajenemisen varalta naapuritonttien kesken järjestetty siten, että Valtionarkisto sai lisämaata rakennuksen länsipuoliselta tontilta. Ensimmäinen lisärakennus, vahtimestarien asuinrakennus, valmistui ilmeisesti heti Valtionarkiston rakentamisen jälkeen, sillä sen tarpeellisuudesta oli puhetta jo rakennusjohtokunnan kokouksissa. Itse päärakennuksen yhteyteen suunniteltiin ensimmäinen pieni lisärakennus v. 1912, jolloin virkailijarakennuksen koilliseen kulmaan lisättiin Nyströmin suunnittelema saniteettitila.

Samoihin aikoihin ryhdyttiin yleisten rakennusten ylihallituksessa suunnittelemaan Magnus Schjerfbeckin johdolla laajennustöitä itse arkisto-osassakin. Piirustukset valmistuivat kuitenkin vasta 1920-luvulla olojen vakiinnuttua. Ensimmäiset piirustukset ovat vuodelta 1922, ja ne on allekirjoittanut ylihallituksen Alfred Stenfors sekä Mahnus Schjerfbeck. Schjerfbeck oli tuolloin yliarkkitehtina ylihallituksessa. Toiset piirustukset täydensi vuoden 1927 piirustukset. Ne allekirjoitti ylihallituksen yliarkkitehti Torsten Montell sekä ensimmäinen arkkitehti Erns Kranck. Vuoden 1927 piirustukset pohjautuvat miltei sellaisinaan Schjerfbeckin suunnitelmiin. Uusi nelikerroksinen lisärakennus, joka sisälsi etupäässä arkistotiloja, rakennettiin vanhan tutkijasalin itäpäähän poikittain. Tutkijasali säilyi koskemattomana, sillä kulku-yhteys uuteen osaan kävi vanhan virkailijarakennuksen kirjaston kautta. Virkailijarakennusta korotettiin kerroksen verran ja uusiin tiloihin sijoitettiin viisi toimistohuonetta sekä kasvihuone.

Yleisenä rakennusperiaatteena oli, että kaikki työt oli tehtävä yhtä huolellisesti ja kestäväällä tavalla kuin vanhassa osassa oli tehty. Uuden makasiinin julkisivut suunniteltiin vanhan makasiiniosan kaltaiseksi. Niissä toistuvat kolossaalipilasterijako ja pilasterien väliset suuret ikkunavyöhykkeet. Rakennus on satulakattoinen ja siinä on päätykolmiot kuten tutkijasalissa. Sisäosien muutoksissa oli myös periaatteenä noudattaa vanhaa rakennustapaa. Kun kyseessä olivat vähäiset muutokset, seurattiin vanhaa rakennustapaa. Kun kyseessä olivat vähäiset muutokset, seurattiin vanhaa tyyliä tarkoin, ja suuria muutoksia tehtäessä sovellettiin vanhaa rakennustapaa yksinkertaisemmin. Työt valmistuivat v. 1928.

Seuraavaksi Valtionarkiston tilat laajenivat maan alle. Arkiston, valtioneuvoston ja Suomen Pankin yhteiset kalliosuojat, jotka sijaitsevat Valtionarkiston alla, rakennettiin osittain toisen maailmansodan lopulla ja 1950-luvun alussa.

Helsingin rautatieaseman tulipalo kesällä v. 1950 antoi aiheen pohtia Valtionarkiston paloturvallisuutta. Pelättiin, että mahdollisen tulipalon syttyessä vanhan makasiinin yhtenäiset hallitilat, joiden välipohjina oli reiälliset ritilät, toimisi kuin suuri tulisija arinoineen, sillä tuli saisi suuren voiman korkeassa tilassa. Sen vuoksi päätettiin välipohjat valaa betonista tavallisiksi kerrospohjiksi. Vanhat rautarakenteet purettiin ja urakasopimuksen mukaan urakoitsija sai rakenteet itselleen. Uudet välipohjat rakennettiin v. 1953-57 ja samassa yhteydessä makasiini jaettiin pienempiin osastoihin.

Huolimatta kalliosuojien valmistumisesta oli 1950-luvun alusta lähtien tarve saada sekä lisätiloja että ajanmukaisia tiloja arkiston toiminnoille. Vuonna 1961 sai Arkkitehtitoimisto Olof Hansson tehtäväksi suunnitella Valtionarkiston laajennuksen. Alustavat luonnokset tehtiin v. 1961-62 ja varsinainen rakennustyö v. 1968-72. Uusi rakennuskompleksi, joka muodostuu kolmesta rakennusmassasta, on sijoitettu vanhan rakennusosan taakse pienen sisäpihan ympärille. Uuden osan tilavuus on miltei yhtä suuri kuin vanhojen osien yhteinen tilavuus. Vanhan virkailijarakennuksen ja tutkijasalin länsipuolella ovat uudet yleisötilat ja arkiston sisäiset työtilat seitsemässä kerroksessa osittain maan päällä ja osittain maan alla tontin pohjoisrinteeseen porrasmaisesti sijoitetussa rakennusosassa. Suurin osa arkistovarastoista sijaitsee Snellmaninkadun suuntaisesti rakennetussa yhdeksänkerroksisessa makasiinissa, jonka sijoitus 1920-luvun makasiinin jatkeeksi perustui osittain Einari Teräsvirran koko ympäröivän yliopiston tonttialuetta koskeneen kilpailun voittaneeseen ehdotukseen. Teräsvirran suunnitelmassa oli vanha potologian laitos purettu Valtionarkiston pohjoispuolelta ja koko Snellmaninkatua reunusti yhtenäinen rakennusrivi.

Uusi rakennus sopeutuu hyvin vanhaan rakennukseen. Snellmaninkadun julkisivu on jaoteltu pilasterein, mikä liittää sen hienovaraisesti vanhoihin rakennuksiin. Tontin sisäpuoliset julkisivut on jätetty sileiksi. Gustav Nyströmin suunnittelemaa arkistonosaa uusi rakennusvaihe muutti verrattain vähän. Suurin muutos oli pääsisäänkäynnin siirtäminen uuden rakennuksen länsiosaan. Sisääntulijalta jää käyttämättä vanha porrashalli.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 20. Ns. Vanha klinikka
Osoite: Snellmaninkatu 14
Numero: 091.001.082.001,
091.001.082.002,
091.001.082.003
Ministeriö: STM
Haltija: LÄÄKINTÖHALLITUS
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Vanha klinikka rakennettiin 1830-luvulla kahdessa vaiheessa C.L. Engelin vuosina 1829 ja 1835 tekemien suunnitelmien mukaan.

Klinikan päärakennus on kaksikerroksinen, kolmesta siivestä muodostuva empiretyylinen sairaala. Rakennusryhmän ensimmäiseen rakennusvaiheeseen kuuluu myös kaksikerroksinen entinen synnytyslaitos Snellmaninkadun puolella. Sen vieressä on 1840-luvun lopulla valmistunut matala pesularakennus joka otettiin 1880-luvulla sairaalakäyttöön.

Antikvaarinen arvo

Sairaalakokonaisuuden kaikissa rakennus- ja suunnitteluvaiheissa on selkeänä päämääränä ollut suljettu muoto. Tämä muoto on edelleen olemassa, sen aikaansaa Unioninkadun puolen kivimuuri, Liisankadun kallioseinä, Snellmaninkadun rakennukset ja Puutarhakadun puuistutukset.

Sairaalan ulkoasu on edelleen pääpiirteissään empire-tyylinen. Rakennusryhmän vanhin säilynyt rakennus on ns. vanha klinikka, jonka empirejulkisivu on säilynyt.

Entisen synnytyslaitoksen julkisivun alkuperäinen ankara symmetria on laajennuksen jälkeen hävinnyt. Myöhempiä tyylivaihetta edustava sairaalan alkuperäinen pesutuparakennus liittyy kiinteästi sairaalan kokonaisuuteen.

Sairalarakennusten sisätiloissa on tehty paljon muutoksia. Sisätilojen suhteellisen alkuperäinen luonne muuttui ratkaisevasti 1950-luvulla, kun suuret potilassalit muutettiin ajan sairaalatekniikkaa vastaaviksi.

Rakennushistoria

Sen jälkeen kun vuonna 1828 yliopisto siirrettiin Helsinkiin, sai C.L. Engel työkseen myös yliopistol-lisen opetussairaalan, ns. kliinisen instituutin suunnittelun. Sairaalan vanhin säilynyt piirustus on vuodelta 1829.

Sairaalan rakentamiseen ryhdyttiin 1829. Tuolloin rakennettiin neljä Engelin suunnittelemaa taloa. Päärakennus Unioninkadun varrelle, kaksi yksikerroksista talous- ja huoltorakennusta sen itäpuolelle. Synnytyslaitos tehtiin Snellmaninkadun varteen.

Talot sijaitsivat kapean suorakaiteisen piha-alueen ympärillä väljästi ryhmiteltyinä. Uusi sairaala aloitti toimintansa vuonna 1833.

Tilat todettiin pian liian ahtaiksi, Engel suunnitteli jo vuonna 1835 kaksi kaksikerroksista lisärakennusta sairaalalle. Nämä rakennukset sijoitettiin talousrakennusten suuntaisesti niiden ja päärakennuksen väliin. Talot valmistuivat saman vuosikymmenen loppuun mennessä.

Sairaalan laajentaminen oli ajankohtaista myös 1840-luvulla. Engelin seuraajan, E.B. Lohrmanin laajennussuunnitelmia ei kuitenkaan toteutettu.

Synnytyslaitoksen rakennuksesta oli 1840-luvun alussa tehnyt lääkärin asuntoja. Lisärakentamiseen ryhdyttiin jälleen vuosikymmenen lopussa. Opetussairaalaista tehtiin 1848 yleinen sairaala. Sairaalan tarvitsema pesutupa tehtiin Snellmaninkadun varteen entisen synnytyslaitoksen eteläpuolelle.

Sairaala laajennettiin vielä 1880-luvulla. Entinen synnytyslaitos joka 1870-luvulta lähtien oli ollut kirurgisen osaston käytössä, muutettiin 1888 silmäklinikaksi. Tässä yhteydessä taloa laajennettiin etelään. Th. Decker suunnitteli myös entiseen pesutupa-rakennukseen silmäklinikan tiloja. Entinen synnytyslaitos ja entinen pesutupa oli näin rakennettu kiinni toisiinsa.

Georg Wilenius suunnitteli uuden pesularakennuksen 1885. Se valmistui vuosikymmenen loppupuolella Snellmaninkadun ja Liisankadun kulmaan.

TUNNISTETIEDOT

nimi: 21. Sota-arkisto
Osoite: Siltavuorenkatu 16
Numero: 091.001.228.001
Ministeriö: PLM
Haltija: PLM
Korjaushuoltaja: PLM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

August Boman suunnitteli talon sotaväen viljamakasiiniksi. Kolmikerroksinen talo tehtiin vuosina 1883-85.

Antikvaarinen arvo

Rakennus paloi vuonna 1942. Se otettiin sota-arkiston käyttöön perusteellisesti korjattuna vuonna 1945. Talon alkuperäinen ulkoasu oli nykyistä jonkin verran ilmeikkäämpi.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 22. Helsingin yliopiston päärakennus
Osoite: Hallituskatu 6
Numero: 091.001.077.001
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Empire-tyyppinen vanha puoli rakennettiin 1828-32 C.L. Engelin suunnitelman mukaan. J.S. Sirén teki 1930-luvulla vanhaan taloon nivoutuvan lisärakennuksen. Uuden rakennuksen arkkitehtuurissa on toistettu vanhan talon klassistisia muotoja 1920-luvun klassismin hengessä.

Antikvaarinen arvo

Talo liittyy oleellisesti autonomisen Suomen alkuhistoriaan. Osana senaatintoria ja yksittäisenä rakennuksena sen rakennus ja kulttuurihistoriallinen arvo on korvaamaton.

Kun yliopiston päärakennus tehtiin, haluttiin sen arkkitehtuurin kreikkalaisia piirteitä korostaa. Ateena symboloi länsimaisen sivistyksen alkua. Yliopiston keskirisaliitin pylväät tehtiin joonialaisiksi, ja talosta tehtiin valkoinen, koska valkoinen väri symboloi 1800-luvulla Kreikkaa.

Rakennushistoria

Siirto Helsinkiin

Helsingin yliopiston päärakennuksen syntyhistoria alkoi Turussa neljäntenä syyskuuta 1827. Tulipalo tuhosi silloin lähes koko kaupungin.

Yliopisto päätti samana syksynä konsistorin istunnossa muuttaa Helsinkiin. Siirtoa perusteltiin sillä, että yliopistolla tulisi olemaan hyötyä hallintoviranomaisten läheisyydestä. Tosiasialliset syyt yliopiston siirtoon olivat kuitenkin poliittiset.

Siirtomääräyksen yhteydessä nimitettiin myös muuttokomitea, jonka tehtäviin kuului laatia tilaohjelma uutta päärakennusta varten. Komitean puheenjohtajana oli valtiosihteeri, kreivi R.H. Rehbinder, muut jäsenet olivat senaatin prokuraattori, kuvernööri C.J. Walléen, todellinen valtioneuvos A.H. Falck, rector magnificus, professori G.G. Hällström ja professori H.H. Fattenborg. Sihteerinä toimi kreivi C.G. Mannerheim, joka oli myös kanslerin sihteeri.

Koska yliopiston oli määrä aloittaa toimintansa Helsingissä viimeistään 1.10.1828, jolloin uudet rakennukset olisivat olleet vasta alullaan, osoitettiin tilapäisiksi toimipaikoiksi Helsingissä senaatintalon itäinen siipi ja divisioonan komentajan talo (nyk. valtioneuvoston juhlahuoneisto). Molemmat rakennukset olivat C.L. Engelin suunnittelemat. Yliopiston uuden päärakennuksen paikaksi määrättiin Kirahvi- niminen kortteli vastapäätä senaatintaloa vielä keskeneräisen Senaatintorin läntisellä laidalla, paikalla, joka alunperin oli tarkoitettu kenraalikuvernöörin palatsille.

Muuttokomitean ensimmäisessä istunnossa 5.11.1827 annettiin yliopiston uuden päärakennuksen suunnittelu-tehtävä C.L. Engelille. Arkkitehti sai samalla komitean laatiman tilaohjelman työnsä pohjaksi. Tilaohjelma vaikutti ratkaisevalla tavalla suunnittelutyöhön, mutta näyttää siltä, että myös Turun aikaiset traditiot olisi otettu huomioon. Myös Helsingissä päärakennus sijoitettiin tulevan kirkon välittömään läheisyyteen. Tämä oli tärkeää akateemisten juhlamenojen kannalta. Vastapäinen senaatintalo oli otettava suunnittelussa huomioon, sillä näiden kahden rakennuksen symmetrinen sijainti edellytti samantapaisia fasadeja. Myös 1800-luvun alkupuolen yleiset virtaukset yliopistosuunnittelun alalla vaikuttivat tilojen järjestelyyn.

Piirustukset

Engel teki ensimmäiset luonnokset kahdessa viikossa. Ne ovat yksinkertaiset viivapiirustukset ja niihin kuuluu asemapiirros, johon on merkitty myös kirjasto tontin länsireunalle sekä talon pohjat, leikkaus ja fasadit. Sekä pohjalle että fasadille on esitetty kaksi vaihtoehtoa: juhlasali on piirretty pohjakaavaltaan sekä pyöreäksi että suorakulmaiseksi. Komitea valitsi puolipyöreän ehdotuksen toteutettavaksi.

Engelin aloitteesta päätettiin siirtää Turusta Helsinkiin Turun akatemiatalon juhlasalin ovet ja Ephraim Stålin vuonna 1814 arkkitehti Gjörwellin piirustusten mukaan valmistama juhlasalin katederi. Myös muut säilyneet huonekalut ja esineistö siirrettiin Helsinkiin. Siirretyistä taideteoksista merkittävimpiä olivat venäläisen Ivan Martosin tekemä Aleksanteri I:n pronssinen rintakuva graniittijalustoineen (nykyisin kirjaston terassilla), ruotsalaisen Gustaf Göthen tekemä kuningatar Kristiinan marmorinen rintakuva sekä marmorinen, mahdollisesti myös Martosin tekemä Aleksanteri I:n rintakuva. Huonekaluista mainittakoon teologisen tiedekunnan katederi, joka mitä todennäköisemmin on sama kuin nykyisen luentosali XII:n katederi.

Noin kolmessa viikossa Engel teki luonnosten ja komitean toivomusten pohjalta varsinaiset piirustukset, jotka valmistuivat tammikuun alussa 1828. Engel itse

oli tyytyväinen työhönsä. Piirustuksiin kuuluvat pohjat, leikkaus ja fasadit. Periaatteessa ne eivät juuri eroa luonnoksista, vaikka yksityiskohdat ovatkin nyt monimuotoisemmat ja harkitummat.

Vastapäinen Senaatintalo aiheutti kuitenkin ongelmia, koska yliopiston fasadia alettiin vaatia samanlaiseksi kuin Senaatin julkisivu.

Engelin ensimmäisiä lopullisiksi tarkoitettuja piirustuksia ei hyväksytty. Uusien piirustusten vuoksi Engel joutui matkustamaan Pietariin. Tammikuun lopulla 1828 Engel sai uudet piirustukset valmiiksi ja ne hyväksyttiin. Nämä piirustukset ovat kuitenkin joutuneet hukkaan, mutta Engel teki niiden pohjalta vielä uudet piirustukset. Ne on päivätty 4.3.1828 ja keisari hyväksyi ne 18.3.1828.

Rakentaminen

Kun muuttokomitea oli tehnyt työnsä keisari nimitti kevättälvellä 1828 yliopiston päärakennusta varten rakennuskomitean. Sen puheenjohtajaksi määrättiin C.L. Engel. Muut jäsenet olivat insinööri Bernard von Schweder, joka edusti venäläistä upseerikuntaa, suomalaista virkakuntaa edustivat Engelin lisäksi intendentinkonttorin virkamiehet A.W. Arppe ja A.F. Gransedt.

Rakennustöiden oli määrä alkaa 1.5.1828. Urakkahuuto-kauppa pidettiin lääninhallituksessa Hämeenlinnassa ja Helsingin maistraatissa 12.4.1828. Urakan saivat Fredrik Adrian Gadd ja Alexander Uschakoff.

Rakennus tehtiin pääasiassa tiilestä. Kivijalan, ulkoportaiden ja vestibyylin pylväiden jalustojen graniitti on paikallista, kivilaattoja portaisiin ja vestibyylin lattioihin tuotiin Tallinnasta ja Öölannasta.

Juhlasali ja ilmeisesti myös vestibyyli lämmitettiin juhlasalin alle sijoitetuilla uuneilla, joista lämpö johdettiin rautaputkilla ylös. Muita huoneita lämmitettiin uuneilla. Hienoimmat uunit tuotiin Tukholmasta ja Tartosta. Rakennustyömaan 60 muuraria tulivat venäjältä.

Engel oli kiinnostunut erikoisesti rakennustekniikasta ja varsinkin uusista teknillisistä ratkaisuista.

Hän julkaisi berliiniläisessä Baujournal-aikakauslehdessä artikkeleita rakennustekniikasta. Hän selvitti kirjoituksissaan teknisiä ratkaisuja joita sovellettiin Helsingin yliopiston pylväiden, päätykolmion portaiden ja holvien rakentamisessa.

Sateisista kesistä huolimatta yliopiston rakennustyöt sujuivat hyvin. Tammikuussa 1831 rakennus alkoi olla valmis ja sisustustyöt voitiin aloittaa.

Sisämaalausten ja seinien hitaan kuivumisen vuoksi rakennuksen käyttöönotto siirrettiin vuoden 1832 kesäkuuhun.

Engelin ajan ammatillisessa kirjallisuudessa yliopistot suositeltiin sijoitettavaksi lähelle kaupungin keskipistettä ja ne tulisi rakentaa arvokkaan julkisen aukion varrelle.

Rakennuksen sijoitus itse tontille on toisen luonteen kuin vastapäisen senaatintalon. Se sijaitsee kuten senaattikin torin reunassa, mutta piha on erilainen: se on suunniteltu puistoksi, jota etelä- ja pohjoissivuilla alunperin ympäröi päärakennukseen verrattuna matala muuri portteineen. Länsilaidalla sijaitsi pihapuolelta muuriin sulautuva matalahko piharakennus. Vaikka senaatintalon siipirakennukset suunniteltiinkin alunperin mataliksi, sen kokonaisuus oli paljon yliopistoa suljetumpi, eikä senaatin pihafasadeja oltu samalla tavalla tarkoitettu julkisesti nähtäväksi kuin yliopiston takafasadi alunperin oli.

Engel suunnitteli puiston myös myöhemmin rakennetun yliopiston kirjaston terassille. Näin nämä yliopiston rakennukset Aleksanterinkadulta katsottuina näkyivät puiston lomitse, ja rakennusten sijoitus vaikutti vapaammalta kuin torin puolelta katsottuna.

Tällaisena yliopisto vastasi hyvin aikansa käsitystä antiikin Ateenan akatemiasta.

Pohjakaavan lähtökohtia

Yliopiston pohjakaava edustaa tyyppiä, joka on ollut yleinen barokin ja barokkiklassisimin palatseissa ja sittemmin Venäjän empirepalatseissa, kun se taas on ollut harvinaisempi Saksan ja Ranskan empirerakennuksissa.

Pohjakaava ja tilakokonaisuus pysyi eri suunnitteluvaiheessa periaatteessa samana, muutokset koskivat yksityiskohtia. Huolimatta suhteellisen kapeasta ja pitkästä perusmuodostaan on yliopistorakennuksen pohjakokonaisuuden kiinnostavin piirre voimakkaasti korostettu aksiaalisuus rakennuksen poikkisuunnassa pääportailta juhlasaliin: arvokkaimmat ja kauneimmat tilat on siis sijoitettu parhaimmille ja näkyvimmille paikoille, kuten mm. Chr.L. Stieglitzin arkkitehtuuriensyklopedia neuvoa arkkitehteja tekemään. Vestibyylin ja juhlasalin lisäksi merkittävimpiä tiloja on konsistorin istuntosali toisessa kerroksessa, kuten Turun vanhassa akatemiatalossakin, sekä kokoelmahuoneet kolmannessa kerroksessa. Myös Turussa samoin kuin

esim. Aleksanterin-yliopiston kanssa samanaikaisesti Hallen yliopiston suunnitelmissa on kokoelmahuoneita sijoitettu ylimpään kerrokseen.

Ensimmäisissä luonnoksissa pohjakaavakokonaisuus on esitetty selkeästi, mutta piirustusten luonnosmaisuu- den takia vielä kaavamaisesti.

Ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa poikkiakselia on korostettu edelliseen luonnokseen verrattuna enemmän niin, että vestibyyli on rakennuksen poikkiakselin suunnassa leveyttään pidempi. Kokonaisuus on monimuotoinen, vestibyylin ja juhlasalin välissä on sivuilla pienet eteiset ja toisesta päästään kaareva-seinäiset tilat, joista toisessa on sivuportaat. Kokonaisuuden monimuotoisuutta korostavat monet kaareva-seinäiset nissit sekä vestibyyliä että juhlasalis- sa. Kaikenkaikkiaan kokonaisuus tekee lähes barokki- maisen rikkaan vaikutuksen, myös suurekas tilojen käyttö rakennuksen keskiosassa viittaa barokkiin ja barokkiklassismiin. Tämä oli eurooppalaiseen kehityk- seen verrattuna hieman vanhahtava piirre.

Toteutuissa piirustuksissa on palattu yksinkertaisuuteen, joka tuo mieleen talon luonnokset suoraviivai- suudessaan. Kokonaisuus on selkiintynyt. Varsinkin vestibyylin koko näyttää olevan luontevammassa suh- teessa muuhun rakennukseen. Luonnoksissa esitettyyn tapaan on vestibyyli nyt sijoitettu siten, että sen pidempi sivu on pitkin rakennusta ja lyhyempi raken- nuksen poikkiakselin suuntainen.

Yliopistorakennuksen pohjakaavatyyppi on aksiaalisten ja keskeisten tilojen yhdistelmä. Se näyttää kehitty- neen alunperin kahden eri tilatyyppin yhdistämisestä: tavallisesti sakraalirakennuksissa käytetystä keskeis- tyypistä ja peräkkäin sijoitettuja yksittäisiä tiloja käsittävästä tyypistä. Varsinkin barokki ja barokki- klassismi suosivat tämänlaisia tiloja, jotka osoittau- tuivat varsinkin palatsirakennuksissa käyttökelpoisik- si. Tämän tyyppisten rakennusten keskusosan muodosta- vat lähes aina vestibyyli eri tavoin sijoitettui- ne portaineen sekä vestibyylin takana samassa akselissa sijaitseva usein pyöreä, soikea tai muulla tavalla seinistään pyörästetty sali. Myös puolipyöreitä saleja esiintyy, mutta on merkille pantavaa, että niissä tavallisesti on puolipyöreä osa ulospäin.

Moskovan vanha empire-tyylinen yliopistorakennus on Engelin suunnitteleman yliopistorakennuksen kaltai- nen. Se on kolmikerroksinen pitkänomainen rakennus, jonka keskiakselissa on pylväin varustettu vestibyyli ja sen takana sali. Salin puolipyöreä seinä on vesti- byyliin päin kuten Engelin yliopistorakennuksessa.

Yhtäläisyys näiden rakennusten välillä on tuskin sattuma.

Vestibyyli

Jo kahdessa ensimmäisessä suunnitteluvaiheessa vestibyyli on ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa pylväiden ympäröimä. Luonnoksessa pylväsriivi on sijoitettu myös torin puoleiselle seinälle. Niiden rajaaman lattian keskiosa on jo näissä piirustuksissa muuta lattiapintaa alempana ja katto päättyy särmikkään kartion muotoiseen lanterniiniin. Tila antaa jo tässä vaiheessa vaikutelman sisäpihasta.

Ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa vestibyyli on rikasmuotoinen. Nissit, pilasterit ja koristettu katto jäsentävät tilaa. Muotokieli on klassillinen, mutta ei vielä korostetusti kreikkalainen. Alimman kerroksen pylväät oli suunniteltu doorilaisiksi mutta sileiksi, toisen kerroksen pylväät ovat luonnoksissa oletettavasti kompositatyyppiä. Ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa ne ovat joonialaiset. Kolmannen kerroksen gallerioiden pilasterit ovat kompositatyyppiset. Eri pylväsjärjestelmien käyttö päällekkäin on piirre, jota ei voi sanoa kreikkalaiseksi, koska se kehitettiin vasta hellenistisenä aikana ja sitä käytettiin erityisesti Roomassa. Juhlasalin vastaiset eri kerrosten seinät on ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa jäsennelty melko tukevin pilasterein ja nissein, ikäänkuin antamaan mielikuvan siitä, että tila jatkuu myös juhlasalin suuntaan.

Vestibyylin koko on nyt pienempi ja sen pohjamuoto on aiempaa enemmän neliön muotoinen. Kokonaisuus on edellistä vaihetta keskitetympi ja muodoiltaan ankarampi. Merkittävimpiä muutoksia on lanterniinin ja samalla ylävalon poistaminen; katto suunniteltiin nyt tasaiseksi, mutta reunoiltaan kaartuvaksi ja se kohoaa voimakkaan arkkitraavin takaa.

Keskirisaliitin sivuharkkoihin puhkaistut ikkunat sijoittuvat huonosti portaikkoon. Myös valeikkunoita on jouduttu käyttämään, mikä on osoituksena tuohon aikaan tavallisesta fasadin ylivallasta sisätiloihin nähden. Stieglitzin ensyklopedian ohjeen mukaan fasadien ikkunat on sijoitettava symmetrisesti, ja jos tämän järjestely ei sovi sisätiloihin, on käytettävä valeikkunoita.

Myös keisarin henkilökohtainen maku vaikutti: vestibyylin toisen kerroksen pylväät tehtiin hänen toivomuksestaan tukevimmiksi ja järeämmiksi kuin piirustuksissa oli esitetty. Engelin piirustuksissa toisen kerroksen doorilaiset pylväät ovat arkaaissävyiset, ja niissä on tavallista leveämpi ekinus ja ohut abakus. Toteutetut pylväät sen sijaan ovat lähellä täysklassillista mallia ja sen vuoksi tukevamman näköiset.

Toteutetut pylväät ovat sekä ensimmäisessä että toisessa kerroksessa doorilaiset. Tällä järjestelyllä vestibyyliin on saatu yhtenäisempi ja kreikkalaisempi leima kuin edellisessä vaiheessa. Samalla myös tyylin ankaraus on korostunut. Tässä Engel on poikennut yleisestä käytännöstä: mm. Milizia ei suosittelen samantaisia järjestelmiä päällekkäin.

Huolimatta supistuksista tila on säilyttänyt monumentaalisen luonteensa. Tilan jatkuminen ylös ja sivuille on edelleen sen merkittävimpiä piirteitä.

Koristeelliset nissit on poistettu, mutta seinäpinta on edelleen jäsennelty pilasterein. Tällä tavalla on yhä viitattu tilan jatkumiseen, mutta samalla myös korostettu vestibyylin rakenteellisuutta esteettisessä mielessä. Yleensä Engel ei korostanut rakennustensa konstruktiota lukuunottamatta eräitä hyötyrakennuksia, vaikka hän olikin tietoinen tämantapaisten ratkaisujen esteettisistä arvoista.

Vestibyyli ja juhlasali muodostavat tilataiteellisesti merkittävän kokonaisuuden. Siitä huolimatta tilojen välillä on suunnitteluvaiheisiin verrattuna selvempi tyyllinen ero ja tietty kontrastivaikutus: vestibyyli on kreikkalaissävyinen, yksinkertainen ja ankara, juhlasali taas roomalainen, korinttilainen ja siten huomattavasti rikkaampi. Tämantapaisten kontrastivaikutelman arveltiin miellyttävän katsojaa hyvällä maulla suunnitellussa rakennuksessa.

Juhlasali

Engelin yliopistorakennuksen juhlasalia on pidettävä merkittävimpinä profaanina juhlatilana Suomen uusklassisessa arkkitehtuurissa Turun vanhan akatemiatalon juhlasalin ohella. Sen muoto oli aikanaan aivan uusi maassamme. Engel sanoi salia puolipyöreäksi

Ensimmäisten luonnosten suorakulmaisen salivaihtoehdon lähin esikuva olisi Turun vanhassa akatemiatalossa, mutta sen sali poikkeaa luonteeltaan huomattavasti Engelin juhlasalista. Saleilla tuskin voi olla mitään yhteyttä keskenään. Sen sijaan Tarton yliopiston juhlasali on voinut olla esikuvana. Engel tunsii Tarton yliopiston. Sen juhlasalin arkkitehtuuri on varhaista uusklassismia.

Puolipyöreässä vaihtoehdossa pylväät ovat vielä kaukana seinästä, siksi ajateltu ratkaisu vaikuttaa tilaa vievältä ja on epätaloudellisen tuntuinen. Pohjakavasta saa helposti vaikutelman kahdesta peräkkäin asetetusta suorakulmaisesta pylväshallista. Molemmissa on pylväiden takana suhteellisen leveät galleriat, jotka ovat ovien kautta yhteydessä toisiinsa.

Koristeellisuus ja muotojen runsaus on salin silmiinpistävin piirre ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa. Pohjakaavassa tämä näkyy varsinkin seinän plastisessa muotoilussa. Siinä missä ensimmäisissä luonnoksissa salin nurkkiin jäi tyhjää tilaa, on nyt pohjamuodoltaan puolipyörää laajemmat suurehkot komerot ensimmäisessä ja toisessa kerroksessa. Komeron aukon kohdalla on pylväs, joka on samalla kohtaa kuin salia kiertävän pylväsrivin vastaava pylväs. Seinän plastisuutta lisäävät pienemmät komerot kahtapuolen suuria nurkkakomeroita sekä pilasterit pylväiden kohdalla. Valo- ja varjovaikutelma olisi ollut näin tehokas.

Pylväät olisivat olleet korinttilaiset ja niiden kapiiteelit roomalaista tyyppiä. Jo tässä vaiheessa juhlasalin ja vestibyylin välinen kontrasti oli selvä: edellisen oli määrä olla roomalaissävyinen, jälkimmäisen kreikkalainen.

Toteutetuissa piirustuksissa juhlasali on huomattavasti yksinkertaisempi kuin edellisessä vaiheessa. Sali on myös kooltaan pienempi, mutta toisaalta supistettu tila on käytetty entistä tehokkaammin hyväksi. Salin asema rakennuskokonaisuudessa muuttui sikäli, että se työntyy nyt enemmän itse rakennusrungon sisään. Pylväiden määrä on vähentynyt neljästätoista kahteentoista. Täysin vapaasti seisovat vain ne neljä pylvästä, jotka osuvat salin nurkkien kohdalle. Engelin mukaan salin pylväät ovat saman suuruiset kuin senaatintalon korinttilaiset pylväät. Pohjaltaan puolipyöreät komerot on nyt salin nurkista poistettu, joten pohjakavasta saa jälleen vaikutelman suorakulmaisesta salista, johon pylväät on asetettu puolipyörään; alkupe-
räisessä toteutetussa asussaan tila teki kuitenkin puolipyöreän vaikutuksen. Seinäpinnan plastisuudesta on enää tuskin mitään jäljellä, lukuunottamatta eräitä pieniä nissejä. Kerrosten välillä sijaitseva palkistoa tarkoittava lista, joka muodostaa toisen kerroksen parvekkeiden kohdalla niiden kaiteen jatkuu puolipyöreänä kautta koko tilan. Korinttilaisten pylväiden päällä kulkeva rikkasti muotoiltu simssi, jonka yläreunaa kiertää korinttilaisten konsolien rivi. Taustaseinällä oli alunperin kaksi päällekkäistä ikkunariviä, joiden välissä oli pilasterit. Pylväiden päällä olevan simssin takaa nousi säteettäisin kasetein koristettu katto. Kasettikattoa ei toteutettu.

Toteutetun salin arvokasta vaikutelmaa lisäävät vielä nykyisinkin Turusta tuodut vanhan akatemiatalon juhlasalin kullatuin puuleikkauksin koristetut mahonkiovet ja samoista materiaaleista valmistettu katederi, joka sijaitsi alunperin kaarevaa seinää merkitsevän ympyränkaaren keskipisteessä. Katederin taakse sijoitettu

pronssinen graniittijalustainen Aleksanteri I:n rintakuva muodosti eräänlaisen optisen kiintopisteen juhlasalissa. Mahonkiset kaarevat penkit toivat oman lisänsä arvokkaaseen kokonaisvaikutelmaan. Salin kalustusta paranneltiin vielä rakennuksen valmistuttua keisarin esittämien huomautusten johdosta.

Konsistori ja muut tilat

Konsistorin istunosali oli juhlasalin ja vestibyylin jälkeen yliopistorakennuksen merkittävin tila. Se sijaitsi toisessa kerroksessa ja se oli muita tiloja korkeampi, lukuunottamatta juhlasalia ja vestibyyliä. Salin mitat ja sijainti säilyivät kaikissa suunnitteluvaiheissa suurinpiirtein samoina. Sali oli reunoistaan kaartuva kasettikatto, jotka olivat kasetein koristetut. Kaksi tartolaista kaakeliuunia oli sijoitettu symmetrisesti ikkunan vastaiselle seinälle. Salissa säilytettiin yliopiston arvokkaimpia muotokuvia, kuten kuningatar Kristiinan ja Aleksanteri I:n kreivi Rumjantsevin lahjoja akatemialla. Tätä salia ei nykyisin enää ole.

Kolmannen kerroksen ns. kokoelmahuoneiden esikuvana ovat voineet olla kokonaisuuteen nähden samalla tavoin sijoitetut suuret salit Moskovon yliopistossa; siellä ne tosin sijaitsevat alemmassa kerroksessa. Moskovassa nämä salit oli ympäröity pylväin, Helsingissä kahdessa ensimmäisessä suunnitteluvaiheessa saleja jäsentelivät myös pylväät, joita tosin oli vain kaksi molemmissa päissä.

Fasadit

Toteutetuissa piirustuksissa ja itse rakennuksessa sivu- ja pihafasadit muistuttavat yleisjäsentelyltään torifasadia. Muutokset suunnitteluvaiheesta ovat merkittäviä. Juhlasalin sivuseinissä on nyt ikkunat. Takafasadin juhlasaliosan päätykolmioon on lisätty puolipyöreä ikkuna, monesta pietarilaistesta palatsista tuttu aihe. Taidehistorian professori Lars Pettersson on huomauttanut, että vaikka ikkuna valaisikin vain ullakkoa, saattaa sillä silti olla ikonografista merkitystä. Koska se itse asiassa vaikuttaa jossain määrin glorifikaatiokaarelta. Sen vanhempi vastine Engelin tuotannossa on senaatin pääporrashuoneen pihafasadissa.

Toteutetun fasadin sivurisasiitit ovat takana kapeat vastapainona niiden leveälle alaosalle. Niissä on vain yksi ikkuna-akseli, joka ulottuu nyt myös rustikakerrokseen. Sivufasadit on käsitelty torifasadin tapaan. Toinen ja kolmas kerros ovat koko rakennuksessa nauhamaista rustikaa.

Yliopistorakennuksen torijulkisivu, kuten itse rakennuskin, on jo luonnoksissa kolmikerroksinen ja jäsenelty kolmella risaliitilla. Näistä keskimmainen on arvokkaimmin käsitelty. Sen kuusi joonialaista pylvästä on sijoitettu ensimmäisen kerroksen rustikakerroksen varaan niin, että ne ulottuvat kolossaalijärjestelmän tapaan kahden ylimmän kerroksen korkeudelle. Sivurisasiiteissa on kummassakin vastaavasti neljä pilasteria. Pylväät kannattavat palkistoa ja päätykolmiota. Engelin yliopistorakennuksen fasadi on klassisessa arkkitehtuurissa tavanomaisen kaavan mukainen. Pylväiden kahtapuolen on muuta keskirisaliittia vähemmän ulkonevat sivuharkot, jotka korostavat pylväikköä ja samalla ikäänkuin näyttävät eristävän sen muusta rakennuksesta omaksi kokonaisuudekseen.

Milizian antaman ohjeen mukaan pylväsjärjestelmien valinta, niiden pois jättäminen, risaliittien toistaminen ja symbolisten koristeiden valinta ovat keinoja, joiden avulla arkkitehti voi saada aikaan loputtomasti vaihtelua. Hän kehoitti myös rikkomaan fasadin keskeltä ja kulmista esimerkiksi kupoleilla, paviljongeilla, torneilla tai risaliiteilla. Torifasadin voidaan katsoa olevan Engelin ajan arkkitehtuuri teoreettikkojen Milizian, Stieglitzin ja Rulfin ohjeiden mukainen; se noudattaa yleistä fasadien jäsentelytapaa klassistisessa arkkitehtuurissa ja erikoisesti Venäjän empiressä.

Ensimmäiset varsinaiset piirustukset seuraavat suurinpiirtein luonnospiirustuksia, joissa esitetyistä kahdesta vaihtoehdosta ei kumpaakaan ole sellaisenaan toteutettu. Molemmista otettiin detaljeja. Monet yksityiskohdat jäivät näin pois. Kokonaisuudesta tuli edellistä vaihetta yksinkertaisempi ja yhtenäisempi.

Juhlavasti käsitelty keskirisaliitti hallitsee torifasadia. Sen sivuharkkojen umpinaisuuden lisäksi veistokset ja reliefit ovat leimaa-antava piirre julkisivussa. Päätykolmioon suunniteltu reliefi esittää tieiteitä, jotka osoittavat kunnioitustaan keisari Nikolai I:lle, jota edustaa hänen monogramminsa. Monogrammia kannattavat geniukset. Reliefeissä on kuvattu torilta katsoen vasemmalla tohtorinväitös, oikella promootio. Muut reliefit kuvaavat tiedekuntia. Nissien veistokset esittävät antiikin filosofeja.

Risaliittien välisten seinien lähes täydellinen koristeettomuus korostaa keskirisaliitin mahtavuutta, esimerkiksi ikkunat ovat täysin vailla kehyksiä tai muita koristeita. Tässäkin Engelin voidaan katsoa noudattaneen aikansa teoreettisia ihanteita, sillä esimerkiksi Stieglitzin mukaan pylväin ja pilasterein koristetussa rakennuksessa ei ikkunoiden tarvitse olla koristeltuja, kuten ei myöskään rustikaseinien ikkunoiden. Seinäpinta on kauttaaltaan käsitelty toisessa ja kolmannessa kerroksessa yksinkertaisella nauhamaisella rustikalla.

Luonnosten pihafasadien huolellinen koristelu ja piha-
puiston suunnittelu osoittavat, että myös rakennuksen
takafasadi oli jo alunperin tarkoitettu yleisön nähtä-
väksi. Rakennusta ei siis ajateltu vain toria reunus-
tavaksi kulissiksi.

Ensimmäiset varsinaiset piirustukset seuraavat piha-
ja sivufasadienkin kohdalla luonnoksia ja torifasadia
yleisjäsentelyltään. Myös takafasadista on jätetty
luonnoksien runsas koristelu pois: juhlasalin takasei-
nän nissit veistoksineen, niiden yläpuolella olleet
reliefit, toisen ja kolmannen kerroksen väliset deko-
raatiot. Pihafasadikin toteutettiin alkuperäissuunni-
telmia yksinkertaisemmin ja yhtenäisemmin.

Pihasivun juhlasalin sivuseinät ovat luonnoksissa
ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa täysin
umpinaiset. Näin ensimmäisen kerroksen voimakas rus-
tika tulee erikoisen korostetusti esille. Toisen ja
kolmannen kerroksen ikkunaton seinäpinta on jäsennel-
ty pilasterein. Sivuseinät tuovat mieleen preussilai-
sen hellenismin, kuten pääfasadin umpinaiset sivuhar-
kotkin.

Edellisiin vaiheisiin verrattuna suurempi yhtäläisyys
vastapäisen senaatintalon kanssa on merkille pantava
piirre toteutetuissa piirustuksissa ja itse rakennuk-
sessa. Yhtäläisyys ei koske detaljeja, ne ovat täysin
erilaiset ja tekevät rakennukset luonteeltaan aivan
erilaisiksi. Yhtäläisyys näkyy yleisjäsentelyssä ja
erityisesti keskirisaliitin käsittelyssä, edelliseen
vaiheeseen verrattuna jälleen runsaammassa seinäpinto-
jen ja ikkunoiden koristelussa. Engel on nyt, kuten
senaatintalossa, kiinnittänyt enemmän huomiota koko-
naisvaikutelmaan.

Torifasadien suunnittelussa oli vaikeuksia jo ensim-
mäisten varsinaisten piirustusten yhteydessä.

Piirustuksia ei hyväksytty Pietarissa. Kustannuksia
oli pienennettävä, suunnitelmia supistettava. Tämä ei
kuitenkaan näytä olleen ainoa syy. Tuntuu ilmeiseltä,
että Engelin oli taivuttava kompromisiin fasadin suun-
nittelussa. Ensimmäisten varsinaisten piirustusten
suljetuntuntuinen raskassävyinen fasadi ei ilmeisesti
soveltunut sen hetkiseen pietarilaiseen makuun.

Keskirisaliitin sivuharkoilla on nyt aivan toinen
luonne kuin aikaisemmin. Umpinaisen rustikamuurin,
nissien ja niiden veistosten sekä reliefin paikalla
on nyt ikkunat. Keskirisaliitti on näin menettänyt
itsenäisen luonteensa ja muuttunut osaksi suurempaa
kokonaisuutta. Samalla sivuharkkojen merkityskin näyt-
tää muuttuneen: nyt ne välittävät pylväikön liittymis-
tä muuhun rakennukseen ja niiden yleisjäsentely seu-
raa muun seinäpinnan jakoa. Vakavasävyinen juhlalli-
suus, joka toi mieleen preussilaisen hellenismin, on
kadonnut. Yleisesti ottaen julkisivu on nyt edellistä

vaihetta koristeellisempi, huolimatta sivuharkkojen veistoskoristelun poisjäämisestä. Niinpä keskikerroksen ikkunoiden päällä on nyt kaarikoroste laakeriseppeleineen. Sivurisaliittien keskimmäisten ikkunoiden kaaret ja keskirisaliitin sivuharkkojen ikkunoiden kaaret ovat muita hieman suuremmat. Tämä aiheuttaa tietyn rytmisen vaihtelun.

Pylväikön takaisen, toisen kerroksen ikkunarivin yläpuolelle suunniteltu akanthusaihe jäi toteuttamatta, samoin kuin päätykolmion edellisistä vaiheista periytynyt veistoskoristelu lukuunottamatta keisarin monogrammia. Nikolai I:n monogrammi muutettiin kuitenkin keisarin toivomuksesta Aleksanteri I:n monogrammiksi. Päätykolmion huipulle suunniteltu Apollon patsas jäi myös toteuttamatta.

Ikkunoiden rytmittäminen eri kokoisilla korosteilla muistuttaa senaatintalon järjestelyä, jossa esim. sivurisaliittien toisen kerroksen keskimmäisessä ikkunassa samoin kuin keskirisaliitin sivuharkkojen toisen kerroksen ikkunoissa on erilainen pääte kuin muissa.

Yliopistorakennuksen fasadin pyörökaariaihe on roomalainen motiivi muutoin kreikkalaisessa fasadissa. Tämä selittyy talon rakennusaikana Pietarissa muotiin tulleesta Rooman antiikin ihailusta.

Edellisissä vaiheissa olleet kerrosten väliset listat on säilytetty, joskin osoittain eri muodossa. Ensimmäisen ja toisen kerroksen välinen lista kuvaa doorilaista palkistoa. Kolmannen kerroksen ikkunoiden alainen lista on pehmeän koristeellinen, kaartuva aaltoviiva lilja- ja ruusuaiheinen. Stieglitzin mukaan tämäntapaiset listat ovat suositeltavia, koska ne osoittavat kerrosten välin.

Yliopistorakennuksen voimakkailla joonialaisilla pylväillä on ollut esikuvansa Ateenan Erekhtheionissa. Minerva Poliaan temppelissä, lukuunottamatta kanneluu-reja, jotka yliopiston pylväistä puuttuvat. Lähempi vertailu osoittaa, että voluutit ja niiden yksityiskohdat - pitkä kaula, palmetti, aknthus-munasauvaornamentti - ovat lähes identtiset näissä rakennuksissa. Myös baasiksen profiilit vastaavat ylintä osaa lukuunottamatta toisiaan. Sivurisaliitin pilastereilla, samoin kuin keskirisaliitin antoilla on esikuvansa Erekhtheionin pohjoisessa esihallissa. Erekhtheion on ollut Engelille tuttu, hän on puhunut siitä kirjeissään. Niistä käy ilmi, että Engel tunsikin tuon rakennuksen varsin tarkkaan, ehkäpä juuri Stuartin ja Revertin teoksen välityksellä. Mielenkiintoista on myös, että Stieglitz suosittelee joonialaisen pylvään malliksi juuri Erekhtheionin ja Minerva Poliaan pylväitä.

Engel on korostanut useissa yhteyksissä sitä, että rakennuksen arkkitehtuurin tulee kertoa sen luonteesta ja tarkoituksesta.

Stieglitzin ohjeen sisältö on yksinkertaisesti se, että arkkitehdin on kullekin rakennukselle luotava sen tehtävään soveltuva asu. Tämä arkkitehtooninen asu kertoo talon funktiosta.

Yliopistorakennuksessa oikean karakteristiikkan löytäminen oli erityisen tärkeä, koska sen fasadi oli yleisjäsentelyltään aivan vastapäisen senaatintalon kaltainen. Tästä johtui, että Engel ei olisi halunnut näiden kahden rakennuksen muistuttavan täsmällisesti toisiaan, ja juuri siksi ensimmäiset varsinaiset piirustukset poikkesivat niin huomattavasti senaatintalosta, varsinkin keskirisaliitin toisenlaisen käsittelyn vuoksi.

Engelin usein käyttämät termit "tarkoituksenmukaisuus", "tarkoituksenmukainen kauneus", "uskollisuus rakennuksen luonteelle" merkitsevät, että rakennuksen "tyyli", modus, on riippuvainen sen funktiosta. "Tyyli", merkitsi Engelin kielenkäytössä tiettyjen kriteerien mukaan valittuja rakennuksen detaljeja ja niillä aikaansaattua yhtenäistä karakteria.

Pylväsjärjestelmien valinta oli tärkeä keino oikean luonteen aikaansaamiseksi. On tunnettua, että tämä menettely pohjautuu alunperin antiikin rooman arkkitehtuuriteoreetikon Vitruviuksen teoksessaan esittämisiin käistykseen ja ohjeisiin, joissa hän suosittelee doorilaisen järjestelmän käyttöä vahvojen, miehekkäiden jumalien temppeleihin, joonialaista puolivahvojen ja korinttilaista erilaisten jumalattarien temppeleihin. Tätä Vitruviuksen ohjetta seurattiin myöhemmin aikoina esimerkiksi kristillisiin tarkoituksiin mukaellen aina viime vuosisadalle asti.

Jalous, yksinkertaisuus ja hijainen suuruus olivat monumentaalirakennusten tärkeimpiä ominaisuuksia, joista Engel istekin usein puhuu.

Jotta haluttu luonne saavutettaisiin, oli rakennus ensiksikin sijoitettava tietyllä tavalla ja sen kokonaisuus oli sovittava tehtävän mukaan samoin kuin rakennuksen "olennaiset osat".

Ensimmäisissä luonnoksissa ja ensimmäisissä varsinaisissa piirustuksissa Engel näyttää tavoitelleen juhallisuutta, vakavuutta ja jopa salaperäisyyttä, jotka tunnutvat hyvin soveltuvan sen aikaisiin käsityksiin yliopistosta. Näitä ominaisuuksia ilmentävät mm. keskirisaliitin ja juhlasalin sivuseinien umpinaisuus ja pyörökaareen päättyvät nissit, jotka merkitsevät myös hiljaisuutta. Voimakkaasti muotoillut tukevat pylväät kertovat vakavuudesta ja hiljaisesta juhallisuudesta. Hirtin mukaan joonialainen pylväs yleensäkin sisälsi

jaloa yksinkertaisuutta. Parvekeikkunat puolestaan osoittivat, että kysymyksessä on ns. "loistorakennus".

Toteutetut piirustukset ja itse rakennus poikkeavat mielenkiintoisella tavalla myös luonteensa puolesta edellisistä vaiheista. Jalous kuitenkin oli yleispiirre, joka kuului tavallisesti tämänkaltaisiin rakennuksiin, niin myös toteutettuihin piirustuksiin ja itse rakennukseen. Yksinkertaisuus sen sijaan on näkyvästi vähentynyt, esim. ikkunoiden erikokoiset kaarikorosteet rikkovat kokonaisvaikutelman, joka on yksinkertaisuuden tärkeimpiä tunnusmerkkejä ja sama vaikutus on toisen kerroksen koristekaiteilla.

Juhlallisuus, vakava hiljaisuus ja salaperäisyys ovat kadonneet umpinaisten seinäpintojen ja nissien myötä. Sen sijaan hiljaiseen suuruuteen viittaava tietty yhtenäisyys on lisääntynyt, samoin kuin ennenkaikkea loistorakennuksiin viittaavat piirteet kuten muotojen moninaisuus.

Yleisestä karakteriikasta puhuttaessa kävi ilmi, että se esimerkiksi Stieglitzin ja Engelin mukaan on yhteydessä rakennuksen funktioon ja että se saatiin aikaan käyttämällä eri muotoja, joilla on annettu tietynlaiset merkitykset.

Symboliikan ja ikonografian kannalta on kysymys siitä, että arkkitehti on luonut rakennuksen tarkoituspäästä kuvaavan tietyn idean ympärille teeman, johon kokonaisluonne ja yksityiset osat soveltuvat ja jonka ainakin periaatteessa on voitava ilmoittaa, mikä on rakennuksen ideasisältö ja funktio.

Senaatintalon ja yliopistorakennuksen vaadittu fasadien yhtäläisyys ei ollut Engelille mieleen. Se oli aivan ilmeisesti vastoin sääntöjä: rakennuksilla oli eri funktio. Niiden oli siis oltava fasadeiltaan selvästi eri luonteiset ja niiden ikonografiaan ja symboliikan oli ilmennettävä aivan erilaisia ideoita, varsinkin, koska ne sijaitsivat lähellä toisiaan. Senaatintalon rikas korinttilaisuus, muotojen ja ornamenttien runsaus ja moninaisuus, räystäslästä, pyörökaaret, kupoli-päätykolmio-yhdistelmä Pantheonin tapaan viittaavat antiikin Rooman arkkitehtuuriin.

Roomaa on yleensä pidetty valtiomahdin symbolina. Senaatintalon roomalais-korinttilaisen järjestelmän tarkoituksena oli symbolisoida keisarin valtaa, jota tässä rakennuksessa toteutettiin. Yliopistorakennuksen fasadin tärkein elementti, joka erottaa sen senaatin julkisivusta on sen pylväiden joonialainen järjestelmä.

Yliopistolaitoksen alku on yleensä nähty antiikin Ateenan akatemiassa, ja yleensäkin antiikin Kreikka, ei Rooma, on nähty tieteiden kotimaana. Tämän vuoksi on luonnollista, että yliopistorakennus sai mieluiten

olla kreikkalainen, olletikin tässä nimenomaisessa tilanteessa, jossa vastapäätä oli muutoin samanlainen, mutta roomalaissävyinen rakennus.

Leimallisesti kreikkalaisia järjestelmiä ovat doorilainen ja joonialainen. Torin varrella oli jo valmiiksi yksi joonialainen rakennus, kenraalikuvernöörin palatsi. Se on kooltaan ja yleismuodoltaan kuitenkin sellainen, ettei sitä voida sekoittaa yliopistoon.

Merkityksensä ja sisältönsä mukaan joonialainen tyyli oli sopiva ilmentämään yliopiston ideaa. Jooniaa pidettiin Homeroksen kotimaana ja joonialaisten arveltiin harjoittaneen erikoisesti runoutta ja musiikkia ja sen vuoksi vielä Engelin aikoihin joonialaisen tyylin katsottiin sisältävän enemmän runollisuutta ja maalauksellisuutta kuin arkkitehtonista kauneutta. Arveltiin erikoisesti kreikkalaisten ymmärtäneen rakennuksiin liittyneiden vesitosten symboliikkaa. Myös Engelin suunnitelmiin kuului symbolisia veistoksia. Näistä merkittävin oli toisen ja viimeisen suunnitteluvaiheen sittemmin kuitenkin toteuttamatta jäänyt Apollon patsas, Apollo Musagates, joka näyttää olevan avain yliopistorakennuksen ikonografian ja symboliikan selvittelylle.

Ensimmäisissä luonnoksissa ei Apollon patsasta vielä ollut, vaan sen sijalla oli keskirisaliitin päätykolmion huipulla koristeellinen kolmijalka, tripas, ja siihen liittyvät urnat. Kolmijalka liittyy kiinteästi antiikin Ateenan ns. koragisiin monumentteihin. Niitä pystytettiin Apollo-kulttiin liittyvien musiikkikisojen voittajien kunniaksi ja ne koristeltiin mm. palkinnoksi saadulla kolmijalalla.

Juhlasali on doorilaiselle kreikkalaissävyiselle vestibyylille vaikuttava kontrasti. Se on korinttilainen ja sävyltään selvästi roomalainen. Sellaisena se eroaa täydellisesti muusta rakennuksesta, joskin toteutetun fasadin toisen kerroksen kaariaiheen ovat roomalainen aihe. Vaikka toteutettu juhlasali (jota myöhemmin on laajennettu), ei ole uhtä koristeinen kuin alkuperäisessä suunnitelmassa, muistuttaa se periaatteessa kuitenkin yhä korinttilaisine pylväineen ja majestettisine simsseineen roomalaista teatteria. Sen katsomoa reunusti ylhäällä kolonadi ja siinä oli käytäviä pariton luku. Kreikkalaisessa temppeelisä niitä oli parillinen määrä.

Aleksanteri I:n rintakuva sijainti akselilla senaatin valtaistuinsali - yliopiston vestibyyli - juhlasali. Rintakuva on luonteeltaan selvästi seremoniallinen ja symbolinen.

Koska patsas oli valmiina, oli Engelin siis sovellettava arkkitehtuuri patsaan mukaan. Aleksanteri I on esitetty roomalaisena imperaattorina, jupiterin hahmoisena voittajan. Tämän vuoksi myös juhlasalin oli

oltava roomalainen. Aleksanteri I:tä pidettiin yliopiston hyväntekijänä, hänen monogramminsa sijoitettiin hänen nimeään kantavan yliopiston fasadin päätykolmioon. Ei siis ole ihmeteltävää, että juhlasalista muodostettiin symbolisessa mielessä roomalaisen jumala-keisarin kulttihuone, muuten Apollolle pyhitetyssä kreikkalais-joonialaisessa tieteiden temppelissä.

Suomen keisarillisen Aleksanterin-yliopiston päärakennus vihittiin tehtävänsä 19.6.1832.

Lisärakennussuunnitelmat

Yliopiston uudisrakennuskysymyksiä käsittelevä komitea laati päärakennuksen laajennussuunnitelman vuoden 1931 alkupuolella. Laajennushanke oli ollut ajankohdainen aiemminkin, nyt sitä suunnitteli vararehtori Otto Granfelt. Mukana rakennuskomiteassa olivat arkkitehdit Gunnar Stenius ja Onni Tarjanne. Alustavia suunnitelmia oli tehty jo vuoden 1930 alkupuolella. Komitean suunnitelman lähtökohtana oli opiskelija- ja opettajamäärien lisääntymisen vuoksi vallitseva luentosalien tarve. Myös juhlasalia pidettiin liian pieninä. Rehtori Robert Brotherus esitti vuonna 1930, että päärakennuksen laajennus tulisi rakentaa Engelin osan kanssa samaan kattolistakorkeuteen, mutta aluksi vain Aleksanterinkadun ja Fabianinkadun puoleisilta sivustoilta.

Päärakennuksen laajennus oli ensin tarkoitus rakentaa yliopiston rakennuskomitena laatimien alustavien suunnitelmien mukaan. Fasadeista aiottiin julistaa kilpailu. Arkkitehtiliiton edustajat pyysivät laajennuksesta julkista kilpailua. Yliopiston rehtori Brotherus ehdotti kilpailua koko laajennuksesta ja konsistori valitsi kilpailun palkintolautakunnan. Lisäksi arkkitehtiliitto valitsi kaksi jäsentä palkintolautakuntaan. Kilpailu julistettiin, vaikka opetusministeriö päätti jättää sikseen päärakennuksen laajennustyön vuoden 1931 osalta vallitsevan taloudellisen kriisin vuoksi ja siirtää rakennusohjelman seuraavaan vuoteen. Kilpailuaikaa pidennettiin marraskuun 1931 alkuun.

Kilpailuohjelman pääkohdat olivat seuraavat: "Yliopiston päärakennuksen laajentamissuunnitelman lähtökohtana on nykyisen päärakennuksen säilyttäminen lisärakennusten kantarakennuksena samalla kuin rakennus, johon voimistelulaitos on sijoitettu, ja polttopuusuoja puretaan. Laajentamissuunnitelma sisältää kokonaisuudessaan neljä varsinaista pääkohtaa; nämä ovat: A. Aleksanterin- ja Fabianinkatujen puoleiset tontinosat rakennetaan uudisrakennusjatkolla yhteen nykyisen päärakennuksen kanssa.

B. Hallituskadun puoleinen tontinala rakennetaan niin ikään yhteen nykyisen päärakennuksen ja Fabianinkadun varrelle tulevan uudisrakennusjatkon kanssa.

C. Nykyisen juhlasalin laajentamista taikka uuden rakentamista silmälläpitäne (huomioonottaen myös lämpö- yms. aputilat) suurennetaan päärakennuksen pihanpuoleista keskusulkonemaa.
D. Juhlasalirakennusosa yhdistetään Fabianinkadun puoleiseen uudisrakennusosaan välirakennusjatkolla".

Kilpailuaika oli 12.5. - 2.11.1931.

Kilpailuehdotuksia jätettiin yhteensä 26. ENSimmäistä palkintoa ei jaettu. Toinen palkinto annettiin kahdelle ehdotukselle.

J. Sirén kutsuttiin tekemään uudet piirustukset päärakennuksen laajentamiseksi.

Päärakennuksen laajennus

Laajennusosa rakennettiin vuosina 1935-1937, Engelin osa restauroitiin 1938-1940. Piharakennukset purettiin 1934.

Lopullisissa Sirénin suunnitelmissa oli useita muutoksia luonnosehdotuksiin nähden.

Umpikortteliratkaisu mataline Aleksanterin- ja Hallituskadun välisiipineen toteutettiin. Näkyvimvät muutokset luonnosehdotuksiin verrattuna oli julkisivujen jatkaminen käyttämällä suoraan Engelin aiheita ja huomattavastdi säilyttävämpi ote vanhaan osaan kuin luonnosehdotuksessa. Svenska Pressenissä olleesta Sirénin haastattelusta päätellen aloite vanhan osan säilyttämiseen tuli todennäköisesti Siréniltä, sillä rakennustoimikunnan ohjeet kuvastivat erittäin vähäistä pieteettiä Engelin osaa kohtaan. Sirénin kilpailuehdotus oli ohjeisiin verrattuna säilyttävämmällä kannalla. Lisäksi kehiteltyihin luonnosehdotuksen piirustuksiin tehtiin rakennustoimikunnan kokouksessa muutoksia Sirénin ehdotusten perusteella.

Umpikortteliratkaisu ja Engelin julkisivudetaljien kopiointi laajennukseen vastaavat Sirénin käsitystä toisiinsa liittyvien rakennusten yhtenäisyydestä. Toisaalta toteutettu suunnitelma kuvastaa rakennustoimikunnan näkemyksiä laajennuksesta.

Kortteliratkaisu tehtiin kuten Engelin valtioneuvoston linnassa. Tätä ratkaisua ei voitu syyttää Engelin hengen vastaiseksi ja jossa samalla vanha osa erotuu. Toisaalta matalien väliosien perustukset tehtiin kestäväksi mahdollinen korottaminen nelikerroksiseksi Engelin osan kattolistakorkeuteen, jolloin kaksikerroksinen osa olisi varaamassa paikkaa myöhemmälle laajentamiselle.

Laajennuksessa on selkeä sivukäytäväratkaisu. Fabianinkadun siivessä käytävä laajenee juhlavaksi aulatilaksi.

Laajennuksen ensimmäiseen kerrokseen tuli eteishalli, naulakot ja ylioppilaskahvila. Toiseen kerrokseen sijoitettiin yliopiston hallintotilat, suuri luentosali 500 hengelle ja veistoskokoelma luentosaleineen. Toiseen kerrokseen tuli luentosaleja. Kolmanteen kerrokseen sijoitettiin yliopiston pieni juhlasali ja sen lämpiö sekä seminaarikirjastotiloja. Ylimääräiseen kattokerrokseen sijoitettiin seminaarikirjastoja, psykologinen laitos ja piirustussali.

Toteutetussa ylioppilaskahvilassa on sama tilarakenne kuin Eduskuntatalon kahvilassa: suuri pääsali, josta on erotettu pylväillä kapea sivulaiva. Yliopistolla sivulaivasta on näkö- ja kulkuyhteys kahvilan käytössä olevalle sisäpihelle, johon jäi yksi puu muistoksi yliopistopuistosta.

Sirén on käyttänyt näkyviä rakenteita ja hillittyjä koristeita korostamaan tärkeitten tilojen ominaisuuksia laajennuksessa. Sisääntulohallin laajuutta ja korkeutta on korostettu tasavälein asetetuilla pylväillä ja oktagonaalisilla kattokaseteilla. Alakäytävien pituutta on korostettu jätetyillä poikkipalkeilla, joita on koristeltu yksinkertaisilla klassillisilla aiheilla. Uusi konsistorin sali ja suuri luentosali on koristeltu vähäeleisillä 20-luvun klassismin aiheilla. Pientä juhlasalia ja sen eteishallia on korostettu pylväillä, joissa on kapiteelit. Näissä tiloissa on voimakas 20-luvun klassismin leima.

Engelin osan restauroinnissa Sirén säilytti Engelin tilarakenteen ja olemassaolevat seinät varsin hyvin. Tosin useita luentosaleja pienennettiin lohkaisemalla niistä tentti- ja aputiloja, koska laajennukseen tuli suuria luentosaleja.

Sirén olisi halunnut, että juhlasalia olisi laajennettu promootioiden ja konserttien tilantarpeen vuoksi, mutta konsistori päätti jättää juhlasalin laajentamatta. Juhlasaliin muutettiin porrastuva orkestersrikoroke ja katsojien penkkirivejä harvennettiin. Salin lattia uusittiin betonirakenteiseksi. Lautalattian sijaan päällysteeksi laitettiin sauvaparketti. Salin riippuvat lamput poistettiin, ja valaistus järjestettiin ramppiin kattolistan päälle.

Vestibyylin seinämaalaukset peitettiin marmorinvaalealla maalilla. Vestibyylistä poistettiin kattomaalaukset, jotka A.W. Ranckenin ja T.H. Carpelanin mukaan olivat 1870-1880 luvuilta peräisin, myös katto maalattiin marmorinvaaleaksi. Perustelu maalaukselle oli, että "kaunis arkkitehtuuri ei koristeita kaipaa".

Sanottiin, että vasta maalauksen jälkeen Engelin vestibyylin kauneuden huomasi. Vestibyyliin vaihdettiin metallirakenteiset lasilliset ulko-ovet Sirénin mielestä rumien puuvien tilalle, jotta vestibyylistä saataisiin näköyhtys torille.

Juhlasalin molemmille puolille järjestettiin lämpiöt avaamalla oviaukot käytävän seinään. Lämpiöt toimivat myös liitoskohtana laajennusosan käytävään. Eteläisen lämpiön paikalla olleelle vaatesäilytykselle saatiin tarvittava suuri tila poohjakerroksesta, josta poistettiin pienihuoneisia asunto- ja aputiloja. Tämä oli suurin muutos Engelin osan restauroinnissa.

Konsistorisalista tehtiin museosali ja se säilytettiin entisellään.

Kolmannessa kerroksessa säilytettiin kokonaisena konsistorin salin päällä ollut ylioppilastutkintolautakunnan sali ja siihen jatkettiin tulemaan keskikäytävä vestibyylistä. Yhdestä kerroksen suuresta erotettiin pienempiä tiloja.

Sodan muutokset

Vuosien 1941 ja 1942 pommiräjähdyksissä särkyi päärakennuksen torinpuoleisia ikkunoita. Varsinaiset suur-tuhot tapahtuivat ilmapommituksissa helmikuussa 1944, jolloin päärakennuksen Senaatintorin ja Aleksanterinkadun puoleiset osat vaurioituivat pahasti. Rakennuksesta tutoutui noin puolet. Engelin suuri juhlasali paloi raunioksi, ja vestibyylin katto romahti alas rikkoen tilan yläosat.

Päärakennus restauroitiin vuosina 1944-48. Pääasialliset muutokset olivat suuren juhlasalin laajentamisen käytävän jatkaminen toisessa ja kolmannessa kerroksessa siten, että entinen konsistorinsali ja ylioppilaslautakunnan sali kaventuivat. Rakenteellisesti suurin muutos oli siipien puisten välipohjien uusiminen betonisiksi.

Juhlasalin laajennus ei noudata mitään edellistä Sirénin suunnitelmaa, siinä ei ole varsinaista näyttämösyvennystä. Salia on pidennetty noin 10 m, jolloin laajennetun päärakennuksen keskisiiven katkaissut avoin kohta täyttyi. Salin sisätilasaa toistuu Engelin muotokieli. Etuosassa rivi vapaasti seisovia pylväitä. Juhlasalista olivat seinämuurit säilyneet pystyssä, joten Engelin salin olisi voinut rekonstruoida luontevasti. Kuitenkin suurten yliopiston juhlien ja erityisesti konserttikäytön vuoksi sali haluttiin laajentaa. Saliin saatiin nyt kaikkiaan 925 istumapaikkaa.

Sirénin mielestä konsistorisali olisi pitänyt säilyttää, mutta rakennustoimikunta halusi toiseen ja kolmanteen kerrokseen keskikäytävän, vaikka se lohkaisi osan konsistorinsalista ja muutti Engelin osan tilarakennetta. Engelin osaan tehtiin muualle joitakin väliseinämuutoksia.

Sirénin suunnittelemiin Aleksanterinkadun ja Hallituskadun välisiipiin rakennettiin huomattavasti entistä tiheämpi väliseinäjako.

Myöhempiä muutoksia

Päärakennuksessa tai tapahtunut vuosina 1949-1969 muutoksia tilarakenteen perushahmossa. Sitävastoin tilaryhmien sisäistä rakennetta muutettiin 1950-luvulla alkaneilla väliseinien lisäämisillä. Vuoden 1955 muutospiirustuksissa on lähes joka kerroksessa paikoitellen kopitukia. Kolmannessa ja neljännessä kerroksessa Fabianinkadun puolella hävitettiin suurin osa kauniista seminaarikirjastoista jakamalla ne pieniksi toimistoiksi.

Helsingin yliopiston opiskelijamäärä oli kohonnut 1940-luvulla noin 10 000:een, jonka jälkeen seuraava suuri lisäys tapahtui 1960-luvun puolivälissä. Tämän jälkeen opiskelijamäärä on pysynyt suunnilleen 20 000:ssa

Vuosien 1970-1978 toimistotilojen puutteen vuoksi tehdyt kopitukset heikensivät paikoitellen pääraakennuksen tilarakenteen suurienkin linjojen selkeyttä. Hallituskadun siiven ensimmäisen kerroksen sivukäytävä muutettiin toimistohuoneiksi. Vuonna 1970 siipeen muodostettiin keskikäytävä, jonka poikkeamista Sirénin selkeästi tilajärjestelmästä korostaa mutkikas liittyminen toisiin siipiin ja käytävän katon alaslasku. Tuolloin tihennettiin useiden toimisto-osien huonejakoja.

Vuonna 1972 opiskelijakahvila-ruokalan keittiösaa laajennettiin kahvilasaliin päin. Siirrettyyn seinään liitettiin standardisuurkeittiöihin kuuluvia pellityksiä, ja saliosaa hallitsemaan sijoitettiin pitkä jake-lutiski. Muutokset häiritsivät kahvila-ruokalan klasisistista hienostunutta ilmettä.

Vuonna 1973 lisättiin toiseen kerrokseen käytävään kaksi junavaunua muistuttavaa toimistohuoneryhmää, joiden vuoksi käytäväaulan selkeä tilarakenne häiriintyi. Toinen toimistohuoneryhmä poistettiin 1978, toivottavasti myös toinen poistetaan tulevaisuudessa. 1973 pohjoinen vaatenaulakkotila pohjakerroksessa muutettiin toimistoiksi, mikä vähensi aulatilojen väljyyden tuntua.

Vuonna 1973 muutettiin toisen kerroksen luentosaleihin loisteputkivalaistus entisten riippuvien pallovalaisimien tilalle, mikä muutti luentosalien vaikutelmaa kolkoksi ja arkipäiväiseksi.

Vuonna 1978 muutettiin pihasiiven toisen kerroksen kauniit luentosalit ja keisarinsali yhtenäiseksi tavanomaiseksi seminaarikirjastoksi, mikä oli valitettava menetys.

Toisen kerroksen luentosalien kattoon lisättiin 1978 kömpelösti koteloidut ilmastointikanavat, jotka yhdessä loisteputkivalaisimien kanssa hallitsevat luentosalien ulkonäköä.

1978 lisättiin taidehistorian laitokselle muutamia välisiniä, jotka yhdessä 1960-luvun kopitusten kanssa tekivät laitoksen tilat entistäkin sokkeloisemmiksi.

1970-luvun lopussa päärakennuksen konttoristuminen pysähtyi, koska silloin rakennettiin uusi hallintorakennus.

Kopitukset heikensivät päärakennuksen viimeistlettyä ilmettä. Sisätilojen arvokkuutta vähensi kalusteiden ja pintamateriaalien vaihtuminen vähjitellen laadultaan epätasaisiksi. 1979-1981 muutokset koskivat lähinnä ilmanvaihtokanavien lisäystä sekä valaisimien ja kalusteiden uusimista. Vuonna 1978 jälkeiset muutokset ovat jatkaneet päärakennuksen sisätilojen juhlavan kokonaisvaikutelman heikentämistä yksityiskohtatasolla, jonka parantamista olisi helpoin tulevaisuudessa suorittaa. Hyvästä suuntauksesta antaa toiveita ylioppilasruokala-kahvilan momenttyyppisten tuolien yhtenäistäminen alkuperäisen mallin mukaisiksi vuoden 1983 alussa.

Lopputuloksena 1949-1982 muutoksista päärakennuksen tilarakenne on osittain pirstoutunut ja yksityiskohtiin asti ulottunut arvokkuus hävinnyt. Kuitenkin 1948:n jälkeiset muutokset on tehty tekniikalla, joka mahdollistaa tilojen palauttamisen entiseen selkeyteensä, joten tulevaisuudessa muutoksissa tulisi käyttää hyväksi tilaisuudet tarpeettomiksi käyvien lisärakenteiden poistamiseen. Tällöin päärakennus saataisiin vähitellen vastaamaan asemaansa Helsingin yliopiston symbolina ja tärkeimpänä rakennuksena sekä tekemään oikeutta arkkitehtuuri- ja kulttuurihistorialliselle arvolleen.

Restauroinneista

1832 valmistunut Engelin suunnittelema Helsingin yliopiston päärakennus säilyi lähes alkuperäisessä muodossaan vuoteen 1938 asti, tosin rakennuksen kunto oli huonontunut. Vuonna 1920 oli esitetty suunnitelma koko Helsingin yliopiston muuttamisesta campukseksi Meilahteen, mutta ajatuksesta luovuttiin ja päädyttiin kannattamaan yliopiston laajentamista Helsingin keskustan alueella. Suunnitelmia päärakennuksen restauroinnista ja laajentamisesta tehtiin yliopiston piirissä 1919, 1927, 1928, 1930 ja 1931.

Vuonna 1931 pidettiin suunnittelukilpailu. Helsingin yliopiston päärakennuksen laajennuksesta. Kilpailuun kuului myös Engelin osan restaurointi. Suurin osa kilpailijoista ratkaisi laajennuksen klassisistisena umpikorttelina, mihin kilpailuohjelma johdatteli ratkaisuja. Lisäksi klassisismi oli silloin hallitseva tyyli. Muutama kilpailija ratkaisi laajennuksen avokorttelina ja funktionalististen suunnitteluperiaatteiden mukaisesti. He perustelivat avokortteliratkaisua Senaatintorin kokonaissommitelman luonteen säilyttämisellä. Engelin osan restauroinnissa lähes kaikki

kilpailijat jatkoivat laajennusratkaisunsa piirteitä Engelin osan sisätiloihin. J.S. Sirénin ehdotuksessa Engelin osaa oli säilytetty eniten.

Lehdistössä kiisteltiin kilpailun klassistisen umpikorttelin ja funktionalistisen avokorttelin kannattajien välille. Enimmäkseen kirjoituksissa kannatettiin olemassaolevan kaupunkikuvan säilyttävää avokortteliratkaisua.

Päärakennus laajennettiin 1935-1937 ja restauroitiin 1938-1940 Sirénin kehiteltyjen suunnitelmien mukaan klassistisena umpikortteliratkaisuna, jonka jälkeen rakennus oli erittäin edustava. Päärakennus vaurioitui pahasti 1944 pommituksissa ja restauroitiin Sirénin uusien suunnitelmien mukaan 1944-1948, jolloin suuri juhlasali laajennettiin.

1950-1978 päärakennuksen huonetiloihin tehtiin lisäjätkoja, eniten kopituksia tehtiin 1970-73. 1970-1978 seinien muutokset aiheuttivat päärakennuksen tilarakenteen osittaista pirstoutumista. Rakennukseen on muutettu runsaasti huonotasoisia kalusteita ja pintamateriaaleja. Tulevissa päärakennuksen muutoksissa toivottavasti entiseen arvokkuuteensa ja selkeyteensä.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 23. Yliopiston kirjasto
Osoite: Hallituskatu 9 numero:
091.001.079.001
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

C.L. Engel teki yliopiston kirjaston piirustukset. Keisari valitsi ehdotuksista mieleisensä, ja hänen toivomuksensa mukaan talon pituutta lisättiin symmetrisesti.

Talon rakennustyöt alkoivat 1836, urakoitsija oli kauppias Alexander Uschakoff. Rakennus valmistui 1840, kuivuminen ja sisustus kesti vuoteen 1844. Kauppias Gaddin oli viimeistelytöiden urakoitsija. Kirjaston kokoelmat siirrettiin taloon vuoden 1845 puolella.

Vuosina 1879-81 tehtiin talossa perusteellisia korjauksia. Vanha kaloriferilämmitysjärjestelmä korvattiin keskuslämmityksellä, saleihin ja huoneisiin asennettiin lämpöpatterit. Salien lattiat asfaltoitiin, taloon tehtiin vesijohto, kellarikerros holvattiin ja ullakolle tehtiin valokuvut. Rakennus maalattiin ulkoa ja sisältä. Taiteilija Severin Falkman maalasi salien lynetit, arkkitehti Frans Sjöström ja koriste-maalari C.H. Carlsson tekivät salien allegoriset maalaukset ja kattokoristeet. Kadunpuoleisiin ikkunoihin kiinnitettiin rautaluukut.

Runsaan kymmenen vuoden kuluttua taloa uudelleenjärjestettiin. Pohjoissalista tehtiin lukusali vuonna 1893 ja talo sähköistettiin.

Arkkitehti Gustaf Nyströmin piirustusten mukaan ryhdyttiin 1902 tekemään uutta lisärakennusta. Sen tieltä poistettiin Engelin aikainen länsisivu, jonka sijaan rakennettiin kuusikerroksinen kirjatorni, ns. rotunda. Se valmistui 1906. Sen runko on terästä ja välipohjat monier-betonia.

Kun tilat kävivät uudelleen ahtaaksi, suunniteltiin kirjastolle uutta taloa. Aarne Ervin suunnitteleman talon rakentaminen piti aloittaa 1940, sota keskeytti kuitenkin hankkeen. Sodan jälkeen kirjasto sai yliopiston muita tiloja käyttöönsä. Porthanian rakennustöiden aikana kirjaston eteläsali muutettiin päälukusalliseksi, jolloin sieltä poistettiin 1908 valmistuneet

kartta- ja planssikaapit. Pohjoissalista tehtiin osin
tutkija- ja sanomalehtisali. Kupolissalin lattia uusit-
tiin Lapin marorilaatoilla. Se on nyt luettelosalii,
ja rotundaan tehtiin työhuoneita.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 24. Yliopiston farmasian laitos
Osoite: Hallituskatu 9
Numero: 091.001.079.002
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Ulkoasultaan yhtenäinen, klassistinen laitosrakennus muodostuu kolmesta tasakorkeasta siivestä. Keskimmäinen, risaliiteillä korostettu pääsiipi ja Kirkkokadun siipi ovat kaksikerroksiset. Hallituskadun siipi on kolmikerroksinen. Pääsiipi rakennettiin Kemian opetusta ja anatomiasalia varten E.B. Lohramannin piirustusten mukaan 1843-46. Sivusiivet suunnitteli G. Nystrom. Kirkkokadun puoleinen rakennettiin 1885 ja Hallituskadun puoleinen 1895.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 25. Ent. Venäläinen sotilassairaala
Osoite: Unioninkatu 38
Numero: 091.001.083.001,
091.001.083.002
092.001.083.004
091.001.083.008

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Pääosiltaan kaksikerroksinen rakennuskompleksi on muotoutunut laajan pihan ympärille monessa eri vaiheessa. Vanhimmat osat suunnitteli C.L. Engel. Pääsiipi ja poikittaiset sivusiivet muodostavat sairaalan klassistisen, pylväin ja pilasterein jäsenetyn paraatisivun. Ne rakennettiin 1820-luvulla ns. Kantoristikoulua varten. Koulu muutettiin sotilassairaalaksi 1830-luvun alussa. Muut pihaa reunustavat rakennusosat ovat pääosin 1860-luvulta ja 1900-luvulta.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

Nimi:	<u>26. Ateneum</u>
Osoite	Kaivokatu 2-4
Numero:	091.001.001.001
Ministeriö:	VM
Haltija:	RAKH
Korjaushuoltaja:	RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Theodor Höijerin suunnittelema taidemuseo rakennettiin vuosina 1885-1887.

Talo tehtiin alkuaan Suomen taideyhdistyksen piirustuskoulun ja sen kokoelmien käyttöön. Yhdistyksen alaisina talossa toimi myös taideteollinen keskuskoulu ja taideteollinen museo. Uusrenesanssityylisen kolmikerroksisen julkisivun veistoskoristeluohjelman arkkitehtinen suunnittelija oli yliopiston estetiikan professori Estlander. Kipsiveistokset teki C.E. Sjöstrand ja Ville Vallgren.

Antikvaarinen arvo

Ateneumin rakennuksen antikvaarinen arvo on rakennustaiteellinen, kaupunkikuvallinen kulttuurihistoriallinen ja symbolinen. Talo täyttää kaikki rakennussuojelun kriteerit valtakunnallisesti ja paikallisesti.

Talon suunnittelija Theodor Höijer oli Suomen uusrenesanssin keskeisin arkkitehti. Osana rautatien rakennuskantaa talolla on tärkeä kaupunkikuvallinen merkitys.

On merkittävää, että talo on edelleen alkuperäistä vastaavassa käytössä, ja että maan keskustaidemuseo sijaitsee selkeästi tärkeällä paikalla kaupungin keskustassa.

Rakennuksen luonne on alusta lähtien ollut julkinen. On tärkeää, että talo voi edelleen toimia keskiseisenä taidemuseona.

Rakennushistoria

Ateneumin taidemuseo rakennettiin vuosina 1885-1887 Theodor Höijerin suunnitelmien mukaan. Rakentamista edelsi pitkä ja monivaiheinen suunnittelutyö jota leimasivat taide- ja kielipoliittiset ristiriidat.

Nimi "Ateneum" otettiin kreikkalaisesta mytologiasta, Pallas Athene Ergane oli taideteollisuuden suojelijatar. Ajan taidepoliittisessa keskustelussa olivat vastakkain taideteollista laitosta puolustaneet ruotsinkieliset liberaalit ja kansallismuseohanketta ajaneet fennomaanit.

Ennen kuin Theodor Höijer museotaloehdotus hyväksyttiin senaatissa 27.3.1884 oli Florian Granholm tehnyt useita suunnitelmia rakennusta varten. Taidemuseorakennusta varten oli myös järjestettävä kansainvälinen arkkitehtikilpailu.

Aloite Ateneumin rakentamiseksi oli yksityinen, Aleksanterin yliopiston estetiikan professori C.G. Estlander oli hankkeen tärkeä puolustaja.

Rakennushankkeesta tuli valtakunnallinen, kun senaatti osallistui siihen 1880-luvun alusta. Senaattori Leo Mechelin johti perustettua virallista rakennuskomiteaa.

Höijerin vanhimmat säilyneet rakennuspiirustukset taloa varten on allekirjoitettu heinäkuussa 1884. Suunnitelmaa pidettiin liian kalliina ja senaatti vaati talon huoneohjelman supistamista. Arkkitehti teki saman vuoden syksyksi uuden ehdotuksen. Suunnitelma esitettiin keisarille, ja piirustusten pohjalta Höijer teki toteutetut piirroksot kesällä 1885.

Nyt oli talon fasadi aiempaa leveämpi. Talon rappu oli yhtä leveä kuin aiemmin, mutta luentosaleja oli kavennettu ja sivusiipiä lyhennetty. Julkisivun keskirisaliittiä oli myös levennetty huomattavasti. Myös sen kohdalla sijaitsevaa keskusporrashuonetta oli muutettu. Uudessa suunnitelmassa vestibyyli oli kahden kerroksen korkuinen. Sen alempi kerros oli ylemmää korkeampi ja porras alkoi kauempaa ulko-ovesta.

Keväällä 1885 vaihdettiin Mechelinin johtaman rakennuksen suunnittelukomitea toteuttavaan komiteaan. Sen puheenjohtajana oli Georg Strömberg, jäsenenä Theodor Decker ja Theodor Höijer, sihteerinä oli rautatiehallituksen virkamies C. Federley.

Talon perustustyöt oli alkanut jo helmikuussa 1885. Urakoitsijana oli C.G. Hjort af Ornäs.

Kaupunki aloitti rautatien torin katukiveyksen teon samanaikaisesti.

Ornäs vastasi myös Ateneumin muuraus- ja puutyöurakasta. Työ alkoi toukokuussa 1886, kesän jälkeen olivat kattotuolit ja suurin osa katosta valmiina. Suunnitelmien mukaan talon sisämuuraus- ja puutöiden piti olla valmiina tammikuussa 1887. Julkisivutyöt oli määrä saada päätökseen saman vuoden elokuussa.

Talon luentosalien kattokonstruktiot teki insinööri John Granstedt. Högforsin ruukki teki tarvittavat rautavalut. Päärapun takorautainen balustradi on Pietarista. Sen teki Karl Winklerin liike omien piirrosten mukaan.

Talon alkujaan ympäröineen rauta-aidan teki G.E. Berggren. Sähkökalusteet toimitti Wadenin liike.

Richard Heimberger teki interiöörien rakenteiden veistostyöt Höijerin tekemien suunnitelmien mukaan. Höijer vastasi myös muista talon sisustuksen detaljeista. Hän valitsi myös rakennuksen värisävyt. Aiemmin oli päätetty, että interiööriin ei tehdä kuvaohjelmaa eikä figuurikoristelua. K.K. Hellstenin maalausliike ja Salomo Wuorio tekivät talon maalaustyöt. Sisäväreinä oli yksi perussävy variaatioineen. Salomo Wuorion liike maalasi interiöörit uudelleen Höijerin suunnitelmien mukaan vuosisadan vaihteessa.

Fasadin monimuotoinen kuvaohjelma on Mechelinin, Estlanderin ja Höijerin aikaansaama. Talon keskirisaliitin esikuvana on ollut mm. Düsseldorfin vuonna 1881 valmistunut taidemuseo.

Kuvanveistäjä C.E. Sjöstrand teki keskirisaliitin karyafydit jotka kuvaavat maalausta, kuvanveistoa, arkkitehtuuri ja grafiikkaa.

Päätykolmioreliefin aiheena on Suomi joka jakaa voitonseppeleitä taiteelle. Risaliitin keskiosassa olevat kolme rintakuvaa esittävät Feidiasta, Rafaelin ja Bramantea; ne symboloivat kuvanveistoa, maalausta ja arkkitehtuuri. Ville Vallgren teki kuusitoista reliefimedalionkia, jotka kuvaavat arkkitehteja ja taiteilijoita.

Talon alkuperäinen väri on ollut ruskeansävyinen hiekkakivi-imitaatio. Sen pohjakerroksen rustikointi on ollut harmaata ja siinä on ollut vihertäviä sävyjä. Keskirisaliitin kipsiornamentit ovat olleet harmaita.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 27. Kasvitieteellinen puutarha
Osoite: Unioninkatu 44
Numero: 091.001.273.001,
091.001.273.004,
091.001.273.008,
091.001.273.010

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

1830-luvun alussa perustetun yliopiston Kasvitieteellisen puutarhan alkuperäinen puinen hallintorakennus valmistui C.L. Engelin suunnittelemana 1833. Siinä on kolme matalaa siipeä, poikittainen pääsiipi on puutarhan suuntaan. Rakennusta on myöhemmin korotettu. Kaisaniemen rantaa vasten oleva pieni asuinrakennus on 1800-luvun lopulta. Kolmikerroksinen, ulkoasultaan jugend-tyylinen laitusrakennus valmistui vuonna 1900. Sen suunnitteli Gustaf Nyström, joka myös laati 1889 valmistuneen rauta- ja lasirakenteisen palmuhuoneen piirustukset. Alueella on myös vanha muualta siirretty kaivorakennelma.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 28. Rautatieasema
Osoite: Rautatieasema
Numero: 091.001.284.001
Ministeriö: LM
Haltija: RH
Korjaushuoltaja: RH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Helsingin nykyinen asemarakennus syntyi tuloksena vuonna 1904 järjestetystä arkkitehtikilpailusta. Kilpailun voittivat Herman Gesellius, Armas Lindgren ja Eliel Saarinen kansallisromanttisella ehdotuksellaan. Kilpailun herättämän kritiikin sekä eurooppalaisten rautatieasemien tutkimisen seurauksena Saarinen laati uuden suunnitelman, josta tuli hänen tyyllillinen käännekohtansa ja ensimmäinen kansainvälisesti tunnettu työnsä. Helsingin rautatieasema valmistui tämän suunnitelman mukaisena vuosina 1909-1919. Se on tyyppiltään kolmisiipinen pääteasema, jota leimaa wieniläisvaikutteinen ja rationalistinen, arkkitehtonisia volyymeja korostava monumentaaliteyhyli. Teräsrakenteisen laiturihallin sijasta päähalli on katettu teräsbetoniholvilla, jonka kummallakin puolen ovat symmetrisesti matalammat lipunmyynti- ja ravintolatilat. Aseman eksteriööriä hallitsevat suuret sisäänkäynnit ja graniittijulkisivut. Pääsisäänkäyntiä reunustavat Emil Wikströmin veistokset, torijulkisivun kohokohtina ovat kellotorni sekä keisarillisen odotushuoneen sisäänkäynti.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

nimi: 29. Valtioneuvoston juhlahuoneisto
Osoite: Fabianinkatu 25
Numero: 091.001.019.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Valtioneuvoston juhlahuoneisto valmistui pääosin vuonna 1822 ja lopullisesti vuonna 1825. Carl Ludwig Engel suunnitteli rakennuksen Suomen sotaväen ylitarkastajan käyttöön.

Vuodesta 1828 vuoteen 1834 rakennus oli Helsingin Yliopiston käytössä. Vuonna 1840 talosta tehtiin kenraalikuvernöörin palatsi.

Talo oli vuonna 1918 punaisten päämajana, seuraavana vuonna se oli C.G.E. Mannerheimin virka-asuntona.

Myöhemmin se oli ulkoministeriön virka-asuntona ja eri virastojen sijoituspaikkana jonka jälkeen siitä tehtiin valtioneuvoston juhlahuoneisto.

Vuonna 1851 Ernst Bernhard Lohrmann suunnitteli kaksikerroksisen lisärakennuksen talon pihalle. Vuosina 1866-68 juhlahuoneisto korjattiin perusteellisesti Carl A. Edelfeltin suunnitelmien mukaan.

Arkkitehti Sirkka Tarumaan johdolla talossa tehtiin korjaus ja muutostöitä 1960-luvulla.

Antikvaarinen arvo

Talo oli valmistuessaan Suomen edustavimpia. Empire-tyylinen rakennus poikkeaa Engelin muusta arkkitehtuurista. Esikuvana on ollut kreikan ja rooman arkkitehtuurin sijaan renesanssiajan palatsiarkkitehtuuri.

Sisätilojen koristelu ja kalustus ei ole ulkoarkkitehtuurin tavoin uusklassista, vaan 1860-luvun jälkeen taloon tehtyä. Sisustukset liittyvät olennaisesti talon vaiheisiin kenraalikuvernöörien aikana.

Rakennushistoria

C.L. Engelin suunnittelema Valtioneuvoston juhlahuoneisto valmistui pääosin 1822 ja lopullisesti 1825 alunperin Suomen sotaväen ylitarkastajan myöhemmin

Divisioonankomentajan taloksi. Se oli Turusta Helsinkiin muuttaneen yliopiston ensimmäinen talo. Yliopiston käytössä se oli vuosina 1828-1834. Vuodesta 1840 Suomen itsenäistymiseen talo oli kenraalikuvernöörin palatsi.

Talo oli vuonna 1918 punaisten päämajana, jolloin se sai pilkkanimen smolna. Kun C.G. Mannerheim oli valtionhoitaja, talo oli hänen virka-asuntonaan. Myöhemmin se oli ulkoministerin virka-asunto ja virasto. Myöhemmin siitä tehtiin valtioneuvoston juhlahuoneisto.

Vuonna 1851 E.B. Lohrmann suunnitteli kaksikerroksisen lisärakennuksen talon pihalle. Vuosina 1866-68 koko talo korjattiin perusteellisesti Carl Albert Edelfeltin suunnitelmien mukaan. Talossa tehtiin perusteellinen korjaus Sirkka Tarumaan johdolla 1960-luvulla.

Engel teki taloa varten kaksi fasadisuunnitelmaa, joista keisari valitsi mieleisensä toteutettavaksi. Engel allekirjoitti piirustukset 16.3.1820. Talon urakoitsijaksi valittiin venäläinen kauppias Nikolai Korastileff. Vuoden 1822 kesällä talo oli melkein kokonaan valmis.

Talossa tehtiin Engelin johdolla ensimmäiset väliseinämuutokset, kun yliopisto muutti sinne. Vuoden 1839 aikana taloa korjattiin jälleen. Siitä piti tehdä kenraalikuvernöörin arvolle sopiva. Jean Wik teki tarvittavat muutostyöt Engelin valvonnassa Wik ei tehnyt taloon rakeenteellisia muutoksia.

Kenraalikuvernööri halusi talosta edustavamman kuin mitä vuoden 1840 muutoksilla oli aikaansaatu. Vuonna 1848 intendentinkonttorin johtaja E.B. Lohrmann suunnitteli muutokset. Pääsisäänkäynti varustettiin metallikatoksella ja talon ulkoportaat uusittiin. Myös talon sisätiloja maalattiin.

Lohrmann suunnitteli myös vuoden 1851 tehdyn talon laajennuksen. Lisärakennus tehtiin keskelle pihaa.

Vuonna 1866 aloitettu muutostyö annettiin Carl Albert Edelfeltille. Hän muutti sisätilojen uusklassisen muotokielen miltei kokonaan.

Edelfeltin suunnitteleminen muutosten jälkeen talossa tehtiin hyvin vähän muutoksia. Vasta vuonna 1964 talo peruskorjattiin. Muutostyöt suunnitteli Sirkka Tarumaa. Korjausten yhteydessä uusittiin talon perustukset ja puiset välipohjat korvattiin betonisilla. Taloon tehtiin myös kaksi hissiä.

Korjausten jälkeen talo on ollut valtioneuvoston juhlahuoneistona.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 30. Ent. Hypoteekkiyhdistyksen talo
Osoite: Eteläesplanaadi 16
Numero: 091.001.018.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Hypoteekkiyhdistyksen talo valmistui 1908. Sen suunnitteli Lars Sonck. C.W. Frölander piirsi talon sisustuksen.

Antikvaarinen arvo

Rakennuksen muotokieli oli Sonckille uudenlaista ja se oli muutenkin merkityksellinen aikansa suomalaisen arkkitehtuurin kannalta.

Sonckille se merkitsi Eiran sairaalassa ja Puhelinyhdistyksessä aiemmin käyttämien epäsymmetristen ratkaisujen hylkäämistä symmetrisen, pylväikön koristaman ja klassisoivan julkisivun hyväksi.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 31. Valtion talo Rikhardinkatu 2
Osoite: Rikhardinkatu 2
Numero: 091.001.011.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Viisikerroksinen, ulkoasultaan uusrenesanssityylinen
asuintalo rakennettiin 1890-92. C.R. Rosenbergin
laatimien piirustusten mukaan.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 32. Kaartin kasarmi
Osoite: Kasarmikatu 19
Numero: 091.001.196.003
Ministeriö: PLM
Haltija: PLM
Korjaushuoltaja: PLM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Kasarmin kolmikerroksisen pääsiiven risaliitein jäsenelty empirejulkisivu hallitsee Kasarmitoria. Pääsiipi rakennettiin 1820-22. C.L. Engel teki talon osana Suomen harjoituspataljoonalle tekemäänsä kasarmisuunnitelmaa.

Rakennus vaurioitui erittäin pahoin ilmapommituksessa 1944. Vuonna 1956 päättyneessä korjaustyössä ulkoasu säilytettiin entisellään. Kasarmikadun puoleinen siipi valmistui 1846. Sen piirustukset laati E.B. Lohrmann paljolti Engelin suunnitelman peruslinjoja noudatellen.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 33. Kaartin maneesi
Osoite: Kasarmikatu 15
Numero: 091.001.196.001
Ministeriö: PLM
Haltija: PLM
Korjaushuoltaja: PLM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Maneesi rakennettiin A.H. Dalströmin piirustusten mukaan 1875-77. Se joutui sittemmin sekundaarikäyttöön ja sen yhtenäinen hieno sisätila tuhoutui. Ulkoasua leimaa rappaamattomat tiilifasadit ja koristeelliset yksityiskohdat.

Antikvaarinen arvo

Länsipäädyn toisarvoinen ja talon arkkitehtuuriin täysin sopimaton lisärakennelma vähentää talon rakennushistoriallista arvoa.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 34. Rakennustaiteen muso
Osoite: Kasarmikatu 24
numero: 091.001.087.001
Ministeriö: OPM
Haltija: OPM
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Nykyinen rakennustaiteen museon talo tehtiin alkujaan tieteellisten seurojen käyttöön. Rakennus valmistui vuonna 1899.

Magnus Schjerfbeckin tekemästä suunnitelmasta toteutettiin vain keskiosa. Yleisten rakennusten ylihallitus valvoi rakennustöitä, urakka annettiin rakennusmestari J.G. Rosenbergille. Keskuslämmitys ja vesijohdotyöt teki insinööri Huber. Arkkitehti G. Wasastjer-na valvoi rakennustöitä.

Talo oli seuroille liian ahdas jo ennen ensimmäistä maailmansotaa. Tieteelliset seurat muuttivat talosta Säätytaloon vuonna 1931.

Yliopiston voimistelulaitos muutti entiseen tieteellisten seurojen taloon asteittain. Muutostöistä vastasi Gunnar Stenius. Korjauksia tehtiin myös vuonna 1944, kun rakennus vaurioitui pommituksessa.

Rakennustaiteen museo on toiminut talossa vuodesta 1982.

Antikvaarinen arvo

Talo on edustava esimerkki Helsingin uusrenesanssiarkkitehtuurista.

Rakennushistoria

Rakennustaiteen museon toimitalo rakennettiin alunperin tieteellisten seurojen käyttöön vuonna 1899. Suomen vanhimmat tieteelliset seurat oli perustettu viime vuosisadan alussa ja vuosisadan loppuun mennessä niiden toiminta oli laajentunut niin paljon, että kysymys omasta talosta tuli ajankohtaiseksi. Ensimmäinen aloite tehtiin vuonna 1890, jolloin Yleisten rakennusten ylihallituksen palveluksessa olevalta arkkitehti Magnus Schjerfbeckiltä pyydettiin luonnospii-rustukset ja kustannusarvio uudesta rakennuksesta. Mahdollisina rakennuspaikkoina oli Siltavuori ja Tähtitorninmäki. Tarvittiin kaksi tuloksetonta yritystä varojen saamiseksi valtiopäiviltä ennen kuin senaatin asettama komitea vuonna 1896 totesi, että huomattavim-pien tieteellisten seurojen käyttöön on rakennettava

talo, jonka hoidosta huolehtisi näiden seurojen muodostama valtuuskunta. Tarkoitukseen varattiin Kasarmikadun varrelta tontti numero 24 ja Magnus Schjerfbeckiä pyydettiin laatimaan piirustukset koko tonttialueen täyttävää rakennusta varten. Näin suunnitellun rakennuksen todettiin kuitenkin ylittävän seurojen silloisen tilantarpeen ja senaatilta anottiinkin varoja ja pienempää rakennusta varten. Ehdotettiin, että suunnitellusta rakennuksesta toteutettaisiin tässä vaiheessa vain osa ja että se tuevaisuudessa voitaisiin rakentaa koko tonttialan käyttäväksi.

Joulukuussa 1897 olivat uudet piirustukset ja kustannusarvio valmiit ja helmikuussa 1898 myönnettiin rahat talon rakentamiseksi. Yleisten rakennusten ylihallitus valvoi rakennustöitä, urakka annettiin rakennusmestari J.G. Rosenbergille ja keskuslämmitys ja vesijohtotyöt insinööri R. Huberille. Valvojana paikalla toimi arkkitehti G. Wasastjerna ja tarkastavana arkkitehtina M. Schjerfbeck.

Varsinaiset rakennustyöt tehtiin kesällä ja syksyllä 1898, sisustus- ja maalaustyöt seuraavan vuoden kevään ja kesän aikana. Loppukatselmus tehtiin yleisten rakennusten ylihallituksen johtajan Sebastian Gripenbergin johdolla 13. lokakuuta vuonna 1899.

Alkuperäisten suunnitelmien mukaisesta rakennuksesta toteutettiin vain kuutiomainen keskiosa. Tyyliiltään se noudattaa Helsingissä viime vuosisadan lopulla vallinnutt uusrenesanssia suhteellisen yksinkertaisessa muodossa. Julkisivu on voimakkaasti jäsennetty karniisein ja pilasterein, joiden väliset kentät ovat toisessa ja kolmannessa kerroksessa lähes kokonaan ikkuna-alaa. Sisätilaa hallitsee mahtipontisen komea ja koristeellinen porraskäytävä, jonka mitoituksessa otettiin huomioon myös rakennuksen tuleva laajennus.

Talon kellarikerroksessa olivat tilat keskuslämmitystä varten puuvarasto sekä lämmittäjän ja vahtimestarin asunnot. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsi kirjastonhoitajalle varattu pieni asunto sekä huoneita arkistoja, kirjavarastoja ja pakkausta varten.

Toisessa kerroksessa oli iso kahteen kerrokseen jaettu kirjastosali, lukusali sekä valiokuntahuoneita.

Kolmannessa kerroksessa oli pienten valiokuntahuoneitten lisäksi kaksi suurta kokoontumishuonetta, joissa oli mahdollista järjestää myös tieteellisiä näyttelyitä ja jotka myöhemmin taloa laajennettaessa oli tarkoitus yhdistää yhdeksi isoksi juhlasaliksi, joka porraskäytävän ohella on talon koristeellisin sisätila. Tähän tilaan liittyi myös yleisölehteri, jolle päästiin erillisiä puita pikkuportaita pitkin.

Tieteelliset seurat kokoontuivat talossa ensimmäistä kertaa syksyllä 1899 ja olivat aluksi uusiin tiloihinsa erittäin tyytyväisiä. Kuitenkin jo ennen ensimmäistä maailmansotaa tilanahtaus kävi kirjastojen nopean kasvun vuoksi ilmeiseksi. Tiedeseurojen valtuuskunta esitti lisärakennusta tehtäväksi joko samaan tapaan kuin Gustaf Nyströmin vuonna 1906 tekemä yliopiston kirjaston laajennus puolipyöreänä rotundana tai sitten alkuperäisten suunnitelmien mukaan sivuille tehtyinä lisärakennuksina. Valtion varojen niukkuuden vuoksi kaikista laajennussuunnitelmista jouduttiin kuitenkin luopumaan, ja vuonna 1931 tieteelliset seurat muuttivat Säätytaloon. Tämän jälkeen yliopisto sai Kasarmikatu 24:n haltuunsa ja yliopiston voimistelulaitos muutti sinne asteittain.

Kesällä 1934 rakennuksessa tehtiin yliopiston arkkitehti Gunnar Steniuksen johdolla korjaus- ja muutostöitä: välipohjia vahvistettiin ja toiseen ja kolmannen kerrokseen rakennettiin miesten ja naisten voimistelusalit sekä ullakolle suihku- ja pukeutumistilat. Rakennus sai silloin myös lempinimen "jymppä", kun sitä siihen saakka oli yleisesti kutsuttu "pöllöläksi" pääoven yläpuolella olevna minervan symbolilinnun pöllön mukaan. Lukuunottamatta keskeytystä, jonka aiheuttivat taloa vaurioittaneet pommitukset helmikuussa 1944, toimi yliopiston voimistelulaitos Kasarmikadulla vuoteen 1974, jolloin liikunnanopettajien koulutus siirtyi kokonaisuudessaan Jyväskylään. Taloon sijoitettiin sitten tilapäisesti yliopiston tiedotusopin laitos, voimistelusalit siirtyivät ylioppilaitten harrastusliikunnan käyttöön. Valtio varasi rakennuksen Suomen rakennustaiteen museolle jo 1970-luvun alussa mutta työllisyys- ja rahoitussyistä korjaustöihin päästiin vasta vuoden 1980 syyskuussa. Rakennuttajana toimi rakennushallitus, arkkitehtisuunnittelusta vastasi arkkitehtitoimisto Marjatta ja Martti Jaatinen, entistyksestä museon arkiston silloinen päällikkö arkkitehti Igor Herler ja sisustussuunnittelusta sisustusarkkitehti Lauri Anttila. Korjaus- ja restaurointityöt valmistuivat marraskuussa 1981 ja museo aloitti toimintansa uudessa talossaan helmikuussa 1982. Viidenkymmenen vuoden tauon jälkeen rakennus palasi lähelle alkuperäistä käyttötarkoitustaan.

Ensimmäiseen kerrokseen tehtiin kirjasto, tutkimustoimisto, valiokuntahuone ja pieni kirjamyymälä. Toiseen kerrokseen tehtiin suuri näyttelysali ja toinen pienempi sali. Kolmannen kerroksen suuri sali entistettiin alkuperäiseen koristeelliseen asuunsa muistuttamaan juhlasalia, joksi se aikanaan suunniteltiin. Nyt sinne on sijoitettu arkisto, samassa kerroksessa ovat myös museon hallinnolle varatut tilat.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 35. Ent. Kalevan talo
Osoite: Uudenmaankatu 1-5
Numero: 091.001.027.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

RAKENNUSHISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Theodor Höijer suunnitteli Erottajan puoleisen viisikerroksisen uusrenesanssin talon 1889. Se valmistui 1891. Yrjönkadun puoleisen talon suunnittelivat ~~G. Finnilä ja P.E. af Enehjelm~~ 1909.

Graham, Helman, Wasastjerna 1903

Antikvaarinen arvo

Talo on edustava esimerkki Helsingin kasvusta ja vaurastumisesta viime vuosisadan jälkipuolella. Rakentamisaikanaan se oli poikkeuksellisen iso ja mannermainen.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 36. Helsingin teknillinen oppilaitos
Osoite: Abrahaminkatu 1-5
Numero: 091.001.071.001
Ministeriö: OPM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Nykyinen rakennus muotoutui kolmessa päävaiheessa. Lähtökohtana oli F.A. Sjöströmin 1872 suunnittelema ja 1877 valmistunut kolmikerroksinen talo. Sitä laajennettiin vuonna 1904 G. Nyströmin piirustusten mukaan Bulevardin ja Lönnrötinkadun puoleisilla sivuilla. Viimeisenä vaiheena 1926-28 vanhaa keski-osaa korotettiin kahdella kerroksella Armas Lindgrenin suunnitelman mukaan.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 37. Helsingin teknillinen oppilaitos
Osoite: Bulevardi 29
Numero: 091.001.071.001
Ministeriö: OPM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

F.A. Sjöström suunnitteli talon asuinkäyttöön 1870-luvun lopulla. Se on kolmikerroksinen ja uusrenessanssityylinen.

Valtio hankki talon 1897 ja sinne sijoitettiin Geologinen toimikunta ja virastoja.

Antikvaarinen arvo

Talo oli aikanaan Helsingin edustavimpia kerrostaloja.

Se suunniteltiin vapaana seisovaksi, vain puutarhan ympäröimäksi kaupunkihuvilaksi.

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 38. Suomen Kansallisooppera
Osoite: Bulevardi 23-27
Numero: 091.001.255.001
Ministeriö: OPM
Haltija: OPM
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Talo valmistui venäläisten näyttelijäseurueiden käyttöön vuonna 1879. Sen suunnittelivat venäläiset upseerit. Pietarin taideakamia tarkasti piirroksat. Sisustuksen kattomaalaukset teki severin Falkman. Salomo Wuorion maalausliike teki talon koristemaalaustyöt.

Rakennus siirtyi vuonna 1918 Helsingin kaupungin omistukseen, ja siitä tehtiin ooppera. Korjaustyöt suunnitteli arkkitehtitoimisto Palmqvist & Sjöström. Suurin muutos oli permannon ja parvien laajentaminen taaksepäin suorapäätteisiksi.

Arkkitehtitoimisto Borg, Sirén & Åberg suunnitteli talon luoteisosaan näyttämölaitevaraston.

Vanhan teatterin näyttämöpäähän suunniteltiin 1950-luvulla läsiipi. Sen suunnitteli arkkitehti Aarno Raveala.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

Helsingin venäläinen valtion teatteri perustettiin kenraalikuvernööri Nikolai Adelbergin aloitteesta vuonna 1968.

Aluksi teatteri käytti tilapäisesti Arkadia-teatterin tiloja. Helsinkiin saapui Pietarista ja sen lähiseuduilta pieniä näyttelijäseurueita esittämään näytelmiä ja operetteja.

Suomen kenraalikuvernöörinä vuosina 1866-81 toiminut Nikolai Adelberg hankki tsaari Aleksanteri II:n suostumuksen venäläisen teatterirakennuksen rakentamiselle. Kulttuurillisten syiden lisäksi teatterin rakentamisella oli selkeä poliittinen päämäärä. Kenraalikuvernööri piti venäjänkielistä teatteria ainutlaatuisena keinona Suomen kulttuurin venäläistämiseksi.

Adelberg oli kiinnostunut teatterista, ja hän johti myös rakentamistöitä alusta lähtien.

Säästäväisyyden ja rakennustyön edistymisen helpomman seuraamisen takia Adelberg valitsi venäläiset upseerit talon suunnittelijoiksi.

Suomen sotilaspiirin insinöörien esimies, kenraalimajuri Mihail Frolov aloitti rakennuspiirustusten tekemisen vuonna 1875. Viaporin linnoituksen insinöörihallinnon esimies Petr Bernard teki Frolovin johdolla piirustukset valmiiksi. Bernard käytti ilmeisesti apuna valmiita tyyppipiirustuksia ja sai suunnitelmat tehtyä kuukaudessa. Talo suunniteltiin alunperin ahtaalle tontille Simonkadun varteen. Pietarin Taideakatemian professorit A.I. Krakau ja D.I. Grimm tarkastivat rakennuspiirustukset ja hyväksyivät ne muutamien muutosehdotuksin.

Rakennuspiirustuksiin tehtiin kuitenkin vielä paljon muutoksia. Adelberg oli tyytymätön teatterin pieneen kokoon, sijaintiin tontilla ja ennenkaikkea aiottuun rakennuspaikkaan Simonkadulla.

Adelberg vaati, että teatterin katsomo suurennettaisiin 500 paikkaiseksi ja sen sivukäytäviä laajennettaisiin.

Teatterin koko ja sijainti kaupunkikuvassa olivat Adelbergille poliittisia kysymyksiä. Rakennuksen edustava ulkoasu ja hyvä kaupunkikuvallinen sijainti olivat tärkeitä venäläisen kulttuurin symboleita. Venäläisen teatterin ei sopinut olla vaatimattomampi ja sijaita huonommin kuin ruotsalaisen teatterin. Helsingissä oli 1870 luvun alussa alle 4000 venäläistä, ruotsinkielisiä yli 18.000. Helsingiläisen mittapuun mukaan suuren venäläisen teatterin rakentamisen syy ei siis ollut venäjänkielisten kulttuuripalvelujen suuri kysyntä. Talolla oli myös suuri symboliarvo.

Venäläiselle teatterille etsittiin kauan uutta paikkaa. Vaihtoehtoiksi kiteytyi kolme aukiota. Mahdollisia rakennuspaikkoja olivat nk. juutalaisten tori joka sijaitsipyhän kolminaisuuden kirkon vieressä. Muina mahdollisuuksina oli Kolmikulman tori (Trekan-ten, nykyinen Erottajan puistikko) ja tyhjä tontti Hietaniemen torilla, Bulevardin ja Abrahaminkadun varrella.

Rakennuspaikasta päästiin sovitteluratkaisuun. Uudenmaan läänin kuvernööri ehdotti 16.12.1875 venäläisen teatterin rakennuspaikkaa Helsingin maistraatille. Valtuusto päätti 27.1.1876 luovuttaa ilman korvausta Albertinkadun korttelin n:o 8 ja Bulevardin korttelit n:ot 18 ja 20. Lopputulos oli tyydyttävä, vaikka teatteria ei saatukaan aukiolle. Bulevardin seudulla oli kuitenkin korkea status, siellä asui pääasiassa Helsingiläisiä virkamiehiä puutarhojen somistamissa kaupunkitaloissa.

Rakentaminen

Adelberg nimitti helmikuussa 1876 rakennuskomitean, jonka tehtävänä oli valvoa rakennusvarojen käyttöä. Komitean päätösvalta osoittautui myöhemmin nimelliseksi. Komitean jäsenet olivat Konstantia Reibnitz, Sofronovits, Frolov, Tsepurnov ja Osetrov. He olivat venäläisiä upseereita. Rakennustöitä johti insinöörieversti Siegerkorn Frolovin valvoessa teknisiä seikkoja. Siegerkornin tilalle tuli vuonna 1877 insinöörieversti Kasperov, jonka nimi on talon rakennuspiirustuksissa.

Rakennusmateriaalit toimitti kauppaneuvos Tserysev. Hän sitoutui aluksi rakennuttamaan teatteria syksyyn 1878 mennessä.

Rakennuslupa saatiin Uudenmaan läänin kuvernööriltä, joka ilmoitti komitean puheenjohtajalle, että kaupungin ainoana ehtona oli aidan rakentaminen rakennuspai-kan ympärille. Adlerbergin vaatimuksesta vt. kenraali-kuvernööri B.A. Indrenius päätti aloittaa rakennus-työt, joihin ryhdyttiin 22.4.1876.

Ensimmäisenä rakennusvuotena yllätyksiä tuotti rakennuskustannusten huima nousu ja kaupungin rakennusmääräykset. Eniten töitä viivästyttivät tiilien ja graniitin kuljetus Ahvenanmaalta Bomarsundin linnoituksesta, joka oli hävitetty Krimin sodan aikana. Suomen sotaväen ylipäällikön asemassa Adlerberg sai Venäjän sotaneuvostolta luvan käyttää Ahvenanmaan linnoitusmateriaaleja elokuussa 1875. Samassa kuussa alkoivat työt Ahvenanmaalla. Työvoimana käytettiin venäläisiä sotilaita ja kuljetukset oli tarkoitus tehdä ilmaiseksi Meriministeriön laivoilla.

Helsingin sanomalehdet seurasivat rakennustöiden edistymistä, ja elokuussa 1877 Morgonbladet tiesi kertoa, että tiiliä siirretään Ahvenanmaan linnoitusraunioilta, "jotta ne tästä edes kaikuksivat rauhallisempia säveliä kuin kanuunanlaukaukset". Kesti kuitenkin kauan, ennen kuin rakennus valmistui. Jo kesällä 1876 jouduttiin turvautumaan myös yksityisiin laivakuljetuksiin. Toukokuussa Siegerkorn ilmoitti, että jos kuljetusvaroja ei lisätä, rakennustöiden valmistuminen siirtyisi vuodelle.

Talohankkeen tiukkaa säästöbudjettiakaan ei pystytty siten noudattamaan kovinkaan kauan. Puuttuvan summan eli 60 000 ruplaa Kenraalikuvernööri anoi jälleen rahat tsaarilta. Tähän tarjoutuikin kesällä 1876 tilaisuus Aleksanteri II:n vieraillessa Suomessa. Tsaari matkusti seurueineen Hämeenlinnan Parolaan seuraamaan sotaväen harjoituksia heinäkuun 17. päivänä ja junavaunussa Helsingistä Parolaan Adlerberg esitteli hänelle rakennuspiirustukset ja

kustannuslaskelmat selontekoineen, kuten hän ilmoitti kanslialleen. Selviteltyään rakennusvaiheita Adlerberg totesi raportissaan tsaarille: "Tämä summa (123 000 ruplaa) on hyvin kohtuullinen, jos otetaan huomioon, että tšekäläinen teatteri, jossa paikkoja vain puolitoista kertaa enemmän (Ruotsalaisessa teatterissa on 780 paikkaa ja venäläiseen teatteriin aiottiin 500) ja jonka kaupunki rakennutti arkkitehtien avulla, tuli maksamaan 190 000 ruplaa aikana, jolloin rakennusmateriaalien hinnat ja työntekijöiden palkat olivat kaksi tai kolme kertaa halvemmat". Ja Adlerbergilla oli ilo ilmoittaa, että "Hänen Keisarillinen Korkeutensa suvaitsi määrätä Valtionkassasta luovutettavaksi kuusikymmentä tuhatta ruplaa". Ehtona oli ettei summaa saanut ylittää.

Sisätilojen koristelu

Julkisivujen ja sisätilojen koristelu syntyi yhdistelmänä venäläisten ja suomalaisten arkkitehtien suunnitelmia.

Pietarilainen arkkitehti Ieronim Osuhovski suunnitteli teatterin sisätilojen koristelua vuonna 1879. Hän kävi kahdesti Helsingissä ja teki sisätilojen koristelun osin Adlerbergin toivomusten pohjalta. Tämä toivoi, että katsomo olisi ns. Ludvig XV:n tyyliä ja sen verhoilussa käytettäisiin kirsikanväristä samettia. Adlerberg teki myös itse viisi luonnosta tsaarin aition koristeaiheiksi. Osuhovski suunnitteli myös tsaarinaition huonekaluja ja muiden aitioiden koristelun, joiden materiaalina oli vaaleansininen ja vihreä sametti. Sopimuksen mukaan aitioiden piti olla ilman kultausta ja mahdollisimman yksinkertaiset, mutta Adlerbergin toivomuksesta niissä käytettiin rikkaampaa koristelua. Osuhovski suunnitteli myös ulkopäädyn uuden julkisivun ennen kun lopetti työn.

Suomalainen arkkitehti Jacob Ahrenberg sai työkseen keskeneräisen sisustuksen valmiiksi tekemisen. Kesäkuussa 1879 tehdyn sopimuksen mukaan Ahrenberg teki muutoksia teatterin koristeluun nähtävästi säilyttäen osan Osuhovskin ratkaisuista. Hän suunnitteli sisätilat ja päätyjen korkokuvat. Ahrenberg muistelee käyneensä pitkiä keskusteluja kenraalikuvernöörin kanssa, sillä tämä halusi nähdä kaikki piirustukset.

Severin Falkman teki kattomaalauksen, jossa on kaksi toista amoriinia. Aihe on ilmeisesti peräisin Pietarin Marian teatterista (nykyinen Kirovin oopperaja balettiteatteri). C. Calrsson suunnitteli katon ja seinien paperimassakoristelut. Pietarilaisen A. Larinin ateljeesta tilattiin arkkitehdin suunnittelemat kipsikoristeet. Kipsikoristeita valmisti myös helsinkiläinen mestari Strömholm. Tsaarin aition ornamentti, kotka ja seppelä valmistettiin Pietarissa, mistä L. Pugatsevski tuli Helsinkiin asettamaan sen omakäsitsesti paikoilleen.

Teatterin lavastukset ja näyttämökoneet valmistivat ajan parhaat venäläiset ja saksalaiset asiantuntijat. Näyttämötekniikasta vastasi Iosif Vorontsov, Pietarin Marian teatterin "mekaanikko" eli tämän ooppera- ja balettiesityksiin erikoistuneen teatterin tekninen johtaja. Huhtikuussa 1877 hän lupasi valmistaa näyttämömekanismin ja sen rakenteen piirustukset.

Töiden aloittaminen siirtyi kuitenkin seuraavan vuoden kesään. Vorontsov sitoutui aloittamaan työt Helsingissä 1.5., päättämään ne 15.8.1878 ja rakentamaan näyttämön ja sen nousevan lattian laitteet kaikkine mekaanisine osineen. Hän valvoi työtä henkilökohtaisesti. Syksyllä 1879 Vorontsov suunnitteli myös näyttämön kaasuvalaistuksen

Laitteet toimitti helsinkiläinen kaasuvaloyhtiö.

Muuta rakennustekniikkaa käytiin opiskelemassa Tukholmassa Adlerberg lähetti kesäkuussa 1877 Frolovin, Kasperovin ja tulkin Tukholmaan tutustumaan teatterien valaistukseen, lämmitykseen ja tuuletukseen. Valaisimia hankittiin mm. Tukholmasta, josta Joseph Leja toimitti Helsingin teatterin katsomoon "kupolinmuotoisen valaisimen" ja muita lamppuja. Berliinistä Adlerberg hankki pronssisen 24-kynttiläisen kristallikruunun tsaarin aitioon ja kaasukattokruunun näyttämölle esityksiä varten. Pietarilainen metallitehdas valmisti teatteriin lämmityslaitteita ja rautaportaikoja. Myös talon peilit tuotiin Pietarista.

Lavastusasioissa Adlerberg kääntyi aluksi pietarilaisen akateemikko M. Siskovin puoleen ja sai tältä lavasteluettelon Helsingin teatteria varten. Adlerberg otti kuitenkin helmikuussa 1879 yhteyttä kuuluisaan berliiniläiseen lavastajaan Paul Gropiukseen. Kenraalikuvernööri pyysi rakennuskomissiota panemaan syrjään osan teatterin varoista lavasteiden hankkimiseksi hänen ohjeittensa mukaan.

Professori ja kuninkaallinen lavastaja Paul Gropius oli työskennellyt Helsingissä jo kahdesti aikaisemmin. Häneltä oli tilattu kaksitoista kulissikerrastoa vuonna 1861 valmistuneeseen Helsingin Uuteen teatteriin. Myös teatterin palon jälkeen tehtyjen uudisrakennukseen Gropius oli valmistanut kulissit vuonna 1865 tehdyn laskelman mukaan, jonka hän lähetti Adlerbergille hintavertailua varten. Berliiniläinen mestari saapui Helsinkiin maalikuussa 1879 suunnitellakseen venäläisen teatterin lavastukset.

Lavastusten lisäksi Gropius toimitti myös näyttämön verhoilun: taustafondin, kaksi sivu- ja kaksi kattoverhoa. Kulissikerrastoja hän valmisti seuraavan luettelon mukaan, ja niissä vuorottelivat näytelmiin ja oopperoihin soveltuvat lavastukset.

Talonpoikaishuone (mahdollisuuksien mukaan venäläiseen tyyliin), roomalaistyylinen sali, ylellinen antiikkisali, renesanssihuone, rokokohuone, ylellinen tanssiaissali, kaksi porvarishuonetta, linnan sisäpiha, puisto, sankka metsä, nykyaikainen katu, venäläinen kylä, maisema, goottilainen sali, merimaisema, jossa on erilaisia pieniä veneitä ja rikkaasti koristeltuja gondoleja.

Lavasteita alkoi saapua Berliinistä Lyypekin kautta syyskuussa 1879, joulukuussa suurin osa oli toimitettu Helsinkiin ja loppuosa saatiin seuraavan vuoden huhtikuussa.

Myös näyttämötarpeisto ja huonekalut olivat ensiluokkaisia ja niitä oli runsaasti. Teatterin varastossa oli esityksiä varten seuraavat huonekalut vuonna 1884: 1. Vanha kallisarvoinen valkea atlaspäällysteinen keisarikalusto, 2. kalusto punaisesta puusta, 3. pähkinäpuinen kalusto, 4. tavallinen pehmeä punainen kalusto ja 5. wieniläinen kalusto.

Pukuja ja rekvisiittaa tilattiin Pietarista kevättalvella 1880. Pietarilaisesta Bergerin liikkeestä toimitettiin maaliskuussa pukuja oopperaesityksiin Faustia ja Rigolettoa varten. Ensimmäisen kevätkauden esityksiin lainattiin myös pukuja Pietarin keisarillisen teatterin varastoista ja Helsingin Uuden teatterin puvustosta.

Adlerberg tapasi elokuussa 1879 Gropiuksen Berliinissä, ja tämä vakuutti, että ilman kokenutta näyttämömestari (Theater-Meister) hyvän teatterin hoitaminen ei onnistu. Gropius suositteli ateljeessaan työskentelevää Grovea, joka oli näyttämömestari ja lavastemaalari. Helsingissä hänen tehtävänänsä olisivat Gropiuksen mukaan esitysten lavastemuutokset, lavastusten pystyttäminen ja huolto sekä uusien lavasteiden maalaaminen.

Adlerberg palkkasi Groven syyskuussa, sillä hänen mielestään uudessa hyvinvarustetussa teatterissa, jossa oli erinomaiset lavastukset ja muut varusteet, tarvitaan valvontaa. Lisäksi kokeneet teatterintuntijat, Uuden teatterin johtaja Nikolai Kiselev ja Gropius vakuuttivat, että ilman vastuullista henkilöä lavasteiden vaihto kävi hitaasti ja maalatut kulissit tärveltyvät. Adlerberg oli pyytänyt Kiseleviltä apua, mutta tuloksetta.

Adlerbergin mielessä kuvasteli loistava ohjelmisto, jonka toteuttamisessa näyttämömestari oli jopa tärkeämpi kuin näyttelijät, "sillä heitä voi aina löytää, mutta teatterimestarin hyvin harvoin, ja hänen harteillaan oli erityinen vastuu asioiden hoidossa. Jos esitetään baletteja ja suuria oopperoita, hänellä oli jatkuvasti samat tehtävät ja vastuu", kuten Adlerberg perusteli kirjeessään Reibnitsille syyskuussa

1879. Grove saapui Berliinistä Helsinkiin lokakuussa 1879 ja hän työskenteli venäläisessä teatterissa kuolemaansa saakka vuoteen 1895.

Helsingin venäläinen teatteritalo valmistui syksyllä 1879, ja marraskuussa kenraalikuvernööri tarkasti sen. Rakennuskomitea ilmoitti Helsingin maistraatille 24.10.1879, että "rakennus on ulko- ja sisätöiden viimeistelyä myöten valmis". Maistraatin todistus rakennuksen tarkastuksesta on päivätty 13.11.1879.

Rakennus nimettiin keisarin suostumuksella Aleksanterin teatteriksi ja sen koko nimi oli: Helsingin valtiollinen venäläinen Aleksanterin teatteri (Gelsingforskij russkij kazennyj Aleksandrovskij teatr).

Venäläisten seurueiden kannalta uusi teatteritalo lisäksi huomattavasti Helsingin vetovoimaa. Pietarin keisarillisen teatterin näyttelijä Aleksandr Nilski, joka siintyi täällä seuruiheen vuosina 1889-91, piti Aleksanterin teatteria eräänä kaupungin kauneimmista rakennuksista. Muistelmissaan hän kirjoittaa: "Kooltaan teatteri ei todellakaan ole suuri, mutta siisteyden, koristelun ja mukavuuksien puolesta sitä voi pitää mallikelpoisena. Sekä ulkoa että sisältä se muistuttaa hoviteatteria: se on yhtä miniatyyrikokoinen, siro ja melkein ylellinen".

Aleksanterin teatteri ei kuitenkaan avannut heti oviaan venäläiselle näyttämötaiteelle Helsingissä. Uuden talon avajaisissa 30.3.1880 Venäjältä tuotettu italialainen oopperaseurue esitti Gounod'n Faustin täydelle katsomolle. Toukokuun puoliväliin jatkuneet esitykset olivat ainakin visuaalisesti vaikuttavia: Gropiuksen uusi lavastuksia täydensivät Pietarissa teetetyt puvut. Teatterin rakentamisesta vastannut kenraalikuvernööri määräsi myös sen alkuvuosien eurooppalaisen ohjelmistolinjan. Kevääseen 1882 asti venäläisessä teatterissa esitettiin vain italialaista oopperaa. Helsingin venäläiset ylimykset toivat siten mukanaan hovipiirien harrastukset - toimihan Pietarissa italialainen ooppera valtion tuella ja suurta suosiota nauttien.

Ensimmäinen venäläinen näyttelijäseurue esiintyi Aleksanterin teatterissa syksyllä 1882. Adlerbergin komean ja kalliin ooppera-alkusoiton jälkeen venäläiset puhenäyttämöesitykset muodostivat Aleksanterin teatterin pääannin noin neljä kuukautta kerrallaan kestäneen talvikauden aikana. Lisäksi italialaisten ja venäläisten oopperataiteilijoiden lyhyet vierailut toivat väriä Helsingin kulttuurikuvaan vielä ensimmäiseen maailmansotaan asti. 1900-luvun alussa Aleksanterin teatterissa esiintyivät myös Pietarin keisarillisen teatterin johtavat ballerinat Vera Trefilova ja Olga Preobrazhenskaja. Venäläisestä teatterista tuli siten monikielinen ja monitaiteellinen kulttuurilaitos.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 39. ent. Kaartin lasaretti
Osoite: Lönnrotinkatu 37
Numero: 091.001.170.001-004
Ministeriö: KTM
Haltija: KTM
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Entinen sairaalarakennus valmistui C.L. Engelin vuonna 1827 tekemien piirustusten mukaisesti. Se oli tarkoitettu Suomen kaartin suomalaiselle tarkk'ampujapataljoonalle. Vuonna 1837 valmistuivat sairaalan Lönnrotinkadun puoleiset symmetriset siipirakennukset, joista koillisen puoleinen tuhoutui toisen maailmansodan aikana.

Kun samalle tontille, Kalevankadun puolelle valmistui vuonna 1884 arkkitehti Evert Lagerspetzin piirtämä punatiilinen uusi sairaalarakennus, tehtiin vanhassa lasaretissa perusteellinen ulko- ja sisäkorjaus. Vuoden 1884 korjauksessa purettiin alkuperäinen rakennuksen keskellä ollut porrashuone ja päätyihin rakennettiin uudet portaat.

Kaartin pataljoona lakkautettiin vuonna 1906, jonka jälkeen lasaretti on ollut mm. venäläisen sotaväen käytössä. Vuonna 1930 lasarettiin muutti TKK:n puukemian laboratorio.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 40. Sinebrychoffin museo
Osoite: Bulevardi 40
Numero: 091.001.150.001,
091.001.150.002
Ministeriö:
Haltija:
Korjaushuoltaja:

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Sinebrychoffin päärakennus valmistui vuonna 1842. Taloa varten tehtiin vuonna 1840 signeeraamattomat suunnitelmat. Niiden tekijäksi on arveltu Jean Wik.

Vuonna 1875 talon julkisivu uusittiin uusrenesanssityyliseksi arkkitehti Theodor Höijerin piirtämän suunnitelman mukaan. Tuolloin talo rapattiin ja maalattiin kokonaan ensi kertaa. Vuonna 1881 päärakennuksen tontin lankkuaita korvattiin arkkitehti Sebastian Gripenbergin suunnittelemaalla rappaamattomalla tiili-muurilla. Rakennuksen länsipuolelle Höijer suunnitteli Gripenbergin muuria myötäilevän puuportin.

Rakennushistoria

Kauppias Nikolai Sinebrychoff oli tullut Suomeen venäläisten joukkojen muonittajana ns. Suomen sodan aikana. Maahan jäätyään hän laajensi toimialuettaan erilaisiin taloudellisiin yrityksiin. Nikolai ja Paul Sinebrychoff saivat Helsingissä porvarinoikeudet vuonna 1834.

Nikolai Sinebrychoff hankki ensimmäisen tonttinsa Hietalahdesta vuonna 1819.

Sinebrychoffin kauppateollisuusyrityksen ensimmäinen päärakennus tehtiin vuonna 1823.

Toinen päärakennus valmistui ilmeisesti Jean Wikin tekemien suunnitelmien mukaan vuonna 1842. Rakennusta voitiin helsinkiläisten mittapuiden mukaan nimittää palatsiksi. Kokonsa edustavuutensa ja asumismukavuutensa takia se oli eräs kaupungin arovkkaimmista yksityistaloista. Talon rakennutti Nikolai Sinebrychoff.

Tämä ilmeisesti Jean Wikin suunnittelema päärakennus liittyy tyylillisesti Engeliin ja Helsingin empireen. Wik kuului Engelin läheisiin avustajiin.

Kadunpuolen julkisivu oli piirustusten perusteella kaksikerroksinen aumakattoinen kivirakennus. Sen keskirisaliittia oli korostettu pohjakerroksen pyörökaarisillä ikkunoilla ja erilaisilla koristeaiheilla.

Yläkerran parvekkeen kaide oli ehkä ajateltu toteutettavaksi raudasta. Empire julkisivuille tyypilliseen tapaan laitimmaisista ikkuna-akseleita oli korostettu kehystyksellä ja ornamentiikalla. Rakennuksen paratioviovi oli sijoitettu niistä toiseen, vaikka tuon ajan helsinkiläistaloissa sisäänkäynnit olivat yleensä pihan puolella. Kummankin kerroksen pohjakaavan jäsentely oli sama.

Empire-taloissa oli tavallista, että rakennuksen jakoi keskeltä pitkittäinen sydänseinä, jonka erityisen leveissä taloissa korvasivat keskellä rakennusta kulkevan pitkittäisen käytävän seinät. Sinebrychoffin talo edustaa lähinnä jälkimmäistä tyyppiä, vaikka käytävä on yritetty saada mahdollisimman lyhyeksi rajoittamalla se talon sisäosaan. Talon länsipäässä on ilmeisesti ajateltu, että väliseinäjärjestelyjen ansiosta välipohjat voitaisiin rakentaa pelkän sydänseinän varaan.

Talo rakennettiin melko pitkälti piirustusten mukaan, vaikka yksityiskohdissa on rakennusvaiheessa tehty paljonkin muutoksia.

Katufasadin muutoksia alkuperäisiin rakennuspiirustuksiin nähden oli piirustuksen avoparvekkeen paikalle rakennettu, ainakin osaksi puurakenteinen toisen kerroksen erkkeri. Se on edelleen olemassa. Tyyllillisesti uloke merkitsi romanttisävyistä poikkeamaa fasadin empire-jäsentelystä. Talon ikkuna-aukkojen listoitusta oli toteutettu piirustusten mukaisesti, samoin alakerran pyörökaariset ikkunat. Erkkeri vaikutti keskimmaisen ikkuna-akselin muotoiluun.

Rakennuksen ulkoseinä jätettiin rappaamattomaksi. Tiiliseinän ja vaaleaksi maalattujen ulkonemien välinen kontrasti oli todennäköisesti harkittu, sillä tuskin on kysymys keskeneräiseksi jätetystä rappaustyöstä. Romanttista vaikutelmaa ovat lisänneet katu-ulokkeen värilliset ikkunalasit, jotka mainitaan palovakuutus kirjassa.

Suunnittelupiirustuksissa rakennuksen kokonaisuus oli hahmotettu yksinkertaista suhdejärjestelmää käyttäen. Pohjakaava muodostui kahdesta neliöstä. Rakennuksen korkeus kivijalan yläreunasta räystääseen oli puolet tämän neliön sivun pituudesta. Pitkät sivut olivat siten neljä kertaa tämän korkeusmitan pituisia, pääty sivut kaksi. Nämä perussuhteet ja esiintyntyvien osien, risaliitin ja kehyslistojen, matala reliefi loivat empirelle ominaisen levollisen ja sulkeutuneen vaikutelman.

Ulokkeet viittasivat kuitenkin jo uudenlaisiin tyyliihanteisiin.

Sinebryhoffin talon erkkeriä korotettiin myöhemmin vastaamaan talon kolmatta kerrosta. Sen alemmissa ikkunoissa oli alkuperäinen vinoneliösommitelma ja mahdollisesti värillisiä lasiruutuja. Sinebryhoffin talon erkkeri ja eteistorni ovat siis muotoutuneet rakennustyön yhteydessä mahdollisesti Jean Wikin aloitteesta.

Sinebryhoffin talo ei ole palvellut yksinomaan asuminen- ja edustustarpeita. Se noudatti vanhaa kauppias- ja käsityöläistalon perinnettä yhdistäessään asumisen ja tuotannon funktioita saman katon alle. Se sijaitsi keskellä tuotantolaitoksia ja työläisten asuntoja. Myös itse päärakennusta käytettiin osittain tarkoitukseen, jotka kuuluivat elinkeinon harjoittamisen piiriin.

Edustusnäkökohdat on Sinebryhoffin talossa otettu huomioon. Porvarilliseen elämänmuotoon viittasivat kellarivarastot, konttori ja tuotantolaitosten läheisyys. Muuten päärakennus puistoinen ja puutarhoineen edusti elämäntapaa, jonka juuret olivat aatelin maakartanoissa. Vielä viime vuosisadan alkupolella ja keskivaiheen tienoilla oli muutamalle varakkaalle henkilölle mahdollista luoda Helsingissäkin urbaania vastinetta luonnonläheiselle kartanoympäristölle. Miljööön luoja kauppaneuvos Sinebryhoff oli tasaväkinen kaupungin varakkaimpien säätyläisten kanssa.

Vuonna 1875 talon julkisivu uusittiin uusrenesanssityyliseksi arkkitehti Theodor Höijerin piirtämän suunnitelman mukaan. Alakerran pyörökaariset ikkuna-aukot muutettiin suorakaiteen muotoisiksi. Muuten muutos koski ainoastaan aukkojen kehystystä ja katufasadin vaakalistoja. Rakennus rapattiin ja maalattiin kokonaisuudessaan nyt ensimmäistä kertaa. 1881 päärakennuksen tontin lankkuaita korvattiin arkkitehti Sebastian Gripenbergin suunnitteleamalla rappaamattomalla tiilimuurilla, johon kuului rapatut puolipylväskoristeiset portinpielet sekä taotut rautaportit. Portteja koristavat S-kirjaimet ja vuosiluku 1881. Rakennuksen länsipuolelle Höijer 1899 suunnitteli Gripenbergin muuria myötäilevän puuportin.

Jo sitä ennen, vuonna 1891 Höijer oli tehnyt suunnitelman eteiskylkiäisen laajennukseksi. Se ulottui muutoksen jälkeen Gripenbergin koristeelliseen portinpieleen saakka. Konttorin eteisen katuovi murattiin umpeen, pihaoven sisäpuolelle tehtiin pieni eteinen ja eteishuoneeseen murattiin uuni.

Rakenteisiin ei viime vuosisadan puolella tehty suuria muutoksia. Vain sisustuksia uusittiin. Samanaikaisesti kuin julkisivumuutos tehtiin, on ilmeisesti aloitettu sarja sisustusmuutoksia, jotka näyttävät jatkuneen ainakin parin kolmen vuoden ajan. Paraatiportaikossa ja siihen liittyvissä tiloissa tehtiin maalaustöitä.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 41. Ent. Flicklyseum
Osoite: Bulevardi 18
Numero: 091.001.179.001
Ninisteriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Kolmikerroksinen uusrenesanssityylinen koulutalo rakennettiin 1884-85 L.I. Lindqvistin suunnitelman mukaan. Bulevardin puoleisella sivulla oli alkuaan kolme katulinjaan ulottuvaa siivekettä, joista keskimmaisessa oli porrashuone. Jac Ahrenbergin suunnitelman mukaan taloa laajennettiin 1914-15 rakentamalla siivekkeiden välit umpeen. Juhlasali on pihasiivessä.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 42. Kuvataideakatemia
Osoite: Yrjönkatu 18
Numero: 091.001.061.001
Ministeriö: OPM
Haltija: KH
Korjaushuoltaja: KH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Sebastian Gripenberg suunnitteli vuonna 1883 tämän klassistisen kolmikerroksisen koulutalon. Rakennus valmistui kahta vuotta myöhemmin.

Antikvaarinen arvo

Talo on korkeatasoinen esimerkki 1800-luvun loppupuolen kouluarkkitehtuurista. Rakennuksella on myös huomattava kulttuurihistoriallinen arvo.

Koulu oli valmistuessaan koulusuunnittelun kärkeä. Tilojen jäsentely ja tekniset ratkaisut tehtiin rakennuksen käyttäjää ajatellen. Suunnittelussa korostettiin käytännöllisyyttä hygieenisyyttä valoisuutta ja ilmavuutta.

Tyttökoulu oli myös tärkeä edelläkävijä koululaitoksen yleisessä uudistustyössä 1800-luvun jälkipuolella ja suomalaisuusliikkeen pyrkimyksissä korkeamman suomenkielisen opetuksen järjestämiseksi. Koulu liittyy myös merkittävällä tavalla suomalaisen naisasialiikkeen historiaan.

Rakennushistoria

Talo tehtiin vuonna 1869 perustettua suomenkielistä tyttökoulua sekä koulun yhteydessä vuodesta 1881 toimivuutta jatko-opistoa varten.

Arkkitehti Sebastian Gripenberg laati vuonna 1883 rakennuksen piirustukset lehtori B.F. Goden hjelmin alustavien tilaluonnosten pohjalta.

Rakentaminen aloitettiin rakennusmestari K.G. Sive-niuksen johdolla kesäkuussa vuonna 1883 ja koulu otettiin käyttöön seuraavan vuoden syksyllä.

Muutaman ensimmäisen toimintavuoden aikana vuokratettiin tyttökoulun rakennuksesta tiloja myös ulkopuolil-
sille.

Vuoden 1885 valtiopäivillä pappissääty kokoontui juhlasalissa ja sen viereiset luokat olivat kansliahuoneina. Myös taitelilijaseura piti kokouksiaan juhlasalissa, samoin oli joitakin luokkahuoneita vuokrattu taiteilijoiden ateljee-tiloiksi.

Vuonna 1886 siirtyi koulu irtaimistoinen valtiolle. Ensimmäiset korjaustyöt rakennuksessa tehtiin vuonna 1900 Yleisten rakennusten ylihallituksen arkkitehti Theodor Granstedtin laatimien suunnitelmien mukaan. Silloin muutettiin Yrjönkadun puoleisessa siivessä ollut koulun johtajattaren asunto muutettiin opetustiloiksi ja ullakolle sisustettiin yksi luokkahuone. Porttiholvi madallettiin pihanpuoleiselta osalta ja saatuun lisätilaan tehtiin voimistelusalin pukuhuone. Toisen ja kolmannen kerroksen käytävien päihin eristettiin väliseinillä huoneet koulun kansliaa ja kirjastoa varten.

Rakennus siirtyi vuonna 1923 Helsingin toisen suomalaisen tyttökoulun käyttöön (myöhemmin Helsingin toinen tyttökoulu ja Kirkkopuiston tyttökoulu).

Vuonna 1929 tehdyssä korjauksessa uusittiin koulun lämmitysjärjestelmä ja voimistelusalin yhteyteen rakennettiin suihku, jolloin porttiholvi sai nykyisen muotonsa. Tältä ajalta on todennäköisesti myös pihalla sijaitseva lisärakennus.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 43. Ent. Suomalainen alkeisopisto
Osoite: Ratakatu 2
Numero: 091.001.057.001
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Suomalaisen alkeisopiston kolmikerroksinen talo valmistui 1878 F.A. Sjöströmin suunnittelemana. Vuonna 1886 se tuli valtion haltuun ja 1887 alkeisopisto muutettiin suomalaiseksi normaalilyseoksi, jonka koulutalona rakennus oli vuoteen 1905. Sitten siinä toimi kouluhallitus ja vuodesta 1958 opettajakorkeakoulu. Vuonna 1977 päättyi perusteellinen korjaus- ja kunnostustyö.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 44. Helsingin I normaalikoulu
Osoite: Ratakatu 4
Numero: 091.001.057.002
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Jac Ahrenbergin suunnittelema kolmikerroksinen koulutalo rakennettiin 1904-05. Rakennusta jäsentävät ulkonevat poikkipäädyt.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 45. Virastotalo Vuorimiehenkatu 2
Osoite: Vuorimiehenkatu 1
Numero: 091.001.029.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

S.A. Lindqvistin ja E. Heikelin suunnittelema uusrenesanssipalatsi valmistui asuintaloksi 1897.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 46. Virastotalo Korkeavuorenkatu 21
Osoite: Korkeavuorenkatu 21
Numero: 091.001.022.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Vuonna 1888 valmistunut Axel Högbergin suunnittelema asuintalo on ollut venäläinen santarmihallinnon käytössä. Suomen itsenäistymisen jälkeen talo oli puolustusvoimien esikunta. Se on edelleen osin samassa käytössä.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 47. Tähtitieteellinen observatorio
Osoite: Kopernikuksentie 2
Numero: 091.001.086.001-002
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Observatorio rakennettiin 1831-34 C.L. Engelin piirustusten mukaan. Gustaf Nyströmin suunnittelema erillinen ns. refraktoritorni valmistui 1889.

Klassistisen rakennuksen keskiosa ja siitä erkanevat kapeat siivet ovat tasakorkeat. Laitoksen käyttötarkeitusta ilmentää kolme matalaa tornia. Pääjulkisivun edessä on muurin ja pienten talousrakennusten reunustama etupiha.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 48. Merikasarmi
Osoite: Laivastokatu 22
Numero: 091.001.031.002,
091.001.031.005
091.001.031.006
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Carl Ludvig Engel suunnitteli rakennuskompleksin vanhimmat osat vuosina 1816 ja 1825.

Kolmikerroksinen matruusisiipi tehtiin vuosina 1916-1829, matalat keittiösiivet 1826-1828 ja kolmikerroksinen upseerisiipi vuosina 1834-36.

A.F. Granstedt suunnitteli kaksikerroksisen sairaalan 1833. Talo valmistui 1838. Punatiilinen, ulkoasultaan runsaasti koristeltu kolmikerroksinen asuin- ja toimistorakennus on 1800-luvun lopulta.

Merikasarmi perustettiin venäläisen sotaväen käyttöön. Vuonna 1833 siihen sijoitettiin I Suomalainen meriekipaasi. Myöhemmin alue on ollut mm. sotasatamana. Aluella oli valmetin telakka 1960-luvulta 1970-luvun puoliväliin.

Antikvaarinen arvo

Rakennusryhmä on historiallinen muistomerkki Suomen autonomian alusta ja siitä, että Helsingistä tehtiin pääkaupunki.

Kasarmi oli Carl Ludvig Engelin ensimmäinen työ Helsingin uudelleenrakentamiskomitean arkkitehtina. Kasarmin ulkoarkkitehtuuri on taidokasta palladiolaista klassismia.

Rakennushistoria

Helsingin vuoden 1812 asemakaavaan oli piirretty venäläisen varuskunnan kasarmi Katajanokalle. Kasarmi oli tarkoitus rakentaa vuoden 1776 suunnitellun tykistövarikon perustuksille. Näin pienennettäisiin rakennuskustannuksia.

Hankkeesta tuli Carl Ludvig Engelin ensimmäinen varsinainen virkatehtävä Helsingin uudelleenrakentamiskomitean arkkitehtina.

Kasarmin suunnitteluun osallistui alusta alkaen kenraalikuvernööri Fabian Steinheil. Hän halusi varmistaa, että kasarmista tulisi käyttökelpoinen. Engelillä oli myös käytössään Charles Bassin tekemät maaseutukasarmisuunnitelmat. Engelin ensimmäisissä rakennussuunnitelmissa ei huomioitu paljонkaan voimassaolevaa asemakaavaa.

Steinheil sai nähtäväkseen Engelin tekemän varsinaisen kasarmiluonnoksen, ja oli tyytyväinen arkkitehdin työhön.

Kenraalikuvernöörin hyväksynnän jälkeen Ehrenström toimitti Engelin piirustukset Suomen asiain komitealle Pietariin. Suunnitelma esiteltiin keisarille 17.11.1816. Hän hyväksyi ja vahvisti piirustukset. Ainoastaan alttarihuoneesta upseerien asuntoihin johtava oviaukko poistettiin kreikkalaiskatolisen tavan vastaisena.

Keisarille esitellyssä suunnitelmassa oli neljä kolmi-kerroksista siipirakennusta ja kolme miehistösiipeä. Rakennukset muodostivat neliön olematta kiinni toisiinsa. Engelin mukaan avonaisuus edisti paloturvallisuutta, puhtautta ja ilman kiertoa. Hän selitti ottaneensa ruotsalaisaikaiset varikkorakennukset suunnitelmiensa varsinaisiksi lähtökohdiksi, jotta ne toivotulla tavalla niveltäisivät kasarmiin.

Kasarmi oli tarkoitettu 6 komppanialle eli 1500 miehelle ja 30 upseerille. Tilat oli myös soittajille, väliskäreille, räätäleille ja suutareille.

Kasarmin rakentaminen alettiin pohjoissiivestä.

Helsingin uudelleenrakentamiskomitea ryhtyi kasarmin rakentamiseen jo 16.7.1816, ennen kun keisari oli hyväksynyt suunnitelmat. Perustamisolot olivat vaikeat. Monilta osin varsin epäedullinen maapohja vaati suuritöistä perustusta. Rakennuksen pitkittäisten seinien kohdalle tehtiin tukipilarit järeistä harmaakivilohkareista.

Perustustöitä tehtiin koko seuraava talvi, kivijalan muuraus alkoi keväällä 1817. Seinien muuraus alkoi keväällä 1818, ja n. puolen vuoden kuluttua talon runko oli kattoa myöten valmis. Talon piti olla luovutuskunnossa syksyllä 1819. Aikataulussa ei kuitenkaan onnistuttu täysin pysymään. Rakennuksen vastaanotti paikallismajuri von Kuhlman ja vielä ennen seuraavan vuoden vaihdetta siihen majoittui 600 miestä upseereineen Pietarin jalkaväkirykmentistä. Silti komppaniasalien sisustus- ja viimeistely jatkui vuoden 1820 alkuun.

Jo rakennuksen suunnitteluvaiheessa oli venäjän insinöörihallinnon arvovaltainen edustaja insinöörikenraali Karl Oppermann pitänyt rakennuspaikkaa huonona. Hänen mukaansa korkeat rakennukset olivat suojattomia merituulia vastaan, ja sotilaiden terveys oli vaarassa. Steinheil oli erityisen kiinnostunut majoitettujen hyvinvoinnista. Kasarmin pohjoissiiven suunnittelussa huomioitiin rakennusten sijainti.

Komppaniasalien ikkuna-aukot oli sijoitettu varsin ylös, ikkunapenkit olivat tavallista korkeammalla lattiasta ja kaikki ikkunat oli tehty kaksinkertaisiksi. Lisäksi ulkoseiniä vasten sijoitettujen makuulaverien pääpuoliin sijoitettiin Engelin ohjeiden mukaan tehty tiivislautapaneli, joka oli vähän irti seinästä. Engelin mukaan panelin ja seinän väliin jäävä ilmakehitys estäisi osaltaan vedon. Välipohjien täyttämää käytettiin Steinheilin neuvosta vain sahanpurua. Engel suunnitteli kasarmia varten ns. venäläisen uunityypin.

Venäjän insinöörihallinto rakensi kasarmit yleensä tupamajoitusperiaatteella. Suomessa näin ei tehty. Steinheil piti suuren salin etuna sitä, että myös kasarmin sisätilaa voitiin käyttää sotilaskoulutukseen. Isossa salissa voitiin pitää sulkeisharjoituksia.

Katajanokan komppaniasalien erikoislaatu näkyi myös siinä, että niiden sisustuksessa ei voitu käyttää standardiratkaisuja. Engelin suunnittelun pääasiallisena lähtökohtana olivat Steinheilin neuvot. Salien käyttö harjoituksiin oli määrännyt makuulaverien sijoittelun ja rakennuksen runkosyvyyden. Jotta harjoitustila ei häiriytyisi, lavereista tehtiin ylösnostettavat. Tavallisten kiväärikaappien sijaan Engel suunnitteli telineen, johon kiväärit voitiin sijoittaa edustavaksi sommitelmaksi.

Vähän ennen pohjoissiiven valmistumista käynnistettiin Steinheilin aloitteesta lisärakennusprojekti. Tarkoitus oli tehdä 60 potilaspaikan sairaala, leipomo, sauna ja paja. Kaikki talot piti tehdä kivistä. Steinheil laati luonnokset, Engel teki piirustukset ja kustannusarvion.

Kun senaatin talousosasto käsitteli Steinheilin lisärakennusprojektin 10.2.1820, ilmeni ettei hankkeeseen ollut rahoja. Lopulta suunnitelmista toteutettiin vain leipomo.

Kasarmi oli pohjoissiiven valmistuttua jäänyt viimeistelemättä. Steinheil halusi ratkaista tämän ongelman. Kirjelmässään 22.12.1821 Rehbinderille hän esitteli Engelin kanssa valmistamansa suunnitelman, jonka pääkohtana oli ehdotus kahden upseerisiiven rakentamisesta pitkästi pohjoissiiven pituusakselin jatkeille. Kirkko oli karsittu tilaohjelmasta.

Vasta 17.2.1826 keisari määräsi kaksi upseerisiipeä rakennettavaksi. Ohjelmaan kuului myös talousrakennuksia. Läntisen upseerisiiven ylimpään kerrokseen sijoitettiin puuttuva kirkkosali. Suunnitelmat toteutettiin kuitenkin vain osin.

Katajanokan kasarmiin päätettiin sittemmin sijoittaa 1830 perustettu I suomalainen meriekipaasi, 1000 miehen vahvuinen värvätty joukko-osasto. Se siirtyi Katajanokalle 1832.

Kasarmi oli sille liian pieni. Siksi Engelin upseerisiipirakennukset päätettiin nyt tehdä. Läntisen siiven tilaohjelmasta poistettiin kirkkosali.

Läntinen upseerisiipi ja yhdysmuurit rakennettiin 1834-1836, kasarmin sairaala 1835-1838. Hänen upseerisiipi jäi jälleen toteuttamatta. Se tehtiin alkupe-
räisen näköiseksi 1980-luvulla.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 49. Suomen Rahapaja
Osoite: Kanavaranta 4
Numero: 091.131.001.001.
Ministeriö: VM
Haltija: SRP
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Suomi sai oman rahayksikön vuonna 1860. Tämän jälkeen ryhdyttiin suunnittelemaan rakennusta tulevaa rahapajaa varten. Rahapajan ensimmäinen johtaja August F. Soldan tutustui Euroopan rahapajoihin vuonna 1861.

Helsingin Katajanokalla sijaitsevan Suomen vanhan rahapajarakennuksen suunnitteli yleisistä rakennuksista vastaava intendentinkonttori. Arkkitehti August Boman teki talon piirustukset. Rakennus valmistui vuonna 1864.

Toteutettu rahapajarakennus perustuu Soldanin suunnitelmiin. Rakennus on suorakaiteen muotoinen ja sitä jäsentävät poikkipäädyt. Talo sai tämän muodon siksi, että huoneisiin tarvittiin mahdollisimman paljon valoa. Koska rahapajalle varattu tontti oli kalteva, tehtiin talosta osin yksi- osin kaksikerroksinen.

Rakennuksen ulkoasu muutettiin nykyiseen asuun Flor Granholmin suunnitelmien mukaan. Muutostyöt valmistuivat vuonna 1872. Fasadia muutettiin, koska rakennuksen ulkoasu haluttiin alkuperäistä edustavammaksi. Rahapajan alkuperäinen ulkoasu oli vaatimaton. Rakennushanke oli poliittisen arkaluontoisuutensa vuoksi tehty halvalla ja matalalla profiililla.

Antikvaarinen arvo

Rakennuksella on valtakunnallisesti historiallinen paikallisesti kaupunkikuvallinen ja arkkitehtonisesti taidehistoriallinen arvo.

Rakennuksen historiallinen arvo on siinä, että se on konkreettinen muistomerkki Suomen kehityksessä kohti itsenäistä valtiota. Sen suunnittelu liittyy historiallisesti Suomen yhteiskunnan muuttumiseen maatalousvaltaisesta ja staattisesta kohti teollistunutta nykyaikaista yhteiskuntaa. Vuotta 1860 pidetään talous- ja sosiaalihistoriassa tämän muutoksen alkurajana. Osana kehitystä Suomen vuoden 1860 rahauudistus merkitsi autonomisen erityisaseman korostumista.

Rahapajan rakennus oli alkuaan Katajanokan ensimmäisiä julkisia rakennuksia. Se sijaitsee edustavalla paikalla ja luo historiallista syvyyttä kaupunkikuvaan.

Rakennuksen sisätilat ovat pääasiassa 1860-luvulta. Miltei kaikki alkuperäiset 1860-luvun holvit ovat edelleen olemassa. Holvit ilmentävät talon käyttöä teollisuusrakennuksena.

Fasadin jäsentely on 1870-luvun arkkitehtuuria. Rahapajarakennukseen Katajanokan puolelle tehtiin 1950-luvulla jaajennusosa, joka ei nivoudu vanhaan rakennukseen ja vähentää näin sen rakennustaiteellista arvoa.

Rakennushistoria

Ennen autonomian aikaa Suomen alueella sijainneet rahapajat olivat pääasiassa Turussa, ja niissä valistettiin Ruotsin valtakunnan metallirahoja.

Suomen säädyt ehdottivat Porvoon valtiopäivillä vuonna 1809, että Suomeen perustettaisiin säätyjen valvonnassa oleva pankki ja maassa valmistettaisiin venäläisten normien mukaisia hopea- ja kuparirahoja. Samoilla valtiopäivillä määrättiin Suomen päärahaksi Ruotsin rahan sijaan Venäjän hopearupla ja maksuvälineiksi Ruotsin ja Venäjän raha. Ruotsin raha poistui pääosin käytöstä 1840-luvun kuluessa. Suomeen vuonna 1809 perustetusta pankista tuli tuolloin käytännössä seteleitä liikkeelle laskeva pankkilaitos.

Riippuvuus Venäjän rahayksiköstä tuli Suomessa olemaan myös taloudellinen rasite. Tämä korostui etenkin 1850-luvulla Venäjän käydessä ns. Krimin sotaa. Sodan aikana Venäjällä laskettiin liikkeelle paljon setelirahaa. Pankit vaihtoivat setelirahaa hopeaksi. Valta-
vasti kasvaneen setelinvaihdon takia Suomessa lopetettiin setelien vaihto hopeaan vuonna 1856. Vuosikymmenen lopulla oli rahan arvo Suomessa täysin epävakaa. Ratkaisuna taloudellisesti epävakaaaseen tilanteeseen pidettiin oman rahayksikön saamista. Suomi sai oman rahayksikön vuonna 1860.

Rahapajan perustaminen

Keisari Aleksanteri II myönsi asetuksella 23.3.1860 Suomelle oman rahayksikön. Rahan nimeksi päätettiin "markka" ja sen arvoksi sovittiin neljännes Venäjän hopearuplasta. Suomen ensimmäinen rahajärjestelmä perustui hopeaan ja Suomen Pankille myönnettiin oikeus valmistaa seteli- ja metallirahaa.

Suomen senaatti sai asetuksella 19.4.1860 tehtäväkseen valmistella perustettavan rahapajan palkka- ja ohjesäännön, rakennuksen piirustukset ja kustannusarvion.

Tehtävät ja organisaatio

Rahapajan ensimmäinen ohjesääntö vahvistettiin 1.3.1865. Tällä asetuksella rahapaja määrättiin vuorihallituksen alaiseksi ja sen tehtävänä oli valmistaa

hopea- ja kuparirahaa sekä muistorahoja ja mitaleita. Rahapajan johtajan nimitti keisari senaatin esityksestä. Apulaisjohtajan nimitti senaatin talousosasto.

Suomi siirtyi vuonna 1877 tilapäisesti kultakantaan. Seuraavan vuoden alussa mahdollistettiin myös kultarahan valmistus rahapajassa.

Rahapajan toinen ohjesääntö on vuodelta 1878. Ohjesäännön mukaan rahapaja säilyi edelleen vuorihallituksen alaisuudessa. Vuorihallituksen tehtävät siirtyivät vuonna 1884 samana vuonna perustetulle teollisuushallitukselle. Rahapaja oli tästä lähtien teollisuushallituksen alainen.

Samassa yhteydessä kun vuorihallitus oli lakkautettu siirrettiin myös kulta- ja hopeateosten tarkastuslaitos rahapajan yhteyteen. Rahapajan apulaisjohtaja toimi tämän tarkastuslaitoksen johtajana.

Vuonna 1942 tarkastuslaitos erotettiin rahapajasta ja siirrettiin kauppa- ja teollisuusministeriön alaiseksi.

Kun teollisuushallitus lakkautettiin vuonna 1925 siirrettiin rahapajan valvonta seuraavana vuonna valtiovarainministeriölle.

Ensimmäiset suunnitelmat

Suomen senaatin talousosasto vastasi käytännössä rahapajan rakennuksen suunnittelutyöstä. Rakennus suunniteltiin alusta lähtien vain metallirahan valmistamiseen. Suomessa ei ollut riittävää asiantuntemusta alalta, niinpä senaatti lähetti 5.4.1860 vuori-insinööri Walfriid Bremerin ja senaattori Langenskjöldin Pietariin tutustumaan Venäjän rahapajaan ja sen organisointiin. Matkan jälkeen Brehmer jätti 14.4.1860 senaatille ehdotuksen siitä, miten Suomen rahapaja piti organisoida.

Brehmerin ehdotuksen mukaan rakennuksen koon tuli vastata rahanlyönnin vuotuista määrää. Tähän riitti hänen mukaansa tehdasrakennus, jossa olisi 9-10 huonetta ja tarvittavat koneet. Brehmerin ehdotuksen mukana oli rakennuksen pohjakaava ja luettelo tarvittavista koneista. Rahapajan koneet oli tarkoitus hankkia Englannista. Brehmerin ehdotusta pidettiin kuitenkin puutteellisena eikä sitä toteutettu.

Soldanin suunnitelmat

Kun rahapajan ensimmäistä suunnitelmaa ei toteutettu, lähetti senaatti keisarin käskystä asiantuntijanaan August F. Soldanin toukokuussa vuonna 1861 tutustumaan Euroopan rahapajoihin. Soldanin valmistelutyö oli toteutettujen rakennussuunnitelmien tärkein esikuva.

Soldan paneutui rakennuskysymykseen erityisesti Berliinissä. Dresdinin rahapaja oli kuitenkin hänen mukaansa sopiva esikuva Suomen rahapajalle. Soldan nimitettiin heinäkuussa vuonna 1861 tulevan rahapajan johtajaksi. Hän valmisteli samana kesänä asiantuntijoiden avulla useita suunnitelmia tulevan rahapajan rakennukseksi. Dresdeniläinen teollisuusarkkitehtuuri-toimisto Giese & Scheiber oli eräs Soldanin käyttämä konsultti.

Huoneiden sijoitteluun ja rakennuksen muotoon vaikutti eniten valontarve. Huoneiden lopullista sijaintia etsiessään Soldan oli tehnyt paperista kutakin huonetta symboloivat neliöt. Näin hän hahmotteli rakennuksen pohjakaavaa. Suuren valontarpeen vuoksi hän päätyi lopulta suorakaiteen muotoiseen volyymiin jota jäsentää kaksi poikkipäätyä.

Toteutetut suunnitelmat

Suomen julkisista rakennuksista vastaavan intendentinkonttorin arkkitehti August Boman teki toteutetun rahapajan piirustukset. Intendentinkonttorin johtaja Lohrmann hyväksyi piirustukset lokakuussa vuonna 1861. Käytännössä Boman ja Soldan olivat yhteistyössä. Soldanin edellisenä kesänä valmistelemat suunnitelmat ovat pääosin esikuvana toteutetulle rahapajalle.

Toteutettuja piirroksia oli muutettu säästäväisyyden, rahapajan tontin kaltevuuden ja turvallisuustekijöiden takia.

Rahapajan rakennus tehtiin Soldanin mukaan taloudellisista syistä halvemmallalla, kuin mitä alunperin oli tarkoitus. Toteutettu rakennus tehtiin hänen mukaansa myös arkkitehtonisesti vaatimattomammin kuin julkiset rakennukset yleensä. Soldanin mukaan rakennus oli alunperin ollut tarkoitus ympäröidä kiviaidalla, mutta myös tästä oli säästäväisyydestä luovuttu. Senaatin peruslähdekohtana oli, että rahapaja piti organisoida ja rakentaa niin, että siitä aiheutui pienimmät mahdolliset menot.

Oman rahayksikön saaminen voitiin tulkita Suomen separatistiseksi politiikaksi, uutta instituutiota vastustavat venäläismieliset eivät voineet syyttää rahapajaa ainakaan suureksi taloudelliseksi rasitteeksi.

Soldanin Saksassa valmistelemien piirustusten mukaan rahapajan rakennus oli yksikerroksinen. Rahapajaa varten varattu tontti oli kuitenkin kaltevalla rinneellä, jonka vuoksi Boman teki rakennuksesta osin yksi-osin kaksikerroksisen.

Bomanin suunnitelmien mukaan polttoainevarastot siirrettiin rakennuksen sisään.

Toteutetut poikkipäädyt olivat Soldanin suunnitelmien poikkipäätyjä lyhyemmät. Näin tehty muutos mahdollisti rakennuksen paremman valvonnan, koska oviaukkojen lukumäärä väheni. Lisäksi näin rajoitettiin ihmisten kulkua taloon, koska polttoainetäydennystä varten ei tarvinnut kulkea ulos rakennuksesta. Turvallisuutta lisäsi osaltaan myös pääsisääkäynnin vartija talon sisällä, kaksi vartijaa talon ulkopuolella ja rakennuksen valaistus öiseen aikaan.

Rakennustyöt

Syksyllä vuonna 1862 aloitettiin rahapajan rakennustyöt. Urakoitsijana oli Johan Tallgren ja muuraus-asiantuntijana muurarimestari K.J. Grönstrand. Rakennuksen oli määrä valmistua lokakuun alussa seuraavana vuonna. Rakennustyöhön tuli kuitenkin odottamattomia esteitä.

Rakennustöitä hidasti Katajanokan asemakaavan hidas käytännön toteuttaminen ja rahapajan holvauksessa ilmenneet vaikeudet.

Rahapajan rakennus suunniteltiin kaupunkikuvallisesti edustavalle paikalle rinteeseen Kanavakadun varteen. Kanavakatu oli rahapajan rakennusvaiheessa toteutettu vain asemakaavassa. Kun kadun rakentaminen ei edennyt samaa tahtia rahapajan kanssa, kirjoitti Soldan vuoden 1863 alussa Uudenmaan läänin kuvernöörille, ja yritti vauhdittaa kadun rakentamista. Soldanin mukaan rahapajarakennuksen muuraustyötä ei voitu aloittaa, ennen kuin Kanavakadun paikalla olevat kalliot oli räjäytetty ja kadun korkeus saatu lopulliseen tasoon.

Soldan oli vaatinut, että kallioiden räjäytystyö tehdään talvella vuonna 1862-1863 etteivät rakennustyöt myöhästyisi entisestään alkuperäisistä suunnitelmista. Kallio räjäytettiinkin tuona talvena ja rakennuksen muuraustyöt jatkui koko kesän 1863. Rahapajan takia tehtiin Kanavakadun Katajanokalle johtavasta mäestä loiva, näin huomioitiin rahapajaan hevosvoimalla tuotavien painavien metallilastien liikkuminen.

Senaatin talousosasto piti tärkeänä, että rahapaja valmistuisi mahdollisimman nopeasti. Rahauudistuksen taustahahmo ja senaatin talousosaston puheenjohtaja J.V. Snellman tiedusteli Soldanilta kirjeitse 22.7.1863 rakennustöiden ollessa täydessä vauhdissa "milloin lyhimmän mahdollisen ajan kuluessa hopeamarkan leimaus voi alkaa".

Soldan vastasi Snellmanille seuraavana päivänä. Hän totesi, että rakennustyöt olivat niin pitkällä, että hän voi arvioida urakoitsijan kanssa tehdyn sopimuksen pitävän paikkansa ja rakennus valmistui sopimuksen mukaan 1.10.1863. 5 Koneet asennettaisiin kuukautta aiemmin. Soldan lupasi Snellmanille että rahanleimaus voi alkaa marraskuun aikana vuonna 1863.

Rakennus valmistui aikataulun mukaan. Uudet ongelmat ilmenivät kuitenkin elokuussa 1863, kun koneiden asennustyöhön piti ryhtyä. Asiantuntijat alkoivat epäillä, että kerrosten välinen holvi ei kestäisikään koneiden painoa. Kun tätä asiaa alettiin tutkia, pitkittyi rakennuksen lopullinen valmistuminen.

Soldan halusi intendentinkonttorilta virallisen lausunnon holvien kestävyydestä. Hänen arvionsa mukaan suurin vaara uhkasi ylhäältä holvia, joka tuki leimaushuoneen lattiaa, toisaalta holvia, joka oli höyrykonehuoneen yläpuolella. Tämä holvi tuki ylemmässä kerroksessa olevaa väliseinää, ilman että vastaavaa väliseinää oli pohjakerroksessa.

Senaatin kansliatoimituskunta määräsi intendentinkonttorin tutkimaan asiaa mahdollisimman asiantuntevan joukon avulla. Tarkastuslautakunnan puheenjohtajana oli Suomen tierakennuksen johtaja Mickwitz, teknisen reaalikoulun opettaja Behr, kolme insinööriä, muurari-mestari Margelin, rahapajan johtaja ja alijohtaja sekä rakennuksen arkkitehti Boman.

Komitea tutki rakennuksen kevääseen 1864 mennessä ja totesi siinä lukuisia puutteita. Korjaustyöt tehtiin samana kesänä ja heikoiksi epäillyt holvit tuettiin raudoituksilla. Konehuoneen holvi vahvistettiin, hiilivaraston holvi ankkuroitiin ja leimaushuoneen koneet tuettiin ja holvi ankkuroitiin.

Korjaustyöt tehtiin kesä-heinäkuussa vuonna 1864.

Kahta vuotta myöhemmin asiaa selvitettiin Turun hovioikeudessa. Intendentinkonttori yritti vierittää syyn puutteista kokonaan Soldanin syyksi.

Toteutettu huoneohjelma

Huoneohjelman perustana oli rahanvalmistuksen käytännön työvaiheet ja suuri valontarve.

Bomanin allekirjoittamiin piirroksiin merkityt huonefunktiot toteutettiin myös käytännössä.

Pohjakerroksessa sijaitsi rakennuksen oma voimanlähde; höyrykone. Kerroksessa oli myös puu- ja kivihiilivarasto, paja ja leimauslaitos.

Pääkerroksen keskiosa jäsenyi kahden sydänseinän avulla siten että suorakaiteen muotoisen volyymin keskelle jäi käytävä.

Huoneiden kokoa ei oltu mitoitettu joidenkin tiettyjen koneiden mukaan, vaan koneet sovitettiin olemassa olevaan rakennukseen. Koneet ja laitteet oli hankittu Saksasta, käyttövoimana ollut 10 hv höyrykone oli helsinkiläisen Osberg & Baden tehtaalta. Pääosa alkuperäisistä koneista oli käytössä vielä 1920-luvulla.

Metallivarasto sijaitsi rahapajan johtajan huoneen luona siten, ettei sen yksikään seinä ollut rakennuksen ulkoseinä. Jokaisen työvaiheen alussa ja lopussa jalometalli punnittiin. Vaakahuone sijaitsi siis metallivaraston välittömässä läheisyydessä. Soldan piti alusta lähtien hyvin tärkeänä sitä, että rahojen leimaushuone sijoitettaisiin rakennuksen valoisimpaan tilaan. Rahojen leimaushuone oli Soldanin alkuperäispiirroksissa ja toteutetuissa suunnitelmissa tilava rakennuksen etelän puoleinen huone, jossa oli kaksi ikkunaa.

Nykyinen fasadi

Rahapajan nykyinen ulkoasu on Flor Granholmin suunnittelema. A.H. Dalström allekirjoitti muutospirustukset yleisten rakennusten ylihallituksessa vuonna 1870.

Rahapaja oli tehty vaatimattomammin kuin julkiset rakennukset yleensä.

Maan vakaampi taloudellinen asema ja rahapajan alunperin melko vaatimaton arkkitehtuuri olivat tärkeimmät syyt talossa 1870-luvulla tehtyihin muutostöihin.

Myös senaatti oli kiinnittänyt huomiota siihen, että rahapajan ulkoasu ei ollut tasapainossa rakennuksen edustavan sijainnin kanssa. Senaatin talousosasto myönsi 10.5.1870 varat muutostöihin.

Rakennuksen nykyinen ulkoasu valmistui vuoden 1872 aikana. Sisätiloihin ei tuolloin tehty muutoksia.

Rahapaja sai näin edustavan ulkoasun, jota Soldan oli kaivannut rakennuksen suunnitteluvaiheesta lähtien. Talo toimi alkuperäisessä tehtävässään vuodesta 1864 vuoteen 1988.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 50. Cygnaeuksen Galleria
Osoite: Kalliolinnantie 8
Numero: 091.001.265.001-002
Ministeriö: OPM
Haltija: MV
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Fredrik Cygnaeus rakennutti talon huvilakseen vuosina 1869-1870. Arkkitehti J.W.F. Mieritzin piirustusten mukaan.

Puistomaisessa ympäristössä sijaitseva pienehkö huvila on kaksikerroksinen. Ylempi kerros on puinen alempi on korkea harmaakivi perusta.

Cygnaeus lahjoitti testamentissaan Suomen valtiolle taidekokoelmansa ja huvilansa yleisölle avoimen "Cygnaeuksen gallerian" perustamiseksi.

Galleria avattiin yleisälle vuonna 1882 ja se virallistettiin valtion museoksi vuonna 1885.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 51. ns. Marmoripalatsi
Osoite: Itäinen puistotie 1
Numero: 091.001.002.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Huvila rakennettiin 1914-15 ruukin patruuna Keirknerin yksityistaloksi Eliel Saarisen piirustusten mukaan. Julkisivut on päällystetty kotimaisella marmorilla.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 52. Eduskunta
Osoite: Mannerheimintie 30
Numero: 091.001.149.001
Ministeriö:
Haltija: Eduskunta
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Päätös talon rakentamisesta tehtiin 1925. Rakentaminen alkoi 1926 ja talo oli valmis 1931. Arkkitehti J.S. Sirén laati rakennuspiirustukset.

Viisikerroksisen uusklassisen eduskuntatalon sisätilat on ryhmitelty pyöreän istuntosalin ympärille. Rakennuksen graniitilla verhottu ulkoasu on yhtenäinen ja detaljoinniltaan hillitty. Monumentaaliset pylväät ja portaat hallitsevat fasadin.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 53. Kansallismuseo
Osoite: Mannerheimintie 34
Numero: 091.001.174.001-003
Ministeriö OPM
Haltija: MV
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Vuosina 1901-1902 järjestetyn suunnittelukilpailun voittanut arkkitehtitoimisto Gesellius Lindgren ja Saarinen laati lopulliset piirustukset 1904. Varsinainen rakennustyö tehtiin 1906-10. Talon sisustaminen, pihojen viimeistely ja muurin rakentaminen jatkuivat vuoteen 1916. Piharakennus valmistui 1917. Museo avattiin yleisölle vaihteittain 1916, 1920 ja 1923.

Talo sijaitsee vapaasti laajalla tontilla jota reunustaa kivimuuri. Näyttelyosastot on järjestetty ns. agglomeratioperiaatetta noudattaen. Tämä havainnollistuu rakennuksen vaihtelevassa massoittelussa. Kokonaisuudelle antavat ilmettä myös historialliset arkkitehtuuriaiheet, kuten kirkonpääty, torni ja loggia. Graniitti, tiili ja vuolukivi luovat myös vaihtelua fasadeihin.

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 54. Kesäranta
Osoite: Meilahti Kesäranta
Numero: 091.001.004.001-006
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Päärakennus, puinen nikkarityylinen huvila ja siihen liittyvä englantilaistyylinen puisto ovat pääosin peräisin vuodelta 1873. Rakennukset suunnitteli F.L. Calonius. Huvilan ja puiston nykyasu muotoutuivat pääosin Heikelin tekemien muutos- ja laajennustöiden jälkeen 1887. Valtio hankki talon 1904. Jac Ahrenberg muutti sen kenraalikuvernöörin kesäasunnoksi. Huvilan sisätilat uusittiin perusteellisesti 1950-luvulla.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 55. Tammisaari
Osoite: Seurasaarentie 15
Numero: 091.001.178.001
Ministeriö:
Haltija: Tasavallan presidentin kanslia
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Sigurd Frosteruksen ja Gustaf Strengellin suunnittelema jugend-huvila valmistui 1904. Talo tehtiin yksityiskäyttöön ja lahjoitettiin 1940 valtiolle presidentin viikonloppuasunnoksi. Se kunnostettiin ja uudistettiin 1956 presidentin pääasialliseksi virka-asunnoksi.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 56. Valtionhallinnon kehittämiskeskus
Osoite: Hollantilaisentie 11
Numero: 091.001.040.001
Ministeriö: VM
Haltija: RAKH
Korjaushuoltaja: RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Rakennus on Jugend-tyylinen, ukoasultaan vaihtelevasti jäsennetty. Maastoa myötäilevää osaksi kolmi ja osaksi nelikerroksisen volyymin taitekohta on tornimainen. Rakennus valmistui täysihoitolaksi 1920. Eliel Saarinen suunnitteli Oy Munkkiniemen pensionaatin. Se oli osa Munkkiniemi-Haaga suunnitelmaa.

Kadettikoulu toimi rakennuksessa 1923-39. Nykyiseen käyttöön talo peruskorjattiin 1974-75.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi: 57. Viikin maataloustieteelliset laitokset
Osoite: Viikin opetus- ja koetila
Numero: 091.001.094.001-004.
Ministeriö: OPM
Haltija: HYO
Korjaushuoltaja: HYO

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Noin 1832 valmistunut päärakennus ja sivurakennukset on tehty puusta. Talot ovat yksikerroksisia. Ne reunustavat istutettua pihaa, jonka piirissä on lisäksi kolme ulkorakennusta. Pienin vaja on tehty tiilestä ja kivistä, isommat pääosin hirrestä.

Tila siirtyi yksityiskäytöstä yliopiston maataloustieteellistä opetusta varten 1932. Sen pää- ja sivurakennukset ovat asuinkäytössä.

Antikvaarinen arvo

- - -

Rakennushistoria

- - -

TUNNISTETIEDOT

Nimi:	<u>58. Ent. Yleisradio</u>
Osoite:	Fabianinkatu 15
Numero:	091.001.229.001.
Ministeriö:	UM
Haltija:	RAKH
Korjaushuoltaja:	RAKH

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Waldemar Aspelinin suunnittelema talo valmistui Helsingfors Sparbankin toimitaloksi 1901. Suomen Yleisradio osti rakennuksen 1933 ja teetti sisätiloissa muutoksia. Nelikerroksinen Ruskealan marmorista veistetty julkisivu on lähes alkuperäinen.

Nimi: 59. Taideteollisuusmuseo
Osoite: Korkeavuorenkatu 23
Numero: 091.001.240.001
Ministeriö: OPM
Haltija: OPM
Korjaushuoltaja: OPM

HISTORIA

Lyhyt rakennushistoria

Talo valmistui pastori K.T. Brobergin perustaman (1883) Suomen ensimmäisen yhteiskoulun taloksi vuonna 1895 arkkitehti Gustaf Nyströmin piirustusten mukaan. Rakennusmestarina oli C.G. Hjort af Ornäs. Rakennuksen maalauskoristelun ja pylväiden marmoroinnin teki aikansa arvostetuin koristemaalari Salomo Wuorio.

Rakennuksen keskiosa on kolmikerroksinen ja sen sivuosat ovat kerrosta matalammat. Talon julkisivuarkkitehtuurille on leimallista suuret ikkuna-aukot, rapaamattomat tiiliseinät ja uusgoottilaiset yksityiskohdat.

Antikvaarinen arvo

Koulurakennukset olivat suomalaisen maatalousvaltaisen kauppakaupungin kulttuurielämän keskeisiä rakennuksia. Kun kaupungit kasvoivat ja teollistuivat viime vuosisadan lopulla koulurakennusten kaupunkikuvallinen merkitys pieneni. Vanhat koulut kertovat silti edelleen niistä pedagogisista ajatuksista ja pyrkimyksistä, joita ennen pidettiin tärkeinä.

Brobergin koulun arkkitehtuurihistoriallinen merkitys selittyy talon alkuperäisen funktion kautta. Siksi on edelleen oleellista ymmärtää, että talo tehtiin alunperin kouluksi.

Rakennuksen uusgoottilainen muotokieli; suuret valoisat huonetilat ja seinien maalauskoristelu muodostivat harkitun kokonaisuuden. Nykyiset vaaleat sisätilat ja peitetyt ikkunapinnat ovat ristiriidassa talon alkuperäisen luonteen kanssa.

Arkkitehti Nyströmin mukaan arkkitehtuurin muodon piti ilmaista rakennuksen tarkoitusta. Hänelle gotiikka oli kansallinen tyyli, jonka ylöspäinsuuntautuneet muodot sopivat hyvin kuvaamaan sitä voimaa, jota nuoriso edusti tulevaisuudelle. Lisäksi puhdas tiilipinta oli edullinen ja aito materiaali. Gotiikan vertikaalisuus symboloi kasvua ja tulevaisuutta. Koulun tehtävänä oli luoda pohjaa tulevalle yhteiskunnalle.

Koulun luokkahuoneisiin haluttiin hyvä ilmastointi ja riittävästi luonnonvaloa. Suuret ikkunapinnat ja valoisat huoneet olivat tälle arkkitehtuurille luonteenomainen piirre. Talo suunniteltiin aikana, jolloin hygieniset näkökohdat alkoivat tulla keskeisiksi koulusuunnittelun periaatteiksi. Rakennus on kouluhygienian kannalta hyvin merkittävä.

Sisätilojen arkkitehtuuria jäsenneltiin alunperin koristemaalauksilla. Seinäpinnoille tehtiin myös kuvia ja muistilauseita. Ne olivat osa viime vuosisadan vaihteen taideteollista ja moraalista ajattelua. Lapsia opetettiin katsomaan kuvia. Kuvilla ja teksteillä oli selkeä kasvatus- ja opetustehtävä. Wuorio maalasi sananlaskuja kaikkiin luokkiin, rukoussaliin ja vestibyyliin.

Rakennushistoria

Ajatus yhteisopetuksesta ei ollut uusi suomessakaan enää 1880 luvulla. Kukaan ei vain ollut toteuttanut sitä käytännössä.

Huhtikuun 16. päivänä vuonna 1883 anottiin kouluhallitukselta lupaa perustaa ensimmäinen oppikoulu poikien ja tyttöjen yhteisopetusta varten.

Aika oli kypsä uusille pedagogisille tavoitteille, ja lupa saatiin. Uuden koulun nimeksi otettiin toukokuun 24. päivänä "Läroverket för gossar och flickor."

Koulu oli monin tavoin aatteellinen edelläkävijä 1800-luvun lopun suomalaisessa koulumaailmassa. Ensimmäisenä yhteiskouluna Suomessa se oli suunnannäyttäjänä myös muille. Koulun perustaja ja pitkäaikainen johtohahmo K.T. Broberg piti koulua kodin laajennuksena. Kaikkien lasten piti siis kuulua koulun kasvattavaan piiriin.

Opintomatallaan Yhdysvaltoihin Broberg tutustui jo toteutuneeseen yhteisopetukseen ja näki sen toimivan hyvin.

Pojille ja tytöille tarkoitetun koulun perustajat pyrkivät opetustavoitteissaan vastaamaan aikansa haasteisiin. Tavoitteena oli opettaa aineita, joten olisivat aiempaa lähempänä yhteiskunnan todellisuutta. Koulussa korostettiin nykykielten merkitystä ja käden käytännön taitoja. Kaikille haluttiin antaa myös yhtäläiset mahdollisuudet valmentautua yliopisto-opintoihin.

Käsityötä ja voimistelua pidettiin pedagogisesti tärkeinä.

Terveellisyyden vaatimus

"Meidän aikamme oikeutettuja vaatimuksia huolehtia paremmin nuorison fyysisestä kasvatuksesta on mahdollista huomioida tavallisiin vuokratiloihin sijoitetussa koulussa ilman vakavia hygienisiä häiriöitä"

Näin kirjoitti K.T. Broberg kolme vuotta koulun perustamisen jälkeen. Hän joutui kuitenkin odottamaan vielä lähes kymmenen vuotta ennen kun sai olla mukana uuden koulutalon käytännön suunnittelussa.

Ennen oman koulutalon rakentamista Korkeavuorenkadulle Brobergin koulu toimi useissa vuokratiloissa.

Ensimmäisessä osoitteessaan Mannerheimintielle koulu toimi ainoastaan yhden lukuvuoden. Vuosina 1884-86 koulu oli vuokralla Fabianinkatu 22:ssa ja lukuvuoden 1886-1889 nykyisessä Bulevardi 7:ssä. Sieltä koulu muutti Erottaja 4:ään, jossa oli vuokralla siihen saakka, kunnes oma koulutalo valmistui vuonna 1895.

Erottajan vuokratalo vastasi jo osittain koulun opettajien toiveita, koska se oli suunniteltu koulurakennukseksi.

Broberg piti koulun työskentelyä vuokratiloissa jatkuvana haittana. Hän piti tärkeänä, että koululla oli riittävän tilava pihapiiri. Vapaatunneilla täytyi voida leikkiä ulkona raittiissa ilmassa.

Hän oli myös huolissaan siitä, että vuokratuissa muuhun kuin koulukäyttöön suunnitelluissa tiloissa sijaitseva koulu ei vastaisi aikansa moderneja kouluhygienisiä vaatimuksia.

Oppilaiden terveydenhoitoon kiinnitettiin myös huomiota. Koulun palkattiin lääkäri jo 1880-luvulla, ennen kuin vastaava käytäntö oli yleistynyt muissa kouluissa. Lääkärin tehtävänä oli valvoa koulun hygienisiä oloja ja oppilaiden terveyttä.

Hygieniset tekijät tuli hänen mielestään muistaa myös sisustuksessa.

Brobergin käsityksen mukaan koulurakennuksen huoneiden piti olla tilavat ja korkeat. Niissä piti olla riittävän isot ikkunat, ilmanvaihdon piti olla moderni ja rakennuksen sijainnin piti olla "terveellinen".

Kun koulu oli Bulevardilla, Broberg oli jo melko tyytyväinen. Bulevardi oli hänestä eräs Helsingin kauneimmista kaduista. Lisäksi oltiin muiden koulujen lähellä ja koulun vieressä oli leikkikenttä ja puutarha, jotka mahdollistivat terveellisen vaihtelun koulun työskentelyyn.

Koulun lääkäri J. Sucksdorff sen sijaan ei ollut Bulevardin taloon täysin tyytyväinen. Hän selvitti koulurakennuksen puutteita ja tutki oppilaiden hygienisiä oloja.

Sucksdorffin käsityksen mukaan koulun luokissa oli kyllä tilaa riittävästi. Muita hyviä seikkoja hänen olikin sitten vaikeampi löytää; luokkahuoneiden ilma oli huono ja ilmastointi täysin riittämätön. Lisäksi huoneiden sijainti täysin toistensa yhteydessä heikensi oppilaiden keskittymistä. Talon sopivuutta koulukäyttöön heikensivät myös liian pienet ikkunat. Valoa ei saatu tarpeeksi. Lääkärin mukaan ikkunoiden lasipinta-alan tuli olla kuudesosa tai viidesosa huoneen lattiapinnasta. Hän piti epäkohtana myös sitä, että koulua vastapäätä sijaitseva korkea rakennus esti valon suoran lankeamisen luokkahuoneisiin. Hän halusi oppilaille myös parempia rentoutumispaikkoja sateen varalta. Koulu olisi myös tarvinnut voimistelusalin.

Kun koulu siirtyi ensimmäiseen koulukäyttöön suunniteltuun taloonsa Erottajalle Broberg oli tyytyväinen ilmaviin ja tarkoituksenmukaisiin luokkahuoneisiin. Hänestä valoisat käytävät, luokat ja ilmanvaihto vastaisivat tyydyttävällä tavalla koulun hygienisiä vaatimuksia.

Koulun rakennuksen valintaan vaikutti myös se, että Esplanadi ja Kolmikulman puistot olivat lähellä.

Koululääkäri ei ollut vielä Erottajankaan rakennukseen täysin tyytyväinen, mutta totesi rakennuksen vikojen koskevan kaikkia Suomen koulurakennuksia. Luokkahuoneiden luonnonvalon määrä oli kohtuullisen hyvä, mutta puutteena hän piti sitä, ettei kaikissa luokissa valo langennut oppilaiden pulpeteille vasemmalta. Luokkien tilavuus oli hänestä hyvä, ilman laatu taas ei. Ilmastointijärjestelmä ei vastannut uusia hygienisiä vaatimuksia. Tilanne oli erityisen huono talvella kun kaasuväli kulutti paljon happea.

Oman koulutalon rakentaminen

"Olkoon se valo, joka nyt säteilee luokkahuoneisiin ja kaikkien sydämiin, olkoon se puhtaus, joka tuoksuu ympärillämme, olkoon ne lämpimät värisävyt, jotka nyt hivelevät mieltä aina asumassa tässä koulurakennuksessa.

Näin kiteytettiin uuden koulutalon avajaispuheessa vuonna 1895 talon henki.

Kolmea vuotta aiemmin oli ryhdytty konkreettisiin toimiin talon rakentamiseksi. Maaliskuun 9. päivänä vuonna 1893 Helsingin kaupunki päätti luovuttaa ilman korvausta koulun käyttöön tontin osoitteessa Korkeavuorenkatu 23. Tontti oli jo aiemmin varattu mahdollista koulutaloa varten.

Koulun johtokunnan päämääränä oli pitkään ollut oman koulutalon rakentaminen.

Kun uutta koulutaloa alettiin suunnitella, voitiin käyttäjän, lääkärin ja arkkitehtien asiantuntemus huomioida. Viimeisimmät koulurakennuksille asetetut hygieniset vaatimukset voitiin myös toteuttaa.

Arkkitehti Gustaf Nyström sai koulun johtokunnalta 8.2.1894 tehtäväkseen valmistella piirustukset ja kustannuslaskelmat koulutaloa varten.

Piirustukset tehtiin ripeästi ja toukokuun 9. päivänä 1894 koulun johtokunta päätti pyytää vielä opettajakollegion lausunnon taloa varten tehdyistä piirustuksista.

Kun piirustukset oli hyväksytty, muurattiin elokuun 1. päivänä vuonna 1894 rakennuksen peruskivi. Koulun johtokunnan puheenjohtajana oli silloin professori F. Gustafsson, johtajana Karl Teodor Broberg ja johtavana opettajana Hanna Kullheim.

Arkkitehti Gustaf Nyströmin suunnittelema talon rakennusmestarina oli C.G. Hjort af Ornäs. Hänen lisäksi rakentamisesta vastasi rakennusmestari Nyberg. Sähkötyöt suunnitteli insinööri Mäklin ja insinööri Landen vastasi käytävien ja lattioiden rakenteiden suunnittelusta.

Rakennustoimikunnan jäseniä olivat Brobergin lisäksi arkkitehti W. Aspelin, raatimies A. Nyberg, K.R. Åström ja kansakoulujen tarkastaja V. Öhberg. Myös koulun lääkäri Sucksdorff osallistui suunnittelutyöhön.

Rakentaminen edistyi nopeasti ja talon harjannostajaiset pidettiin lokakuun 26. päivänä. Sopimuksen mukaan rakennuksen piti olla käytössä vuoden 1895 elokuussa, syyslukukauden alussa.

Broberg oli uuteen taloon tyytyväinen. Hänestä rakennus oli kaupungille kaunistus ja sen valoisat ja ilmat luokat oppilaille terveelliset.

Koulun hygieniset olot vastasivat myöhempienkin aikojen vaatimuksia. Vielä 1919 totesi valtakunnallinen koulujen hygienian tarkastaja talon ensiluokkaiseksi.

Vuonna 1933 totesi koulun juhlakirjan kirjoittaja:

"Valoisine korkeine luokkineen, tilavine käytävineen ja rappuineen koulu vastaa vielä tänäänkin niitä vaatimuksia, joita hygienian kannalta voidaan koulurakennukselle asettaa".

Koulutalon symboliikka

Nyströmin mukaan arkkitehtuuri oli taidetta vasta siten, kun se antoi rakenteellisille perusjäsentelyille arkkitehtonisen hahmon. Tämä hahmo on symbolinen peite. Sen piti ilmaista rakennuksen tarkoitusta.

Nyström kirjoitti "Esimerkiksi kaupungintalon on ulkoiselta hahmoltaan annettava käsitys siitä yleisesti yhteiskunnan hyväksi tehtävästä työstä, jota rakennuksessa tehdään".

Mikäli rakennus täytti käytännön sille asettamat vaatimukset ja oli teknisesti hyvä, ja mikäli sen muoto ilmaisi talon käyttötarkoituksen sekä sisälsi kauneuden, oli rakennuksessa taideteoksen ominaisuuDET. Näin rakennus selitti ja ilmaisi aikansa ja kansansa kulttuuritasoa.

Nyströmin mukaan arkkitehtuuri ei ollut rakennustaidetta, jos se vain täytti käytännön tarpeet ja oli käytännöllistaloudellinen. Siksi suhde traditioon oli hänelle tärkeä osa suunnittelutyöstä. Hänelle rakennustaiteen ikuiset perusperiaatteet perustivat edeltäjien työlle.

Hänelle oli itsestään selvää, että suunnittelutyön on perustuttava vuosisataisen arkkitehtuuritradition pohjalle.

Uudet materiaalit ja konstruktiot vaativat kylläkin uusia tyyli muotoja, mutta suhde traditioon ei saanut katketa

"Niin kauan, kun työskentelemme tehtävien parissa, jotka ovat sukua aiempien aikakausien tehtävien materiaalien ja rakenteiden kanssa, niiden, joista historialliset tyyli muodot kehittyivät, niin kauan on mahdollista soveltaa näiden tyylien perusperiaatteita ja tyyli muodostusta.

Nyströmin käsityksen mukaan siis modernin arkkitehdin tehtävä oli rakennustaiteen tradition ja oman ajan vaatimusten yhdistäminen.

Rakennuksen "kuori"; ulkoasu ilmaisi sen käytön. Hänelle rakennuksessa tapahtuvan toiminnan luonne vaikutti sen massoitte luun ja muotokieleen.

Nyström huomautti arkkitehtuuriluennoissaan, että gotiikalla ei koskaan paljon jalansijaa Italiassa. Voimakkaasti ylöspäin pyrkivää muotoa, joka pohjolas-
sa on annettu useille rakennuksille ei löydy hänen mukaansa etelä-euroopasta.

Pohjoisen arkkitehtuurille oli hänen mukaansa leimallista vertikaalisuus, eteläiselle arkkitehtuurille horisontaalisuus. Gotiikka oli hänelle tyylinä pohjoismainen rakennustaiteen tyyli muoto. Renesanssin eri muodoissaan hän yhdisti etelä-euroopan.

Uusrenesanssityyliä käytettiin kylläkin suomessa usein klassisten lyseoiden arkkitehtuurissa viime vuoden lopulla.

Nyströmille uusgotiikan valinta uuden koulutalon tyyliksi johdonmukaisesti rakennuksen sisällä ja ulkona voidaan siis nähdä pyrkimyksenä ymmärtää uusgotiikka "omana" kansallisena tyylinä, ylöspäin pyrkivät muodot kasvun ja sen voiman kuvaajana, jota nuorisosta ajateltiin koituvan yhteiskuntaan.

"Lisäksi tiilipinta tekstuurina antaa materiaalin tulla aitona esiin ja vaikuttaa ilman keinotekoisia kaunistuksia", totesi Nyström.

Hän pyrki koulurakennuksessa myös taloudellisuuteen, silti pitäen mielessä vielä arkkitehtuurin taiteelliset kriteerit ja rakennuksen tehtävän.

1. VALTIONEUVOSTON LINNA

Bibliografia

Blomstedt, Yrjö 1961, Helsinki
J.A. Ehrenström, Kustavilainen ja kaupungin rakentaja

Lidberg, Carolus, Rein Gabriel 1950, Helsinki
"Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta"
Helsingin kaupungin historia 111.1 (2. 55-81)

Meurman O-1, 1973
"C.L. Engel rakennustekniikan kehittäjänä 1.
Arkkitehti 2-3.

Rauhala K.W. 1915 Helsinki
Keisarillinen Suomen senaatti 1809-1909

Wickberg, Nils-Erik -----
"Engelin tyylihistoriallinen asema"
(s. 65-70)

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset
1888-1892
(s. 43-44)

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1893-1899 Helsinki
(s. 62-64)

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1900-1903 Helsinki
(s. 5-6)

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1904-1907 Helsinki
(s. 8-9)

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1908-1910 Helsinki

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1911-1913 Helsinki

Yleisten rakennusten ylihallituksen painetut
vuosikertomukset 1914-1916 Helsinki
(s. 6-13)

Inventoinnit

tekijä: Oy Arkton. MV.Rho
asia: Rakennushistoria ja huonekohtainen selvitys 2
aika: 12.02.1976
sisältö: - kuvaus keisarillisen senaatin rakennuksen
ensimmäisestä osasta (länsisiipi 1922)
- perusteellinen inventointilomake
- huonetilojen käyttöhistoria
- huonekohtaisia historioita
- valokuvia

tekijä: Oy Arkton MV. Rho
 asia: Rakennushistoria ja huonekohtainen selvitys 3
 aika: 05.05.1976
 sisältö: - länsisiipi 2.
 - perusteellinen selvitys
 - huonekohtainen tarkka inventointilomake
 - valokuvia huoneista
 - huonekohtaisia historioita

tekijä: Oy Arkton MV. Rho
 asia: Rakennushistorian ja huonekohtainen selvitys
 aika: 05.05.1976
 sisältö: - huonekohtainen inventointilomake
 - huonetilojen käyttöhistoria
 - kuvaus keisarikunnan senaatintalon toisesta osasta eteläsiipeä

tekijä: Oy Arkton MV. Rho
 asia: Rakennushistoria ja huonekohtainen selvitys 6
 aika: 05.05.1976

sisältö: - pohjoissiipi, pihasiipi ja ullakko
 - yhteenveto valtioneuvoston linnan pohjoissiiven rakennusvaiheista
 - perusteellinen inventointilomake
 - huoneiden käyttöhistoria
 - valokuvia

tekijä: Oy Arkton MV. Rho
 asia: Rakennushistoria ja huonekohtainen selvitys 7
 aika: 05.05.1976
 sisältö: - pohjapiirrokset ja rakenteiden ikätutkimus

tekijä: Putkonen, Lauri, MV. Rho
 asia: Rakennushistoria ja huonekohtainen selvitys
 aika: 31.12.1974
 sisältö: - lyhyt rakennushistoria
 - tärkeimpien huonetilojen historia

tekijä: Koskinen, Helinä, MV. Rho
 asia: Kaivauskertomus
 aika: 16.04.1980
 sisältö: - eteläsiiven kaivaus

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

- - -

Lausunnot

tekijä: Museovirasto. Rakennushistorian osasto
 asia: Valtioneuvoston linnan ulkomaalauksessa käytettävät värisävyt
 aika: 16.05.1961
 sisältö: -

tekijä: RAKH:n kirje muinaistieteelliselle toimikun-
 nalle DN:o 3234/s.8.60.1858
 asia: Valtioneuvoston linnan maalaus
 aika: 14.02.1961
 sisältö: -

tekijä: Museoviraston kirje n:o 362 rakennushalli-
 tukselle
 asia: Valtioneuvoston linnan ja tiet.seurain
 talon julkisivujen ulkomaalaus
 aika: 18.02.1961
 sisältö: -

tekijä: Järvelä J. Museovirasto. Rakennushistorian
 osasto
 asia: Valtioneuvoston linnan ja tiet.seurain
 talon maalaaminen lateksilla
 aika: 24.05.1960
 sisältö: -

tekijä: VTT:n rakennustekninen laboratorio A 212/74
 asia: Valtioneuvoston linnan maalaus
 aika: 01.09.1974
 sisältö: -

tekijä: Valtiovarainministeriö rakennushallitukselle
 asia: Valtioneuvoston linnan peruskorjaustyö
 yhdistetty perustamis- ja esisuunnitelma
 aika: 24.03.1981
 sisältö: -

Työselitykset

tekijä: LVT insinööritoimisto Oy
 asia: LVI-työselitys
 aika: 20.10.1976
 sisältö: Muutos- ja korjaustyö II, kanslia.
 Rakennushanke, urakkaan liittyvät yleiset
 ja erityiset velvoitteet, Putket, ilman-
 vaihto, säätölaitteet

tekijä: Oy Arkton
 asia: Rekennusselitys. Peruskorjausvaihe II
 aika: 23.08.1982
 sisältö: esitiedot rakennuskohteesta, maarakennus,
 perustukset, runko- ja vesikattorakentett,
 täydentävät rakenteet, pintarakenteet,
 kalusteet, urakkaliite, sähkö- lvi- ja
 maalaustyöt

tekijä: -----
 asia: yhdistetty perustamis- ja esisuunnitelma
 aika: 07.11.1980
 sisältö: hankkeen tarpeellisuus ja kiireellisyys,
 mitoitusperusteet, huoneohjelma, laatu-
 luokitus, kiinteistöt, kustannukset,
 aikataulu

tekijä: Uudenmaan piirirakennustoimisto RAKH
asia: kadunpuoleisten julkisivujen kunnostus- ja
maalaustyöt. Työselitys
aika: 12.08.1974
sisältö: -----

2. NS. PIHLFLYCKTIN TALO

Bibliografia

Wickberg, Nils Erik 1936 Helsinki
Yksityistaloja Helsingin Kruunuhaassa.
Entisaikain Helsinki I.

Inventoinnit

tekijä: Tarmo, Palovakuutus, VA
asia: Palovakuutuskirjat n:o 3155 (1851) ja
8042 (1874)
sisältö: Palovakuutusinventointi

tekijä: Tuomi, Ritva, MV, Rho
asia: Rakennus ja käyttöhistoria
aika: 31.04.1970
sisältö:

Lehtiartikkelit

- - -

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

3. NS. WILLEBRANDTIN TALO

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: Tuomi, Ritva, Museovirasto. Rakennushistorian
osasto
asia: Rakennus- ja käyttöhistoria
aika: 31.04.1970
sisältö: -----

tekijä: Tarmo, Palovakuutus, VA 15088
asia: Palovakuutuskirja
aika: -----
sisältö: -----

Lehtiartikkelit

HS 3.12.1971
"Kapakka huuhtelemaan
viraston pölyjä"

4. ENT. KEMIAN LAITOS

Bibliografia

Heikel, W ar 1940, Helsinki
Helsingin yliopisto 1840-1940

Hjelt, Edward 1890
"Den Kemiska institutionen vid det finska
universitet 1761-1890. Universitets festskrift

Enqvist, Terje 1972 Helsinki
"The history of chemistry in Finland 1828-1918".

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

HL 1972.19.11
Enqvist

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

5. GEOLOGIAN LAITOS

Bibliografia

Pakkanen, Veikko 1973 THL. Helsinki
"Carl Albert Edelfeltin suunnitelmat yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennukseksi. Taidehistorian proseminariesitelmä.

Pakkanen, Veikko 1981 THL. Helsinki
Keisarillisen Aleksanterin yliopiston kemian laboratorio- ja museorakennus Helsingissä Taidehistorian pro-gradua työ.

Palmen E, G 1907 Helsinki
Helsinki 1800-1900. Rakennustoiminta ja tonttiarvo (s. 114)

Edelfelt, Berta 1920, Helsinki
Aleksandra Edelfelt. En levnadsteckning byggd på traditioner, minnen och brev.

Engvist, Terje 1972, Helsinki
The history of chemistry in Finland, 1828-1910. The history of learning and science in Finland 1828-1918.6. Societas Scientiarum fennica.

Engvist, Terje 1973, Helsinki
Yliopiston Kemian laitoksen historiasta. Suomen kemistilehti vol. 46.

Hjelt, Edvard 1890, Helsinki
Den kemiska institutionen vid det Finska universitetet 1761-1890. Afhandling utgifven af Fysiometematiska sektionen.

Pakkanen, Veikko 1981, Helsinki
Keisarillisen Aleksanterin yliopiston Kemian laboratorio- ja museorakennus Helsingin yliopiston taidehistorian laitos. Pro gradu-työ.

Inventoinnit

tekijä: VA. Tarmon ainaispalovakuutus
asia: palovakuutusinventoinnit, n:o 169, 970, 2072, 3026, 3155, 4432, 8842, 11737.

Lehtiartikkelit

STR 21.2.1862
STR 25.1.1866
FAT 13.12.1860
FAT 17.11.1865
HD 15.10.1868
HD 27.8.1870
HT. 31.3.1860
HT. 7.5.1861

HT. 29.6.1863
 HT. 31.8.1866
 HBL. 19.2.1866
 HBL. 3.9.1866
 HBL. 6.7.1867
 HBL. 25.11.1867
 HBL. 19.10.1869
 HBL. 14.6.1872
 HBL. 25.8.1887
 US. 28.6.1869
 ÅU. 3.3.1866

Arkistot

sijainti: VA. Alexander Armfeltin kirjekokoelma
 asiakirja: Adolf Edvard Arppen kirjeet Aleksander
 Armfeltille 22.12.1859, 10.5.1869

Johan Reinhold Munckin kirjeet Aleksander
 Armfeltille 29.5.1860, 30.5.1860,
 27.6.1860

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
 asiakirja: Tulleet asiakirjat 1859

sijainti: HYK. Käsikirjoitusosasto
 asiakirja: Adolf Edvard Arppen kirjekokoelma

sijainti: HYM.
 asiakirja: Suomen Keisarillisen Aleksanterin
 Yliopiston Kemian laboratorio- ja
 museorakennus. Projektien 1-5 materiaali-
 ja kustannusarviot 1861-1865. Carl Albert
 Edelfelt

sijainti: HYA. Kanslerinviraston arkisto
 asiakirja: Esittelynotit 1855-1866
 Originaalikonseptit 1849-1877
 Saapuneet kirjeasiakirjat 1860-1876
 Saapuneet asiakirjojen diaarit 1854-1876

sijainti: HYA. Keskushallin arkisto
 asiakirja: Anomukset 1860-1870
 Keisarin ja kanslerin kirjeet 1860-1870
 Kirjeregistratuura 1860-1870
 Konsistorin asiakirjat 1855-1872,
 1873-1878, 1885-1889.
 Konsistorin pöytäkirjat 1859-1887
 Konsistorin talousosaston konseptipöytä-
 kirjat 1876-1887
 Saapuneet kirjeet 1859-1870, 1887
 Saapuneiden kirjeiden diaarit 1859-1870

sijainti: HYA. Sijaiskanslerin arkisto
 asiakirja: Kirje- ja asnomusdiaarit 1858-1873
 Kirjekonseptit 1857-1869
 Saapuneet kirjeet 1860-1870

sijainti: HYA. Yliopiston I tiliarkisto
asiakirja: Helsingin-ajan sekalaisia taloudellisia
asiakirjoja 1800-luvulta
Menosääntökirjat 1860-1874, 1886-1887
Talousosaston pöytäkirja liitteitä ym.
asiakirjoja.

sijainti: Arkisto. Helsingin Yliopiston Kemian laito
asiakirja: auditorion penkkipiirustus.

6. PRESIDENTIN LINNA

Bibliografia

Blomstedt, Yrjö 1962, Helsinki
Giacomo Onarenghi ja empiren Helsinki
Valvoja 1962.1. (s. 13-20)

Blomstedt, Yrjö 1966 Helsinki
Johan Albrecht Ehrenström
Gustavian och stadsbyggare

Blomstedt, Yrjö 1967 Helsinki
"Helsinkiläissuku Heidenstrauch"
Helsinki-Seura. Vuosikirja 1967
(s. 47-60)

Blomstedt Yrjö 1963
"Helsingin korottaminen pääkaupungiksi.
Keisarillisen veskriptin synty ja täytöntöönpano.
Entisaikain Helsinki
Helsinki-Seuran julkaisu
(s. 7. - 73.)

Hartman, Torsten 1912, Helsinki
Då Helsingfors blef Hufvudstad

Lilius, Henrik 1984 Rungsvej Kyst
Esplanadi

Lidberg Carolus ja Rein Gabriel 1950, Helsinki
"Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta"
Helsingin kaupungin historia III:1
Helsinki (s. 7-155 ja 75-76)

Meissner, Carl 1937, Berlin
Carl Ludwig Engel. Deutscher Baumeister
in Finnland

Muthreich Margareta 1968
"Helsingin Keisarillinen palatsi vuosina 1811-1837"
Helsinki-Seuran vuosikirja 1968
(s. 32-41)

Nordfors, Kurt 1924, Helsinki
"Presidentin linna"
Finlandia. Vuosikirja (s. 144-154)

Rinne Juhani 1921, Hämeenlinna
"Tasavallan presidentin linna"
Maailma. 3.1921
(s. 214-223)

Sinisalo Jarkko 1978, Espoo
"Pehr Granstedt, Carl Ludvig Engel
ja Heidenstrauchin tuloa suunnitteli er.painos
Suomen museo

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1904-1907. 1908 Helsinki
s. 1-9

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1908-1910. Helsinki 1912

Åström Sven Erik 1957, Helsinki
Samhällsplanering och regionsbildning kejsartidens
Helsingfors (s. 42-43)

Åström Sven Erik 1957, Helsinki
J.A. Ehrenström, G.F. Stjernvall och Helsingfors
stadsplan. Historisk tidskrift för Finland (s. 14-25)

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

HBL. 12.2.1965
Karsten, Margit
"Pehr Granstedt - en arkitekt;
Helsingfors i början af 1800-talet".

HS. 30.4.1970
"uusi ilme linnaan"

Arkistot

sijainti: VA. Helsingin uudelleenrakentamiskomitean
arkisto (URKA)
asiakirja: Kirjekonseptit
Kertomuskonseptit
Saapuneet kirjeet

sijainti: VA. J.A. Ehrenströmin kokoelma
asiakirja: Fabian Steinheitin kirjeitä A. Ehrenström

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

7. VIRASTOTALO ALEKSANTERINKATU 4-10

Bibliografia

Alho, Asmo-Rauanheimo Uljas 1962, Helsinki.
Helsinki ennen meitä.

Blomstedt, Yrjö 1963, Helsinki.
Johan Albrecht Ehrenström, Kustavilainen ja kaupungin-
rakentaja.

Lindberg, Carolus ja Rein Gabriel, 1950, Helsinki.
"Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta".
Helsingin kaupungin historia III.1.

Lundström, Ernst 1944, Helsinki.
Svenska fruntimmerskolan- Svenska Flickskolan i
Helsingfors 1844-1944.

Mutreich, Margaretha 1970, Helsinki.
Helsingin asemakaava vuosina 1812-1817.
Entisaikain Helsinki VIII.

Stenius, Olof, 1969 Helsinki.
Helsingin asemakaavallinen kartasto.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1893-1899. 1901 Helsinki.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1904-1907. 1908 Helsinki.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1914-1919. 1920 Helsinki.

Inventoinnit

tekijä: Museovirasto, Rakennushistorian osasto
asia: Aleksanterinkatu 4-10. Rakennus- ja
käyttöhistoria
aika: 1985
sisältö: Rakennusten ja tonttien historian yleis-
esittely. Lisäksi joka talon historiaa
esittely.

tekijä: VA. Palovakuutusyhtiö Tarmo
asia: palovak. 172. (1834) ja 5458
aika: -----
sisältö: -----

tekijä: Palovakuutusyhtiö Tarmo
asia: palovakuutus 1181, (1835)
aika: -----
sisältö: -----

Lehtileikkeet

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Senaatin talousosasto
asiakirja: KD 68/62 1853

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

8. KORKEIN OIKEUS

Bibliografia

Alho, Asmo-Rauanheimo Uljas 1962 Helsinki
Helsinki ennen meitä
(s. 51)

Laaksonen, Pirjo 1987 Helsinki
Korkein oikeus

Lilius Henrik 1984 Rungsted Kyst
Esplanadi 1800-luvulla

Lehtiartikkelit

HS. 29.4.1933
"Standertskjöldin talon tyyli".

9. PÄÄVARTIO

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Korjausarviot (Hk2)

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

tekijä: Timo Jokinen, Jussi Tanska, Arkkitehtitsto
asia: korjaussuunnitelma
aika: 05.05.1983
sisältö: Historiikki, korjaussuunnitelma, teoreettinen huoneohjelma ja luonnoksen L2 vertailutaulukko.

10. ENT. KRUUNUNHAAN KESKIKOULU

Bibliografia

Helsingin teollisuuskoulu 1881-1931, 1931 Helsinki.
(s. 21)

Lilius Henrik, 1982 Helsinki
Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoriaa.
(s. 106-107)

Kuokkanen, Anja-Kirsti 1982, Helsinki
"Harjannostajaiset Mariankadulla"
Yliopisto-lehti n:o 23.1982.

Yliopisto-lehti n:o 33.1982
"Kiinteistö Mariankatu 11. Peruskorjaus".

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Lausunnot

- - -

Työselitykset

- - -

11. SÄÄTYTALO

Bibliografia

Aav Marianne 1978 Helsinki
Säätytalon päätykolmioryhmä
Pro Gradu-työ Taidehistoria

Tekniska föreningens i Finland förhandlingar 1889
(Säätytalon rak.vaiheet ja tekn.ratkaisut).

Inventoinnit

tekijä: Kunnas Veikko, RAKH
asia: Kalusteinventointi
aika: 27.07.1987
sisältö: Rakennuksen alkuperäisen kalustuksen
dokumentointi. Kalusteiden historia,
mitat kuntoarvio sijainti ja lukumäärä.

tekijä: Kopisto, Sirkka, Hyvönen Heikki, MV,
Hist.tsto
asia: Irtaimen inventointi
aika: 28.01.1976
sisältö: -----

Lehtiartikkelit

Aineisto koottu v. 1987.
Kunnas Veikko. RAKH.

Lausunnot

tekijä: Koskinen, Helinä, MV, Rho
(n:o 1756)
asia: Rakennussuojelutavoitteet
aika: 25.08.1976
sisältö: Museoviraston yleispiirteinen suojelu-
ohjelma kerroksittain

tekijä: Säätytalotyöryhmä
asia: Säätytalotyöryhmän mietintö (1977:59)
aika: 1977
sisältö: -----

HYK. TOPOGRAFICA

HD.	1867.15.4.	Säätytalokysymys
VIK.	1872.8.6.	yhteinen Säätytalo
VIK.	1872.15.6.	Säätytalokysymys
ÅU.	1872.10.8.	Säätytalokysymys
HD.	1876.11.11.	yhteinen Säätytalo
HD.	1877.24.1.	Säätytalon käsittely valtio- päivillä
HFORS	1880.12.4.	Säätytalon paikka
HFORS	1880.27.4.	tontin paikka
HD.	1880.2.5.	Säätytalon paikka
HL.	1880.17.3.	Säätyhuonekysymys
HL.	1880.17.10.	Säätytalon arkkitehtikilpailu
MBL.	1880.12.4.	Säätytalon paikka
MBL.	1880.21.10.	yleisöltä: valittava suomalais- nen arkkitehti
FAT.	1881.2.12.	Säätytalon piirustukset
HFORS	1881.12.12.	Säätytalon piirustukset
HD.	1881.2.12.	piirustuskilpailun palkinnot
HL.	1881.18.10.	arvosteluraati
AL.	1882 n:o 35	"Säätyhuonekysymyksen johdosta"
HFORS	1882 n:o 93	"Hfors 8.24. april"
HFORS	1882 n:o 96	H.O. "Till Hfors"
HFORS	1882 n:o 97	"Hfors den 28 apr.
HFORS	1882 n:o 106	keskustelua
HD.	1882.2.3.	A.R-r. "Till Hd i frågan om Ständerhusets plats.
HD.	1882.14.3.	1. "Till H.D. HVAR skall Finlands ständerhus placeras
HD.	1882.7.6.	Säätytalovaltuuskunnan jäsenet
HL.	1882 n:o 44B	"Ständerhusplanen"
HL.	1882 n:o 49A	Icke lantdaysman "Till Hfbl. Platsen för ständerhuset
MBL.	1882 n:o 98	K-a "Till MBL. EH. Alexander- hugg i Ständerhusfrågan
MBL.	1882 n:o 98	Till MBL. Ständerhusfrågan
MBL.	1882 n:o 106	ang. ständerhusfrågan
US.	1882 n:o 93	A.A.M. "Säätyhuoneen valiokunna mietinnön johdosta".
US.	1882 n:o 95	Matti "Kirje Helsingistä 174"
US.	1882 n:o 96	F:n "Säätyhuoneen paikasta vähäisen"
US.	1882 n:o 97	L...der "Säätyhuoneen parhaasta tontista"
US.	1882 n:o 100A	Matti "Kirje Helsingistä 175"
US.	1882 n:o 292	Säätyhuone-valiokunta
ÖF.	1882 n:o 26 C.	"Till Ö.F."
ÖF.	1882 n:o 31 C.	"I Ständerhusfrågan"
ÖF.	1882 n:o 42	"I Ständerhusfrågan"
HFORS	1883 n:o 28	Primus "På lördagskvällen"
HD.	1883 7.2.	"Krönika"
HD.	1883 9.2.	"Hfors den 9 Febr"
HD.	1883 22.2.	"Krönika"
HD.	1883 20.3.	"Till red. för H.D."
HL.	1883 n:o 35	"Den nuvarande ständerhusdelega- tionen"
HL.	1883 n:o 37	"Hvad Har ständerhusdelegationen gjort"

HBL.	1883 n:o 94	"Frågan om plats för ständerhuset i observator. i berge Hämeen ves. "Kirje Helsingistä"
HÄM.	1883 n:o 13	"Det blif vande ständerhuset"
NPR.	1883 n:o 30	"Ständerhuset"
NRP.	1883 n:o 34	X+L "Förslag till Ständerhusselegationen"
NRP.	1883 n:o 55	"Kommunalt. Inlösen af tomt för ständerhuset"
NRP.	1883 n:o 97	"Ett ständerhus för tre eller fyra stånd"
NRP.	1883 n:o 134	C.G. Estlander" I ständerhusfrågan"
NPR.	1883 n:o 153	Gösta "Filosofiska funderingar"
NRP.	1883 n:o 200	"Säätyhuoneen paikka"
PELLERVO	1883 n:o 16	Matti "Kirje Helsingistä 206"
US.	1883 n:o 31	Säätyhuone-asia
US.	1883 n:o 43	Säätytalon paikka
US.	1883 n:o 84	Matti "Kirje Helsingistä"
US.	1883 n:o 134	E.R-ck "Bret från Helsingfors"
ÅBOT.	1883 n:o 31	"Det omöjliga möjligt"
ÅBOT.	1883 n:o 38	"Ständerhusplatsen"
ÅBOT.	1883 n:o 47	C.G. Estlander" I Ständerhusfrågan"
ÅBOT.	1883 n:o 154	-n " ur ett bret från hufvudstaden aiottu Säätytalo
ÖN.	1883 n:o 25	Säätytalokysymys
HD.	1884 30.11.	"H:fors 8.5. okt."
HD.	1884 4.10.	Säätytalokysymys
HD.	1884 5.10.	"Helsingfors"
HD.	1884 8.10.	Säätytalokysymys
HBL.	1884 4.10.	"Helsingfors"
HBL.	1884 9.11.	Säätytalokysymys
HBL.	1884 13.11.	artikkelin johdosta
HBL.	1884 18.11.	talon piirustukset ja kust. arvio
NRP.	1884 20.6.	Säätytalon rakentaminen
NRP.	1884 10.4.	"Helsingors - bref"
NRP.	1884 5.11.	"Ständerhusfrågan"
NRP.	1884 17.11.	"Ständerhuset"
NRP.	1884 22.11.	valtuuskunta hyväksynyt piirustukset
STR.	1884 10.3.	"Säätyhuoneen-asia"
STR.	1884 23.4.	Matti "Kirje Helsingistä"
STR.	1884 21.6.	Säätyhuone-asia
STR.	1884 27.9.	"Helsingistä"
STR.	1884 3.10.	Säätyhuoneen-asia senaatissa
STR.	1884 9.10.	Säätyhuoneen-asia
STR.	1884 6.11.	kritiikkiä
STR.	1884 12.11.	Matti "Kirje Helsingistä"
STR.	1884 19.11.	Matti "Kirje Helsingistä"
	1884 n:o 94	Bonifacius "Tammerfors bref"
WIBORGSBL.	1884 n:o 142	"Ständerhusfrågan"
HD.	1885 9.2. S	"Till Res. För H:fors"
KYL.KUVAL.	1885 n:o 11	"Säätyhuone"

NRP.	1885 n:o 25	En ropandes fost "Vårt landfättigt"
NRP.	1885 n:o 31	"Ständerhusfrågan"
NRP.	1885 n:o 52	"Till redaktionen af N.Pr"
NRP.	1885 n:o 62	Emil Holmberg (polemiikkia)
NRP.	1885 n:o 103	Säätytalo
NRP.	1885 n:o 124	"Alla vägar leda till Rom"
US.	1885 n:o 34	"Helsingistä. Säätyhuoneen kustannus"
US.	1885 n:o 38	Maamoukka "US:n toimitukselle"
ÅBOT.	1885 n:o 71	J-e. "Ständerhuset"
ÅU.	1885 n:o 133	"Historien om Finlands ständerhus"
ÖF.	1885 n:o 6 x	"Ständerhusfrågan"
ÖN.	1885 n:o 36	"Bref från Helsingfors"
ÖN.	1885 n:o 37	"Ett million - palats"
HD.	1886 n:o 150	Talon piirustuksista
HD.	1886 n:o 286	"Krönika"
HD.	1886 n:o 329	"En sak utan ända"
HD.	1886 n:o 346	"Ännu en gång vårt ständerhus"
HD.	1886 n:o 353	"I Ständerhusfrågan"
KESKI-S.	1886 n:o 22A	"Kummallinen käänne"
KESKI-S.	1886 n:o 28	"Mietteitä Säätyhuone-asiassa"
NRP.	1886 n:o 30	R.E. "Helsingfors den 1. febr.
NRP.	1886 n:o 76	M.L. "En arkitekturfråga af vig.
OULUNL.	1886 n:o 89	Pekka "Kirje Helsingistä"
US.	1886 n:o 243	"Helsingistä"
ÅBOT.	1886 n:o 43	"Våra miljonbyggnader"
ÖF.	1886 n:o 8	"Ständerhusfrågan"
AURA	1887 n:o 277	Al "Kirje Helsingistä"
FOLKV.	1887 n:o 54	"Ständerhuset"
FOLKV.	1887 n:o 77	talon paikka
FOLKV.	1887 n:o 92	talon paikka
HD.	1887 n:o 96	"Ständerhuset"
HD.	1887 n:o 264	"H:fors"
HD.	1887 n:o 265	"Ständlerhus ritaingarna"
HBL.	1887 n:o 56	Mystifax "Krönika"
ILMARINEN	1887 n:o 45	K.K.K. "Kirje Helsingistä"
LAPPEENR.U.	1887 n:o 29	Kaima "Kirje Helsingistä"
NRP.	1887 n:o 65	"Ständerhusfrågan"
NRP.	1887 n:o 265	"Ritningarna till Ständerhuset"
OULUNL.	1887 n:o 21	Pekka "Kirje Helsingistä"
OULUNL.	1887 N:o 35	Pekka "Kirje Helsingistä"
SAT.	1887 n:o 32	"Helsingistä"
US.	1887 n:o 56	Matti "Kirje Helsingistä"
US.	1887 n:o 57	"Nya Pressen ja Säätyhuone"
US.	1887 n:o 79	Matti "Kirje Helsingistä 362"
WASA TIDNING	1887 n:o 28	"Ständerhusfrågan ur "
WASA TIDNING	1887 n:o 44	Säätyhuonekysymys
FINLAND	1888 n:o 247	"Ständerhusfrågan"
FOLKV.	1888 n:o 48	"Ständerhusfrågan"
HD.	1888 n:o 54	"Ständerhusdelegationen i klämma I"
HD.	1888 n:o 54	"Ständerhusdelegationen i klämma II"

HD. 1888 n:o 112	"Också ett stycke historia
HD. 1888 n:o 197	Lopulliset piirroksset valmiit
HD. 1888 n:o 201	piirustukset
HÄM.SAN. 1888 n:o 104	Kouru "Kirje Helsingistä"
KESKI-S. 1888 n:o 17	K-i "Kirje Helsingistä"
NRP. 1888 n:o 58B	"Ständerhuset"
NRP. 1888 n:o 64A	"Ett inlägg i ständerhusfråga
NRP. 1888 n:o 77	Säätytalohanke
NRP. 1888 n:o 135A	"H:fors bref"
US. 1888 n:o 54	Matti "Kirje Helsingistä"
ÅU. 1888 n:o 145	"Eko från H:fors"
HÄM. 1889 n:o 71	"Matkakirje"
LAND OCH STAD 1889 n:o 1	"Nya Ständerhuset i H:fors"
NRP. 1889 n:o 82	Säätytalohanke 25 vuotta
FOLKV. 1890 n:o 257	"Nybyggnäder i H:fors 1890"
HBL. 1890 n:o 302	Tittare "Från allmänheter"
NRP. 1890 n:o 228	"Ständerhuset"
NRP. 1890 n:o 230	X "Meddel. från allmänheten
	ständerhuset o dess dekora-
	tion prydnades"
POHJAL. 1890 n:o 95	"Uusi Säätyhuone Helsingist"
SUOMI 1890 n:o 4	"Uusi Säätyhuonerakennus
	Helsingistä"
US. 1890 n:o 239	Muutoksia arkisto- ja ravin-
	tolatiloihin
US. 1890 n:o 269	Matti "Kirje Helsingistä"
ÅU. 1890 n:o 232	"Helsingfors-bref".

Suomen Rakennustaiteen museo
Nils Wasastjernan kortisto

HD. 1887 no 70 13.3
Ständerhuset

HD. 1887 n:o 90 3.3
Ständerhuset

HD. 1887 no 114 29.4
Ständerhuset

HD. 1887 no 258 23.9
Ständerhuset

HD. 1887 no 304 8.11
Ständerhusfrågan

HD. 1887 no 316 20.11
Ständerhuset

HD. 1888 no 54 25.2
Ständerhusdelegation iklämma

HD. 1888 no 78 20.3
Ständerhuset

HD. 1888 no 79 21.3
Ständerhuset

HD. 1888 no 26 27.4
Ständerhusdelegationen

HD. 1888 no 33 4.5
Ständerhusfrågan

HD. 1888 no 41 13.5
Ständerhusfrågan

HD. 1888 no 99 12.7
Ständerhuset

HD. 1888 no 122 4.8
Jemhadt med jorden

HD. 1888 no 201 22.10
Ständerhusritningarna

HD. 1888 no 63 5.6
Ständerhusdelegationen

HD. 1888 no 112, 113 25, 26.7
Också ett stycke historia

HD. 1888 no 234 24.11
Ständerhusdelegationen

HD. 1888 no 197 18.10
Ständerhuset

N.Pr. 1889 no 235 31.8
Ständerhuset

Hbl 1890 10.4
I Ständerhuset

HD. 1888 no 20 21.10
Ständerhuset kommer till utförande

Hbl 1890 no 252 17.10
Ständerhuset

Hbl 1890 no 256 21.9
Det monumentala Helsingfors

Hbl 1890 no 258 23.9
Svar till herr Tertius

HD. 1889 no 13 15.2
Ständerhuset

Hbl 1891 no 118 3.5
Ständerhuset

Hbl 1890 no 260 25.9
Från allmänheten

Hbl 1890 no 302 6.11
I Ständerhuset

Hbl 1891 no 115 30.4
Ständerhuset

Hbl 1891 no 131 17.5
Ständerhuset

HD. 1887.29.4
Stenografiska föreningen

HD. 1887.29.4
Ständerhusfrågan

1888.27.4
Som delegationen

HD. 1888.4.5
Ständerhusdelegationens berättelse

HD. 1888.21.10
Ständerhuset kommer

HD. 1888.24.11
Ständerhusdelegationen

Hbl 1906.22.5
Det Helsingfors som

Suomen Taideakatemian nly- ja tiedotusosaston leikearkisto

Hbl 1900.1.6
Ständerhusets gafvelgrupp

NPr. 1900.1.6
Gafvelgruppen på ständerhuset

Hbl. 1900.1.6
Lantdagskonsnaderna och ständerhusets gafvelgrupp

Hbl 1900.19.6
Ständerhusets gafvelgrupp

HP 1905.11.12
Hvarbör folkrepresentationens nya hus placeras.
art. Bertel Jung

Hbl 1906.18.9
Ständerhusets till- och ombyggnad

NPr. 1907.17.5
Ständerhusets om- och tillbyggnad

Hbl 1906.13.10
Ständerhusets ombyggnad

Npr. 1907.18.5
Ständerhusets om- och tillbyggnad

Hs. 1907.19.5
Ehdotus uuden edustuslaitoksen taloksi

HS. 1907.8.9
Uusi eduskuntatalo. Historiikki. Eliel Saarinen ja
uusi eduskuntatalo. Puolelta ja toiselta

Hbl 1907.11.9
Ständerhuset

NPr. 1907.12.9
Ständerhusfrågan

Hbl 1907.20.9
Ständerhusfrågan

NPr. 1907.13.10
Det nya lantdagshuset

Hbl 1907.31.10
Det nya lantdagshuset. Program

NPr. 1907.14.11
Frågan om nytt lantdagshus

Hbl 1908.16.12

Det nya lantdagshuset. Resultat af pristäflan

Hbl. 1908.17.2

Täflingen om det nya lantdagshuset.

Ett samtal med arkitekt R. Österberg

Hbl. 1900.17.3

Gafvelgruppen till ständerhuset

Hbl 190.23.11

US. 1963.21.11

Säätytalon otsikkoveistos

NPr. 1908.17.2

Ett antal arkitekter

NPr. 1907.13.5

Ständerhusets ombyggnad

NPr. 1907.17.5

Ständerhusets om- och tillbyggnad (laaja art.)

12. TONTIT N:O 7:13 POHJOISRANTA 18

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: Palovakuutusosakeyhtiö Tarmo VA.
asia: palovakuutus (13489)
aika: -----
sisältö: -----

13. NS. VANHA MANEESI

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: VA. Palovakuutusosakeyhtiö Tarmo
asia: palovakuutus (13489)
aika: -----
sisältö: -----

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. kenraalikuvernöörin kanslian arkisto
asiakirja: Kenraalikuvernöörin esikunta.
Suomen sotaväen osasto (Ha 6.)

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Luettelot julkisista ja sotilasrakennuk-
sista (Ba 1)
Intendentinkonttorin työluettelot
1825-1856 (Be 1)
Sotilasrakennusten intendentiltä saapuneet
kirjeet (Ee 1)
Sotilasrakennusten rakennus- ja korjaus-
asiakirjoja (Hk 1-4, 19-20)

sijainti: Sota-arkisto
asiakirja: Suomen sotakomissariaatti
Kasarmirakennuksia koskevia asiakirjoja 1-9
Hardlingar angående militieverket
Byggnader och jorområden inom Nylands län
Journal för ingående skrivelser vid Nylands
Finska skarpskyttebataljon 1880-1886

Lausunnot

tekijä: MV. Rho
asia: käyttöä koskeva lausunto (n:o 959)
aika: 15.03.1984
sisältö: -----

Työselitykset

- - -

16. SNELLMANINKADUN POSTITOIMISTO

Bibliografia

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1900-1903. 1904 Helsinki
(s. 8-10)

17. VANHA POSTITALO

Bibliografia

Virtanen Juha
Diplomityö TKK. ark.os.

Nurmio, Yrjö 1938, Helsinki
Suomen postilaitoksen historia

Överstyrelsen för allmänna byggnader berättelse åren
1888-1892. 1894, Helsinki
Bilga till Finland officiella
statistik XVI n:o 1 (s. 47)

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Kustannusarvio (Ha 2).

18. KUVALAITOS II

Bibliografia

Hjelt, Otto E.A. 1884, Helsinki
Det finska universitetets patologisk-anatomiska
institutionen under åren 1876-1883. (s. 84-106).

19. VALTIONARKISTO

Bibliografia

Alho, Anna-Liisa, 1981. Helsinki
Gustaf Nyströmin suunnitteleman Valtionarkiston muotojen ja tyylien taustaa. Taidehistorian pro gradu työ.

Arkitekten 1917. Helsinki
"Professor Gustaf Nyström år"
n:o 1.

Grönholm, Inari, 1970. Helsinki
Valtionarkiston maalauskoristelu.
Proseminaariesitelmä. Helsingin yliopiston taidehistorian laitos.

Hansson, Olof 1973. Helsinki
"Valtionarkiston lisärakennus ja muutos.
Arkkitehti n:o 6.

Hausen, Reinhold, 1883. Helsinki
Öfversigt af Finlands statsarkivs uppkomst, tillvät och närvarande organisation.

Helsingfors stadsfullmäktige 1912. Helsinki
Helsingfors stadstullmäktige 1912 n:o 5.
Betänkanden n:o 4. infattande utredning angående sjukhus tomterna samt Statsarkivets tomt i kvarteret n:o 44 Geten.

Laurila, Pekka 1960. Helsinki
"Helsingin uusrenesanssin arkkitehteja".
Arkkitehti 6-7.

Långhjelm, E 1950. Helsinki
S. Wuorio

Nyström, Gustaf 1887. Helsinki
"Byggnad för Finlands statsarkiv".
Tekniska föreningen i Finland förhandlingar n:o 1.

Nyström, Gustaf 1890. Helsinki
"Om bjelklag af jern och sten samt deras betydelse för byggnadernas eldfasthet". Tekniska föreningens i Finland förhandlingar n:o 3.

Nyström, Gustaf 1891. Helsinki
"Statsarkivets nya byggnad".
Teknikern n:o 1,3.

Rosen, R. 1945. Helsinki
Suomen arkistolaitos. Paikallishistoriallisen tutkimuksen opas. Historiallinen kirjasto X.

Suomen teollisuuslehti 1903. Helsinki
N:o 17.

Varsila-Kalli, Marjatta 1972. Espoo
Gustaf Nyströmin toiminta kaupunkisuunnittelun
alalla. Diplomityö.

Wilenius, Waldemar 1905. Helsinki
"Öfversikt af byggnadskonsten i
Finland under åren 1880-1905".
Tekniska föreningens i Finland förhandlingar
31.3.1905.

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: HYK
asiakirja: Gustaf Nyströmin kirjeet O.E.A. Hjeltille

sijainti: SRTM kirjasto
asiakirja: Gustaf Nyström; Föreläsningar i
arkitektur 1
Gustaf Nyströmin ansioluettelot ja muita
asiakirjoja
Gustaf Nyströmin kirjee Onni Törnqvistille
Gustaf Nyströmin kopiokirja 6.5.1887-1.2.1889

sijainti: VA. Senaatin arkisto
asiakirja: Kirkollisasiaintoituskunta,
Kirjeasiakirjat 1883. KD 10/146
talousosasto, anomusdiaarit
1884 AD 659/145
Pöytäkirjat 1883

sijainti: VA. Virka-arkisto
asiakirja: Valtionarkiston rakennusjohtokunnan
asiakirjat 1886-91. Hea 1-6
Valtionarkiston rakennusta ja tonttia
koskevat asiakirjat Heb 1-7

sijainti: VA. Valtiosihteerin virasto
asiakirja: Akti n:o 27 1886

sijainti: VA. yksityisarkistot
asiakirja: Reinhold Hausenin kirjekokoelma.

sijainti: VA, Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Korjaustöiden kustannusarvio (Hc 3).

20. NS. VANHA KLINIKKA

Bibliografia

Heinricius 1903
"Det allmänna hospitalet i Helsingfors historia". Läkaresällskapet handlingar 45.

Pirilä-Kauppinen, 1958
"Vanha klinikka 125-vuotias".
Duodecim 1958:4.

Rauramo, 1945
"Synnytys- ja naistentautiopin oppituolia muodostumisesta sekä sairaalakehityksestä".
Suomen lääkäriliiton aikakauslehti 1945.5.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1917-1919. 1923. Helsinki

Inventoinnit

tekijä: Museovirasto Rho
asia: Rakennushistorian selvitys
aika: -----
sisältö: Rakennusten historia ja niiden käyttö
lisäksi piirustusluettelo.

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

- - -

Lausunnot

tekijä: Lemström, Juha
Pekkala-Koskela Eea.
Helsingin yliopistoon rakennussuunnittelu-
toimisto
asia: Vanhan klinikan rakennussuojelu
aika: 01.10.1984
sisältö: Klinikan historiasta ja tulevasta käytöstä.
Rakennusten yliopistolle siirtoa ehdottaneiden
mietintöjen ja päätösten luettelo, rakennus-
kohtainen suojelusuositus.

21. SOTA-ARKISTO

22. HELSINGIN YLIOPISTON PÄÄRAKENNUS

Bibliografia

Ahrenberg Jac 1897
Carl Ludwig Engel
Tekniska föreningens i Finland förhandlingar
(s. 93).

Carpelan Tor, 1911 Helsinki.
Tillkonster av universitetets huvudbyggnad
Historiska skrifter utgifna av Svenska
litteratursällskapet i Finland
(s. 523).

Hjelt Edward ja Suolahti Hugo 1924, Porvoo.
Yliopiston kehitys Helsingissä
(s. 832-833).

Merenmies Eija 1983, Espoo.
Helsingin yliopiston päärakennuksen restauroinnin
historia ja restaurointisuunnitelma.
Diplomityö, TKK. Espoo 2.5.1983.

Pöykkö, Kalevi 1974, Helsinki.
Suomen Keisarillisen Aleksanterin yliopiston päära-
kennuksesta. Helsingin yliopiston taidehistorian
laitoksen julkaisuja 1.

Inventoinnit

tekijä: Veikko Kunnas. RAKH
asia: Rakennushistorian selvitys
aika: 10.07.1987
sisältö: Rakennuksen historia. Vuoden 1987 tilanteen
dokumentointi. Rakennuspiirustusten ja
talon valokuvien luettelot. Vanha
palovakuutus ja J.S. Sirénin työselitys.

Lausunnot

- - -

Työselitykset

tekijä: J.S. Sirén
asia: Työselitys. Rakennuksen korjaus- ja
laajennus
aika: 1935
sisältö: -----

23. YLIOPISTON KIRJASTO

Bibliografia

Ervi Arne 1980

"Helsingin yliopiston kirjasto"

Arkkitehti n:o 10-11.

Jörgensen Arne 1980, Helsinki.

Universitetsbiblioteket i Helsingfors 1827-1848

Helsingin yliopiston kirjaston julkaisuja 44.

Pettersson Lars 1957, Helsinki.

"Engelin kirjastorakennus"

Bibliotheca renovata. Helsingin yliopiston kirjasto.

Vallinkoski J. 1957, Helsinki.

Kansalliskirjastomme rakennusvaiheita.

Bibliotheca renovata.

Inventoinnit

tekijä: Palovakuutusyhtiö Tarmo, VA

aihe: palovakuutusinventointi

aika: -----

sisältö: -----

24. YLIOPISTON FARMASIAN LAITOS

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: VA. Palovakuutusyhtiö Tarmo
asia: palovakuutusinventointi n:o 3026
aika: -----
sisältö: -----

25. ENT. VENÄLÄINEN SOTILASSAIRAALA

Bibliografia

Bonsdorff Bertel & Smedslund, Tor 1969, Helsinki.
"Helsingin venäläinen sotilassairaala".

Lindberg, Carolus, Rein Gabriel 1950 Helsinki.
"Asemakaavoittelu ja rakennustoiminta".
Helsingin kaupungin historia III. I.
(s. 63-64).

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1917-1918, 1923, Helsinki.
(s. 42-44, 51-53)

26. ATENEUM

Bibliografia

Ahrenberg Jac. 1900
(Carl Gustaf Hjort af Ornäs nekrolog)
Tekniska föreningen i Finland förhandengar.
(s. 340-341)

Ahrenberg Jac. 1907 Helsinki
Människor som jag känt II (s. 200-201)

Ahrenberg Jac. 1914 Helsinki
Människor som jag känt II. IV-VI

Album utgifvet af Konstnärsgillet i Helsingfors
1866, Helsinki

Cygnaeus Fredrik 1889 Helsinki
Samlade arbeten VI:4

Estlander C.G. 1875 Helsinki
Vid konstflitens härdar; Tyskland Österrike,
Schweiz och Belgien

Estlander, Carl Gustaf 1925 Helsinki
"De bildande konsternas historia från slutet av
adertonde århundradet till 1867

Föreningen för konstfliten i Finland 1878, 1880-1900,
Helsinki.
"Redogörelsen för åren 1876, 1879-1898

Hausen Marika 1970 Helsinki
"Taide ja taideteollisuus".
Taide n:o 6.

Hausen, Marika 1971 Helsinki
"Miten Ateneum syntyi". Taide n:o 2

Hausen, Marika 1971 Helsinki
"Finland på världutställningen i Wien".
Suomen taideteollisuusyhdistyksen vuosikirja

Jääskeläinen, Riitta 1973 Helsinki
"Ateneum-rakennuksen syntyhistoria
proseminariesitelmä THL

Klasen. Ludwig 1887 Leipzig.
Grundriss-Vorbilder von Gebäuden für kunst und
wissenschaft

Klinge, Matti 1962 Helsinki
"Teoreettisen kuvataideharrastuksen alkuvaiheita
Suomessa". Historiallinen aikakauskirja 60

Klinge, Matti 1970 Helsinki
"Ylioppilastalo, Helsingin Yliopiston Ylioppilaskun-
nan vaiheita". Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan
historia X, (s. 76, 79, 94)

Klinge, Matti 1977 Keuruu
 "Kansanvalistus vai teideteollisuus?
 Maailmankuvan muutos tutkimuskohteena.

Lindström, Aune 1963 Helsinki
 Ateneumin taidemuseo 1863-1963

Reitala, Aimo 1977 Keuruu
 "Nykyaikaa etsimässä ja epäilemässä"
 Maailmankuvan muutos tutkimuskohteena

Reuter "J.R." 1923 Helsinki
 "Carl Theodor Höijer". Teknikern

Ringbom, Sixten 1978 Helsinki
 "Nygotik, industriarkitektur och nyränessans".
 Konsten i Finland

Ringbom Sixten 1980
 "Finländsk konstflitsdebatt före det konstindust-
 riella genombrottet".
 Skrifter utgifne av historiska samfundet;
 Åbo 10.

Schybergson, M.G. 1916 Helsinki
 Carl Gustaf Estlander. Leadsteckning.
 Skrifter utgavn av Svenska litteratursällskapet i
 Finland 131.

Schybergson 1916 Helsinki
 Föreningen för konstfliten i Finland. Redogörelse för
 år 1875

Teknitern 1894
 "Takljuskonstruktionen öfver festsalen i Ateneum.
 n:o 91

Wasastjerna, Nils 1948 Helsinki
 Helsingfors. Tre kulturverk

Wollin, Nils 1951 Tukholma
 Konstindustriell undervisning under ett sekel
 (s. 178-179)

Viljo, Eeva-Maija 1984 Helsinki
 "Planerna för ett "konstens hem" i Finland under
 1870- och 1880-talen
 Taidehistoriallisia tutkimuksia 7.

Viljo Eeva Maija 1985 Helsinki
 Theodor Höijer. En arkitekt under den modernn
 storstadsarkitekturens genombrottstid från 1870 till
 sekelskiftet.

Reitala, Aimo 1983 Helsinki
 "Suomi-Neito. Suomen kuvallisen henkilöitymän
 vaiheet".

Lehtiartikkelit

HD. 21.6.1873
Estlander. "Angående en välbehöflig ansfalt"
HD. 20.1.1862
HD. 22.1.1862
HD. 3.12.1868 Historiikki
HD. 11.12.1865
NPr. 18.11.1887
Vikingen 4.12.1872
Vikingen 21.11.1874
Vikingen 28.11.1874.
Helsingfors, HBL 28.11.1874
Helsingfors, HBL 5.12.1874
Helsingfors, HBL 9.12.1874
Helsingfors 7.11.1874
MBL. 3.12.1874
HBL. 19.5.1876
HD. 12.5.1876
HBL. 9.12.1874
HD. 8.9.1876
HD. 10.1.1877
HD. 22.11.1876
HD. 17.1.1877
HD. 18.1.1877
HD. 21.5.1883
MBL. 17.5.1876
HD. 19.5.1876
HD. 3.6.1876
MBL. 23.5.1876
FAT. 19.8.1884

HD. 20.8.1884

HD. 20.8.1884
"Miljoonarakennuksen historia"

HBL 1.10.1900

HBL 29.8.1902

Arkistot

sijainti: Suomen rakennustaiteen museo
asiakirja: "Wasastjerna, Nils", Helsingfors
från småstad till storstadsbebyggelse.
Käsikirjoitus.

27. KASVITIETEELLINEN PUUTARHA

Bibliografia

Elfving 1913, 1918, 1926, 1929, 1933
Jalas Jaakko (toim.) 1983, Helsinki.
Helsingin yliopiston Kasvitieteellinen puutarha
1833-1983.

Lemström, Juha diplomityö, TKK.

Matilainen Havas, Paula 1983
Kaisaniemi julk: Dendrologian seura

Linkola 1934

28. RAUTATIEASEMA

Bibliografia

Arkitekten 1904

Christ-Janer, A. 1979, Chicago, Eliel Saarinen.
Finnish-American architect and educator.
Revised edition.

Finska Statsjärnvägarna 1862 - 1912. I - II.
1912, Helsinki

Hausen, Marika, 1977, Helsinki
The Helsinki Railway Station in Elie Saarinen's
first versions 1904. Taidehistoriallisia tutki-
muksia 3.

Hausen, Marika
pro-gradutyö

Järnvägsmannabladet 1899.

"Ombyggnad av Helsingfors järnvägsstation 24.3.1899
Järnvägsmannabladet 1904. 31.10.

Meeks, Carroll L.V. 1964 Yale The Railroad Station.
(2.p.).

Pevsner, Nikolaus. 1976

A. History of Building Types. Princeton University
Press.

Rakennustaito 1919

"Helsingin uusi rautatieasema ja ratapiha".

Suomen Rakennustaiteen museo. 1984

"Saarinen Suomessa" - näyttelyluettelo.

Valtionrautatiet I. 1937 Helsinki.

Vuodet 1862-1912.

Valtionrautatiet II 1937 Helsinki.

Vuodet 1912-1937.

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

HBL. 1902.18.2.

HBL. 1902.22.5.

HBL. 1904.10.5.

HBL. 1904.17.9.

29. VALTIONEUVOSTON JUHLAHUONEISTO

Bibliografia

Pöykkö Kalevi

30. ENT. HYPOTEEKKIYHDISTYKSEN TALO

Bibliografia

Suomen rakennustaiteen museo 1981

Lars Sonck 1870-1956. Näyttelyluettelo

31. VALTION TALO RIKHARDINKATU 2

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: VA. Palovakuutusyhtiö Tarmo
asia: Palovakuutusinventointi 17140
aika: -----
sisältö: -----

32. KAARTIN KASARMI

Bibliografia

Pettersson Lars 1955

"Kaartin kasarmin kohtalo" Arkkitehti n:o 12.

33. KAARTIN MANEESI

Bibliografia

Suomen rakennushallinto 1811-1881
(s.350-351)

Wickberg Nils-Erik 1949
"Kaartin maneesi Helsingissä"
Arkkitehti n:o 1-2.

34. RAKENNUSTAITEEN MUSEO

Bibliografia

Häivä Maija 1982, Helsinki
"Uuden museorakennuksen historiikki".
Suomen rakennustaiteen museo 1956-1981.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1893-1899. 1901, Helsinki
(s. 64-65)

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

IS. 12.2.1982
Hannu Marttila. "Keskeneräisyyden ylistys".

35. ENT. KALEVAN TALO

Bibliografia

Viljo, Eeva Maija 1985, Helsinki.
Theodor Höijer, Suomen muinaismuistoyhdistyksen
aikakausikirja.

Lauri Pekka 1960
"Helsingin uusrenesanssin arkkitehteja"
Arkkitehti 6-7, 1960.

36. HELSINGIN TEKNILLINEN OPPILAITOS

Inventoinnit

tekijä: Veduta. MV. Rho.
aihe: Rakennushistoriallinen inventointi
aika: 31.01.1984
sisältö: Inventointi ja rakennushistoria.

37. HELSINGIN TEKNILLINEN OPPILAITOS

Bibliografia

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1893-1899. 1901 Helsinki.

Inventoinnit

tekijä: Veduta. MV. Rho
asia: Rakennushistoriallinen inventointi
aika: 31.01.1984
sisältö: Inventointi ja rakennushistoria.

38. SUOMEN KANSALLISOOPPERA

Bibliografia

Ahrenberg Jac 1922 Helsinki
Människor som jag kändt. Andra delen
(s. 157-161)

Byckling Liisa 1984
"Helsingin venäläisen Aleksanterin teatterin
rakennusvaiheet". Helsingin kaupunginmuseon julkaisu
Narinkka.

Byckling Liisa 1977
"Venäläinen teatteri ja suomalaiset autonomian ajan
loppupuolella. Neuvostoliittolainstituutin vuosikirja
25. (s.13-20)

Byckling Liisa
"Pietarin keisarikunnan teatterin näyttelijöitä
Helsingissä, Historiallinen arkisto 83.

Knapas Rainer 1979
Suomen Kansallisoopperan talo

Suolahti Eino 1972 Helsinki
Helsingin neljä vuosisataa (s. 207-209)

Tiusanen Timo 1969 Helsinki
"Teatterimme hahmottuu (s. 81).

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

HBL 12.3.1879.

Arkistot

sijainti: Valtionarkisto, Helsinki
asiakirja: Kenraalikuvernöörin kanslian arkisto
vuosi 1875 akti 54.
osat I-IV

sijainti: Neuvostoliiton Valtion Historiallinen
keskusarkisto, Leningrad
asiakirja: Helsingin venäläinen teatteri
fondi 501, luettelo I aktit 17-23, 38.

39. ENT. KAARTIN LASARETTI

Bibliografia

Wickberg, Nils Erik 1973 Helsinki.
Carl Ludvig Engel

Lausunnot

- - -

Työselitykset

tekijä: Mattinen Maire TKK ark.hist.os.
asia: Peruskorjauksen harjoitustyö
aika: 1981-82
sisältö: Lyhyt rakennushistoria. Peruskorjauksen
suunnittelun harjoitustyö.

40. SINEBRYCHOFFIN MUSEO

Bibliografia

Helander Vilhelm 1967
Sinebrychoffin puutarha. Diplomityö
Arkkitehtiosasto. Helsingin teknillinen korkeakoulu

Lilius Henrik 1981 Joensuu
"Vanhat rakennukset museokäytössä"
Museoarkkitehtuuria. Suomen museoliiton julkaisuja
n:o 22.

Tarumaa Sirkka 1979
"Sinebrychoffin talo"
Ateneumin museo julkaisu n:o 22.
(s. 18-27).

Tarumaa, Sirkka 1981 Joensuu
"Sinebrychoffin talo"
Museoarkkitehtuuria. Suomen museoliiton
julkaisuja 22.

Viljo Eeva-Maija 1979
"Sinebrychoffin talo 1800-luvun helsinkiläisen
tuotantolaitoksen päärakennuksen Ateneumin
museo julkaisu n:o 22
(s. 2-17).

Viljo Eeva Maija 1985 Helsinki
Theodor Höijer. En arkitekt under den moderna
storstadsarkitekterers genombrottstid från 1870 till
sekelskiftet.

41. ENT. FLICKLYCEUM

Bibliografia

Lundström Ernst 1945, Helsinki
Svenska Frantimmerskolan. Svenska Flicklyceet
Helsingfors 1844-1944. (s. 165-175).

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus vuosilta
1914-1916. 1920. Helsinki (s. 47.)

42. KUVATAIDEAKATEMIA

Bibliografia

Lindeqvist
Helsingin suomalainen tyttökoulu 1869-1919.
Historiaosa (s. 20-27).

Öfverstyrelsen för allmänna byggnader. Berättelse för
åren 1911-1913. 1916. Helsinki

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto.
asiakirja: Muutostöiden kustannusarvio. Hd2.

Lausunnot

tekijä: Museovirasto, Rak.Hist.os.
asia: Rakennuksen antikvaarinen arvo
aika: 13.09.1979
sisältö: lausunto

Työselitykset

- - -

43. ENT. SUOMALAINEN ALKEISOPISTO

Bibliografia

Helsingin Suomalainen alkeisopisto 1871-1887. 1921.
Helsinki (s. 18-25)

Lilius, Henrik, 1982
Suomalaisen koulutalon arkkitehtuurihistoria.
Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 83.
(s. 106-107).

44. HELSINGIN I NORMAALIKOULU

Bibliografia

Helsingin Suomalainen normaalilyseo 1887-1937.
1937. Helsinki
Juhlajulkaisu.

Tähtinen Raili 1981, Helsinki
"Vanha norssi uusiutui"
Yliopisto. Helsingin yliopiston tiedotuslehti
(s. 2-4).

45. VIRASTOTALO VUORIMIEHENKATU 2

Bibliografia

Yleisten rakennusten ylihallitus. Vuosikertomukset
1908-1910. 1912. Helsinki

Yleisten rakennusten ylihallitus. Kertomus vuosilta
1914-1916. 1920 Helsinki

Öfverstyrelsen för allmänna byggnaderna, berättelse
för åren 1911-1913. Helsingfors
(s. 14-15)

Inventoinnit

tekijä: Palovakuutusyhtiö Tarmo, VA. 1897
asia: Palovakuutusinventointi
aika: 1897
sisältö: -----

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto. Hi 3.
asiakirja: 31.08.1911 kustannusarvio korjaus- ja
muutostöistä.

46. VIRASTOTALO KORKEAVUORENKATU 21

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: Lehtovirta, Päivi RAKH
asia: inventointi
aika: 1985
sisältö: Rakennushistoria ja inventointi

Lehtiartikkelit

HS. 14.4.1965
"Vanhat rakennukset väsyneet".

47. TÄHTITIEEELLINEN OBSERVATORIO

Bibliografia

Donner Anders 1909 Helsinki
Den astronomiska forskningar och den astronomiska
institutionen vid der finska universitetet. Akademisk
inbjudningsskrift. (s. 25-29).

Lindberg Carolus & Rein Gabriel, 1950. Helsinki
Helsingin kaupungin historia III.1.

Wickberg Nils Erik 1973
C.L. Engel.

48. MERIKASARMI

Bibliografia

Blomstedt, Yrjö 1963 Helsinki.
"Helsingin korottaminen pääkaupungiksi"
Entisaikain Helsinki VII. Helsinki-seura
(s. 7-73)

Blomstedt, Yrjö 1966 Helsinki.
Johan Albrecht Ehrenström. Gustavian och stadsbyggare

Engel C.L. 1830 Berlin.
Über Fundamente aus Bruchsteinen ohne Mörtel.
Journale für die Baukunst. Zweiter band. Erstes Heft.
(s. 23-26)

Gripenberg G.A. 1898 Helsinki.
"Anteckningar rörande Finska Sjö-Ekipagets
historie". Finsk Militär Tidskrift.

Gripenberg G.A. 1899 Helsinki.
"Anteckningar rörande Finska Sjö-Ekipagets
historie". Finsk Militär Tidskrift
(s. 61-73, 551-568)

Gripenberg G.A. 1905 Helsinki.
Lifgardets 3 finska skarpskyttebatuljon.
Ett minnesblad.

Halila Aimo 1967 Helsinki.
Rakennushallinto 1811-1961
(s. 9-170)

Hartman Torsten 1812 Helsinki.
Då Helsingfors blef hufvudstad.

Hedberg Jonas 1964 Helsinki.
"Kungliga Finska. Artilleriregementet" Skrifter
utgifna af Svenska litteratursällskapet i
Finland. nr. 404

Helsingin Kaupunginvaltuuston painetut asiakirjat
vuodelta 1911. 1912. Helsinki.

Hirn Hans 1931 Helsinki.
"Gustaf Fredric Sternvall 1767-1815.
En tidsskildring". Skrifter utgifna av Svenska
Litteratursällskapet i Finland CCXXII.

Hornborg Eirik 1950 Helsinki.
"Ajanjakso 1720-1809". Helsingin kaupungin
historia II.

Hornborg Eirik 1950 Helsinki.
"Sotaväki ja sotatapahtumat.
Ajanjakso 1809-1875".
Helsingin kaupungin historia III.1.

Lilius Henrik 1973 Helsinki.

"Stortorget i Helsingfors norra fasad"
Finsk Museum 1971.

Lillja Alexio 1948 Helsinki.

"A.A. Zakrevskij. Finlands generalguvernör".
Historiallisia tutkimuksia XXXII.

Lindberg Carolus-Rein Gabriel 1950 Helsinki.

"Asemakaavaoittelu ja rakennustoiminta.
Ajanjakso 1809-1875" Helsingin kaupungin
historia III.1.

Lönnebohm-Leino, Kasimir, 1907 Helsinki.

Charles Bassi, Suomen Rakennushallituksen ensimmäinen
intendentti. Aika. Ensimmäinen vuosikerta. 1907
(s. 227-234, 413-425, 463-475)

Meissner, Carl, 1937 Berliini.

Carl Ludwig Engel. Deutscher Baumeister in Finnland.

Meurman, Otto-I, 1973 Helsinki.

C.L. Engel rakennustekniikan kehittäjänä
I. Arkkitehti 1973:2.
(s. 54-57)

Milixia, Francesco, 1785 Leiplig.

Grundsätze der bürgerlichen Baukunst. Aus dem
Italienischen. Zweyter Theil.

Muthreich, Margareta, 1970 Helsinki.

Helsingin asemakaava vuosina 1812-17. Entisaikain
Helsinki VIII. Helsinki-Seura. Helsingfors-Samfundet.
(s. 163-219)

Olsson, Martin, 1930 Tukholma.

Den äldre militära civilarkitekturen i Stockholm.
Gamla Svenska Städer. Häfte 9.s.I-XII.

Rauhala, K.W. 1915 Helsinki.

Keisarillinen Suomen Senaatti 1809-1909. Edellinen
osa. Vuodet 1809-1859.

Rein, Gabriel, 1898 Helsinki.

Helsingin uudestaanrakentamisesta vuosina 1810-1825.
Suomen uudemmosta historiasta. Julkaissut Joh. Rich.
Danielson. Ensimmäinen vihko.
(s. 163-261)

Silvast, Pentti 1968 Helsinki.

Viaporin elämää. Suomenlinna Sveaborg - Viapori.
Julkaisija: Rannikkotykistön upseeriyhdistys
(s. 7-115)

Sinisalo, Antero 1967 Helsinki.

Kaksi C.L. Engelin ideaalisuunnitelmaa.
Arkkitehti 1967:3-4.
(s. 39-41)

Sinisalo, Jarkko 1979 Helsinki.
Katajanokan ruotsalaisaikainen tykistövarikko.
Katajanokan Kaiku 1979. Julkaisija: Katajanokka-Seura
(s. 21-23)

Sinisalo Jarkko 1981 Vammala.
Katajanokan kasarmin suunnittelu ja rakentaminen
1816-1838

Stenius, Olof 1969 Helsinki.
Helsingin asemakaavahistoriallinen kartasto.
Helsingfors stadsplanehistoriska atlas.
Pro Helsingfors Säätiö/Stiftelsen Pro Helsingfors.

Wickberg, Nils Erik 1945 Helsinki.
Empirestudier. Uppsatser om arkitekturen i
Finland och Baltikum under forra hälften av
1800-talet och om bevarandet av empiretidens
byggnadsminnen i Helsingfors.

Wickberg Nils Erik 1966 Helsinki.
Skatuddskasernen. Helsinki-Seura, vuosikirja 1966.
Helsingfors-Samfundet, årsbok 1966. Julkaissut
Helsinki-Seura. Utgiven av Helsingfors-Samfundet.
(s. 17-18)

Wickberg Nils Erik 1973 Helsinki.
Carl Ludvig Engel

Åström, Sven-Erik 1957 Helsinki.
A.J.A. Ehrenström, G.F. Stjernvall och Helsingfors
stadsplan. Historisk Tidskrift för Finland 1957
(s. 14-25)

Åström, Sven-Erik 1957 Helsinki.
1957 Samhällsplanering och regionsbildning i
kejsartidens Helsingfors. Studier i stadens inre
differentiering 1810-1910.

Arkistot

sijainti: HKA. C.L. Engelin kokoelma
asiakirja: Carl Ludvig Engelin kirjeitä
Carl Herrlichille.
Carl Ludvig Engelin piirustuksia

sijainti: VA. Valtionsihteerin arkisto
asiakirja: Saapuneiden kirjeiden diaarit (Ac)
Aakkosellinen aktiluettelo
Suomen asiain komitean pöytäkirja (Ca)
Kirjekonseptit (Da)
Aktit
Akteihin liittämättömät asiakirjat (Fb)

sijainti: VA. Senaatin talousosaston arkisto
asiakirja: Kirjediaarit
Pöytäkirjat
Aktit

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Kirjekonseptit (Da)
Tarveaine- ja kustannusarviot (Dc)
Muitten viranomaisten saapuneet
kirjeet (Eb)
Irralliset ja diarioimattomat saapuneet
kirjeet (Ec)
C.L. Engelin muistioita (Hq)

sijainti: VA. Helsingin uudelleenrakentamiskomitean
arkisto
asiakirja: Kirjekonseptit (Da)
Tarveaine- ja kustannusarviot (Dc)
Muitten viranomaisten saapuneet
kirjeet (Eb)
Irralliset ja diarioimattoma kirjeet (Ec)
C.L. Engelin muistioita (Ha)

sijainti: VA. J.A. Ehrenströmin kokoelma
asiakirja: Jäljennöksiä Robert Henrik Rehbinderin
ja Fabian Steinheilin kirjeistä
J.A. Ehrenströmille

sijainti: VA. Rehbinderin kokoelma
asiakirja: J.A. Ehrenströmin kirjeitä
R.H. Rehbinderille

49. SUOMEN RAHAPAJA

Bibliografia

Hoffman Kaj, 1985. Vantaa
"Taidepainimosta nykyaikaiseksi varmuuspainoksi"
Suomen Pankin setelipaino 1885-1985.

Sundell I.G., 1926. Helsinki
Suomen Rahapaja. Lyhyt silmäys sen toimintaan
v. 1864-1924.

Suomen Suurruhtinaskunnan asetuskokoelma 1860.

Kuusi - Voionmaa - Soiniemi, 1964. Helsinki
Suomen Rahapaja 1864-1964.

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Senaatin talousosaston arkisto
asiakirja: Kirjekonseptit 1870.

sijainti: VA. Rahapajan arkisto
asiakirja: Kalusteinventoinnit 1863
Kirjekonseptit 1859-1874
Sekalaiset asiakirjat

sijainti: VA. Rakennushallituksen arkisto
asiakirja: Tulleet asiakirjat 1860-65
Vuosikertomus 1872.

50. CYGNAEUKSEN GALLERIA

Bibliografia

Näyttelyesite 1985

Heikel A.O. 1919

Brunnsparkens historia 1834-1886
(s. 161-162)

Hirn Yrjö 1924 Helsinki.

Cygnaeuksen gallerin opas.

51. NS. MARMORIPALATSI

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

Hokki 1. 1978. Wathén Ruth
"Marmoripalatsi".

52. EDUSKUNTA

Bibliografia

Ekelund Hilding 1931

"Eduskuntatalo". Arkkitehti-lehti n:o 5.

Sirén, Jukka 1931

"Eduskuntatalo, muutamia muistiinpanoja
rakennusajalta. Arkkitehti-lehti n:o 5).

53. KANSALLISMUSEO

- Ailio, Julius. 1894.
Tuleva museorakennus. Suomen Museo
- Ailio, Julius. 1899.
Museorakennuksista sananen. Suomen Museo
- Ailio, Julius. 1899.
Museorakennusten ohjelmasta. Suomen Museo
- Appelgren, 1900. Helsinki
Synpunkter i museifrågan
- Aspelin, Eliel. 1887. Helsinki
Suomalainen kansallismuseo. Asiasta joka on
päivän kysymykseksi tuleva
- Aspelin, Eliel. 1894. Helsinki
Berliinin museo-oloista suomalaisen museokysymyksen
valaisemiseksi
- Berg, Gösta. 1933. Tukholma
Artur Hazelius. Mannen och hans verk.
- Christ-Janer. 1959. Helsinki
A. Eliel Saarinen
- Fisker, Kay. 1960.
Internationalisme contra nationalromantik. Bryd-
ninger i nordisk arkitektur omkring århundreskiftet.
Arkitekten n:o 22
- Hagelstam, 1904. Helsinki
W. Axel Gallén
- Hausen, Marika. 1967.
Gesellius - Lindgren - Saarinen vid sekelskif-
tet. Arkkitehti 9
- Hausen, Marika. 1977.
The Helsinki Railway Station in Eliel Saari-
nen's first version. Taidehistoriallisia tutkimuksia
3
- Hidemark, Elisabet och Ove. 1968. Fataburen
Kontinenten och Sverige. Influenser på arkitektur
och konsthantverk omkring 1917
- Järventausta, Esko. 1967. Helsinki
Rakennustaide ja tekniikka. Suomen Rakennus-
hallinto 1811-1961
- Lahti, Matti. 1960. Helsinki
Kuinka Helsinki on rakennettu
- Kopisto, Sirkka. 1981. Helsinki
Suomen Kansallismuseo. Kansallisromanttisen
kauden rakennusmonumentti

Lindberg, Ernst-Folke. 1957.
Gunnar Hazelius och Nordiska Museets
installationsfråga.

Lindberg, Hugo. 1902. Helsinki
Granitens brytning, bearbetning och använd-
ning i Aberdeen. Reseanteckningar

Meinander, K.K. 1916.
Finland Nationalmuseum. Finskt Museum

Museifrågans officiella handlingar 1898/1900
1900. Helsinki
Tekniska Föreningens förhandlingar. Häft II

Nordman, C.A. 1956.
Kansallismuseo 50-vuotias. Suomen Museo

Ringbom, Sixten. 1978.
Granitrörelsen i vår sekelskiftsarkitektur.
Taidehistoriallisia tutkimuksia 4

Sadenius, Y. 1902.
Museopiirustukset. Valvoja

Sailo, Alpo. 1932.
Fresko-muistelmia. Kalevalaseuran vuosikirja 12

Seling, Helmut. 1959. München
Jugendstil

Sihvo, Pirkko. 1977.
Kansallismuseon kotimaisten kansatieteellisten
kokoelmien nykyvaiheita. Ethnologia Fennica 1

Sirelius, U.T. 1916.
Suomen Kansallismuseo, sen synty, kehitys ja
nykyiset laitokset. Hist. aikakauskirja 1

Skirbekk, Håvard, Hans Uthuslien. 1974. Glåmdalen
Ein kunstnarlagnad. Årbok

Stavenow-Hidemark. 1964. Stockholm
Elisabet, Svensk jugend

Strengell, Gustaf. 1903.
Suomen rakennustaide meidän päivinäimme.
Valvoja

Tuomi, Ritva. 1979.
Kansallisen tyylin etsimisestä. Suomen rakennus-
taiteen museon vuosikirja.

Wasastjerna, N. 1904. Helsinki
Suomalaisten rakennustaidetta. Ulko- ja sisä-
kuvia

Wickberg, N.E. 1900. Helsinki
Suomen rakennustaidetta. Helsinki 1959.
Vårt Museum.

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1904-1907. 1908. Helsinki
(s. 53-58)

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomukset
vuosina 1908-1910. 1912. Helsinki

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
1914-1916. 1920. Helsinki
(s. 46-47).

54. KESÄRANTA

Bibliografia

Ahrenberg Jac. 1910 Helsinki
Människor som jag känt V.

Helsingin kaupungin historia V:2 1950
Helsinki

Koskivaara, Lauri, 1968. Porvoo
Kun Helsinki oli nuori ja pieni

Mikander, Kaj, 1974. Helsinki
Kesäranta 1873-1973. Valtioneuvoston kanslian
julkaisu.

Rancken A & W, 1937. Tampere
Helsingfors, stad och landsbygd.

Rihlama, Seppo. 1968
Rakennustaidetta Tampereella

Yleisten rakennusten ylihallituksen kertomus
vuosilta 1904-1907. 1908 Helsinki
(s. 63-64)

Öfverstyrelsens för allmänna byggnaderna berättelse
sren 1911-1913. 1916 Helsingfors
(s. 13-14).

Bibliografia

- - -

Inventoinnit

tekijä: Palovakuutusyhtiö Tarmo. VA
asia: Palovakuutusinventointi
aika: 1873 n:o 7938
sisältö: -----

tekijä: Härö, Erkki. MV. Rho
asia: Rakennus- ja kulttuurihistoriallinen
inventointi
aika: 31.12.1976
sisältö: -----

Lehtiartikkelit

Hbl. 17.5.1969.
Pettersson Vicke
"Villa Bjälbo. Bobrikoffs och statsrådets
residens".

Hbl. 9.9.1973
Ruin-Ramsay, Dagmar
"Rezuiem sver en väy".

Arkistot

sijainti: VA. Senaatin arkisto
asiakirja: Senaatin salaiset asiakirjat. Yleinen
kanslia. Talousosaston yleiset kirjeaktit
(KD. 14/230, 15/230, 17/230 v. 1904).
Finanssitoimituskunnan kirjekonseptit 1904

55. TAMMINIEMI

Bibliografia

Kopisto, Sirkka.
Tamminiemi-kirja.

Inventoinnit

tekijä: Joutsalmi, Sinikka. MV, Rho.
asia: Rakennushistoriallinen selvitys
aika: 10.12.1986
sisältö: Arkistolähteiden perusteella tehty selvitys.

56. VALTIONHALLINNON KEHITTÄMISKESKUS

Bibliografia

Nyström, Per 1945
Munksnäs 1629-1945 (s. 98-100).

57. VIIKIN MAATALOUSTIETEELLISET LAITOKSET

Bibliografia

Eino E. Suolahti 1950 Helsinki
Helsingin kaupungin historia I
(s. 146).

Jutikkala, Nikander (toim.) 1939
"Viikin latokartano"
Suomen kartanot ja virkatalot I
(s. 401)

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: VA. Senaatin talousosaston arkisto
asiakirja: Akti KD 227/82 1836.

58. ENT. YLEISRADIO

59. Taideteollisuusmuseo

Bibliografia

Broban 1973, Helsinki
Festskrift utgifven med andledning av läroverkets för
gossar och flickor
90 års jubileum.

Broberg K. T. 1885, Helsinki
Läroverket för gossar och flickor, Redogörelse
1884-1885.

Broberg K. T. 1886, Helsinki
Läroverket för gossar och flickor, Redogörelse
1885-1886

Broberg K. T. 1889, Helsinki
Läroverket för gossar och flickor, Redogörelse
1888-1889

Broberg K. T. 1895, Helsinki
Läroverket för gossar och flickor, Redogörelse
1894-1895

Granit J. M. 1949, Helsinki
Karl Teodor Broberg
Samskolan förekämpare

Lilius, Henrik 1981, Joensuu
"Vanhat rakennukset museokäytössä"
Museoarkkitehtuuria. Suomen museoliiton julkaisuja 22.

Lukkarinen, Ville 1986, Helsinki
Gustaf Nyström ja keisarillisen Aleksanterin
yliopiston uudisrakennustoiminta 1880-1914
Lisensiaattityö. Helsingin yliopisto.

Läroverket för gossar och flickor 1933, Helsinki
Festskrift 1933

Oker-Blom, Max 1910, Helsinki
Kouluhygienia

Teknikern 1894

Tekniska föreningens i Finland förhandlingar 1884,
1895

Tidskrift utgifven at pedagogiska föreningen
i Finland 1882, 1883 Helsinki

Inventoinnit

- - -

Lehtiartikkelit

- - -

Arkistot

sijainti: JKA, Läroverket för gossar och flickor - arkisto

asiakirja: Tilitositteet 1896
yhtiökokousten pöytäkirja 1883
johtokunnan pöytäkirjat 1883,
1888, 1893, 1894
Tarkastuspöytäkirjat 1919

sijainti: Suomen rakennustaiteen museo, arkisto.

asiakirja: Gustaf Nyström, föreläsningar i arkitektur
IV, IX.